پوهاند رښتین نظریې
د هغه د مرکو په هینداره کې

پوهاند صدیق الله رښتین

Ketabton.com

ذکریا ملاتړ

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين نظريې

(د مرکو په هنداره کې)

ليکوال:

زکريا ملاتړ

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: د پوهاند رښتین نظرېږ (د مرکو په هېنداره کې)

لیکـــوال: زکریا ملاتړ

خپرونـدی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېـبپـاڼـه: www.melitahrik.com

ډیزاینګر: ضیاء ساپی

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپـکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۴۴)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلاربنود استاد نظر

دښاغلي زکريا ملاتړ دماسترۍ تېزس (دپوهاند صديق الله رښتين نظريې دهغه دمرکو په هنداره کې) په درې برخو کې ليکل شوی او بشپړ شوی دی.

په مخنيو خبرو او سريزه کې ددې رسالې دليکنې اهداف او دمنځپانګې موضوعات په ښه توګه څرګند او روښانه شوي دي.

همدارنګه په لومړۍ برخه کې دپوهاند رښتين ژوند ليک ، يعنې دهغه دژوند ټول اړخونه ، ادبي او فرهنګي مصروفيتونه ، رسمي دندې او دآثارو مکمل فهرست او نور اړوند موضوعات په کرونولوژيک ډول بيان شوي دي. په دې څپرکي کې دڅېړنې دپرتليز او تشريحي ميتود څخه کاراخيستل شوی دی.

په دويمه برخه کې دپوهاند رښتين مرکې راغلې دي، ليکوال په دې برخه کې زيات زيار ويستلی او دپوهاند رښتين په مرکو پسې ګرځېدلی ، هغه يې راټولې کړي دي ، دتکراري مرکو له راوړلو څخه يې ډډه کړې او اته مرکې يې دلاسوهنې پرته کټ مټ رانقل کړي دي. هغه مرکې چې لاس ته نه دي ورغلي دهغو يادونه يې هم کړې ده. ددې رسالې دليکلو هدف همدا دويمه برخه جوړوي ، ځکه داروابناد پوهاند رښتين ټول نظريات ، دپښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې دادبي يون او پرمختګ پړاوونه ، ځوان او راتلونکي نسل ته دهغوی لارښوونې او مشورې ددې برخې عمده منځپانګه جوړوي.

دریمه برخه دپوهاند رښتین په اړه دنورو پوهانو نظریاتو ته ځانګړې شوې دی ، ددې برخې موضوع ډېره لویه او پراخه ده ، ځکه دپوهاند رښتین دادبي او علمي شخصیت په اړه دهغه په ژوند او تر وفات وروسته ډېرو لویو لویو پوهانو ، عالمانو ، څېړونکو ، قومي او سیاسي مشرانو خپل نظریات ، اندونه او دعقیدت پېرزونې څرګندې کړې دي.

دتېزس لیکوال په دې اړه ډېر زیات زیار ویستلی مهم او ګټور نظریات یې راټول کړي او په دې برخه کې یې ځای کړې دي.

دتېزس په پای کې نتیجه، وړاندیزونه، مناقشه او دمآخذونو فهرست، چې دالفبا په ډول ترتیب او لیکل شوی ،راغلی دی.

زه دښاغلي زکریا ملاتړ دماسترۍ تېزس بریالی او دهراړخه پوره او ګټور ارزوم او نوموړي ددغه زیار او زحمت په بدله کې دماسترۍ دتحصیلي درجې وړ او مستحق ګڼم.

په درنښت

پوهاند ډاکتر زېورالدین زېور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخنۍ خبرې

دعلامه پوهاند رښتین بابا له درانه نامه سره له ډیرپخوا نه اشنا وم، ځکه دهغوی دکورنۍ ځینې غړي به دژمي په موسم کې د پوهاند ډاکترزیورځای (کوټ) ته راتلل.

خود پوهاند صاحب سره زما کتل هغه وخت وشول چې کله زه دکابل پوهنتون دژبواو ادبیاتو پوهنځي په لومړي ټولګي کې محصل وم داد (۱۳۵۳) لمریزکال پیل و.

مونږ د پښتو څانګې محصلینو به هغه وخت د پوهاند صاحب ټولې لیکنې اوکره کتنې په شوق اومینه سره لوستلې.

په دې دوران کې به مونږ کله کله دهغوی کورته هم تللو. هغه هیڅ وخت مونږ یوازې اوځانته نه ولیدلی ډله ډله سپین ږیري مشران او لیکوالان به یې هروخت میلمانه وو، مونږ به یوازې هلته دمشرانوخبرې اوریدې اوبیا به ترې رخصت شو.

کله چې په افغانستان کې دداخلي اوخپلمنځي جنګونو اور بل شو اوخلک دکورونو په پریښودلو مجبورشول نو پوهاند صاحب هم لومړی ننګرهاراو بیا پیښورته هجرت وکړ. دمهاجرت په کلونو کې به زه په هفته کې یوځلې حتمي د پوهاند صاحب لیدلو ته تلم او دروانو پیښواو ادبي غونډو ګذارش به مې ورته ورکاوه هغه به زما په راتګ ډیرخوشالیدو، ترډیروخت پورې به ورسره په خبرو اترو بوخت وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته به يې دا خبره تل کوله چې که ته يو ځلې په هفته کې زمونږ کورته رانه شې نوزه به درنه خفه يم.
کله چې پوهاند صاحب د پېښور په ليډي ريډينګ روغتون کې بستروو.زه او استاد محمد اصف صميم دواړه په يو وخت پوښتني ته برابرشو ، نوردوستان هم راغلي وو.دهغه ډيره زياته تبه وه خبرې يې ښې نه شوې کولې، پرکاله پروت و.
په ډيرتکليف سره يې داوويل (زه ډيرناروغ يم څه به کيږي تاسو به څه کوئ) صميم صاحب په ځواب کې ورته وويل چې مونږ به درته دعاکوو او شيرخان به درته دوا (دارو) کوي مونږ رخصت شو اوشيرخان هم مونږ سره تريوځايه راغی. په دې ورځو کې د پوهاند صاحب د پښتوادبياتو تاريخ دويم ځلې له چاپه راوتی و ، د دې کتاب بيا چاپول د پوهاند صاحب ډيرارمان و ،هغه ورته ډيرخوشحاله و او په لاس کې به يې کلک نيولی واوکتلوبه يې.
پوهاند صاحب دژوند په وروستيولسوکلونوکې چې روغتيايي حالت يې د ډاډ وړنه و ، دزړه تکليف او تشويش يې دواړه درلودل نوزياته غوښتنه او هيله يې وه چې دمطبوعاتو اوخپرونو له لارې خپل نظريات ، تجربې او د پښتوژبې د ترقۍ او پرمختګ لارې چارې راتلونکي نسل ته په ګوته کړي، چې د دې رسالې دويمه برخه دهمدې موضوع په اړه ده. په دې برخه کې د پوهاند ربښتين اته مرکې چې په مختلفو وختونو کې يې دمختلفوورځپاڼو ،جريدو ، او مجلوسره کړي بې له کوم تغييراو لاس وهنې پرته کټ مټ په تاريخ وارډول راغلي دي.
همدارنګه دعلامه رښتين بابا په ژوند ،فن او ټولو ادبي خدمتونو باندې څه ليکل په يوه رساله يايو کتاب کې نه ځايږي بلکې څو کتابونه وربانديې ليکل کېدای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درسالې په پای کې پایله او وړاندیزونه او دمآخذونو فهرست هم دالفبا په ترتیب سره وړاندې شوی دی، داوه ددې رسالې دموضوعاتو او ځانګړنو په اړه یوه لنډه یادونه ، چې په پورته توګه وړاندې شوه.

پته دې پاتې نه وي ، چې ددې رسالې په تکمیل او بشپړونه کې مې دخپل لارښود استاد ښاغلي پوهاند ډاکټر زېورالدین زېور له لارښوونو څخه پوره ګټه اخیستې او زه یې دلارښوونو مننه کوم.

په پای کې دخپلې استادې پوهندوی ډاکترزرغونې او عبدالظاهر شکیب څخه مننه کوم، چې ددې تیزس دماخذونو په برابرولو کې یې زما سره پوره مرسته کړې ده.

په درنښت

زکریا ملاتړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړليک

سرليک	مخ
سريزه	۱
د پوهاند رښتين پيژندليک (زوکړه او زده کړه)	۷
د رسمي ماموريت دوره	۱۲
په علمي غونډو او کانفرانسونو کې ګډون	۱۸
ستاينليکونه او نښانونه	۲۰
آثار او ليکنې	۲۱
مړينه او مزار	۲۷
د پوهاند رښتين مرکې	۳۰
د جرګې مجلې سره مرکه	۳۰
د شهادت (اردو) ورځپاڼې سره مرکه	۳۵
د سپيدې مجلې سره مرکه	۴۲
د ليکوال مجلې سره مرکه	۴۸
مخ په مخ رسالې سره مرکه	۶۹
د وفا جريدې سره مرکه	۷۴
مرکه نامه رسالې سره مرکه	۷۷
د خاورې جريدې سره مرکه	۸۱
پوهاند رښتين د بهرنيو پوهانو په نظر	۸۵
پوهاند رښتين د افغانستان او کوزې پښتونخوا د پوهانو	۹۴
پايله او لنډيز	۱۵۲
وړانديزونه	۱۲۳
مناقشه	۱۲۵
اخځليکونه	۱۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانی ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

اروا ښاد پوهاند رښتین دڅه دپاسه نیمه پېړۍ دپښتو ژبې او ادب خدمت په ډېر اخلاص سره کړی دی ، هغه په پښتو ژبه ډېر مئین و ، دپښتنو او دپښتو ژبې په نقصان خفه کېدلو ، دخپل یو اثر(پښتو نثر هنداره) په سریزه کې یې داسې لیکلي دي:

که مې دا خدمت پښتو لره پکار شي
پښتانه پرې هم له خوبه رابیدار شي
نو هله به مې خدمت ونیسي ځای څه
څه ناڅه به مې زړګی هم په قرار شي

لومړی تر هرڅه وړاندې ، چې ددې تېزس په موضوعاتو باندې رڼا واچول شي ، بې ځایه به نه وي ، چې دمرکو په اړه هم څه ناڅه وغږېږو .

مرکه: هغه ژورنالستیک صنف دی ، چې دبیلابیلو هدفونو له پاره تر سره کیږي ، خو اساسي هدف په کې دمعلوماتو راټولول دي.

مرکه په لغت کې هم صحبتۍ او ګډې ناستې ته وايي.

او په اصطلاح کې هغه خبرې اترې ، چې دیوه ټاکلي هدف په رڼا کې دسمو او باوري معلوماتو دراټولولو له پاره دیو یاډېرو کسانو سره دهغوي دفن ، مسلک او تخصص په ساحه کې تر سره کیږي ، مرکه وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرکه ډیر اوږد تاریخ لري ، چې لرغونتیا یې پخواني یونان ته رسیږي ، دغه فن په ابتدايي بڼه دلرغوني یونان دمشهور عالم او فیلسوف سقراط له خوا رامنځته شوی دی.
نو موړې به تل داهڅه کوله ، چې مقابل لوری (حریف) له دې لارې نه مات او په دې وپوهوي ، چې په هیڅ نه پوهیږي.
مرکه دپوښتنو او ځوابونو په بڼه په ډله ییزو رسنیو کې کټ مټ خپریږي.
څرنګه ، چې یو ژورنالست یا خبریال هر وخت نه شي کولای ، چې هره پیښه په خپله ووینې یا هرې غونډې او مجلس ته ورشي ، نو له همدې امله هغه دې ته اړ کیږي ، چې د پیښې یا موضوع په اړه مؤثق او باوري معلومات له عیني شاهدانو او یا له هغه چا چې په دې اړه بشپړ او دقیق معلومات لري ، دمرکې په وسیله ترلاسه کړي او بیا یې درسنیو له لارې نورو ته وړاندې کړي.
کله داسې هم کیږي ، چې درا پورتاژ تهیه کوونکی لو مړی دمرکې له لارې معلومات تر لاسه کوي او بیا دهغه معلوماتو له مخې راپورتاژ برابروي. او کله داسې هم کیږي ، چې یو خبریال دعلمي او تحقیقي مسایلو په خبرنه کې دې ته اړ کیږي ، چې داختصاصي او مسلکي موضوعاتو په اړه دمسلکي او تجربه لرونکو کسانو سره مرکې تر سره کړي او په دې توګه خپله معلوماتي پانګه زیاته او خبرنیزه دنده ترسره کړي.
نو پردې اساس ویلای شو ، چې دمعلوماتو دراټولو له پاره مرکه تر ټولو ښه او اغیزمنه وسیله ده. (۲۲: ۱۳۱ ، ۱۳۲)
دمرکې دتاریخچې په اړه ددې لنډې یادونې وروسته بیرته خپلې اصلي موضوع ته راځو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين نظريې دهغه دمرکو په هنداره کې رساله په درې برخو کې
ليکل شوې ده.
په لومړۍ برخه کې داروانښاد پوهاند رښتين ژوند ليک راغلی دی، په دې
برخه کې داروانښاد دژوند پوره حال احوال دپيدائش څخه تر وفات پورې
تول په مفصل ډول بيان شوی دی ، دنثر او نظم بېلګې يې وړندې شوې
او دټولو آثارو فهرست يې راغلی دی.
په دوهمه برخه کې د پوهاند رښتين اتـه ادبي او سياسي مرکې بې لـه کوم
تغيير او لاسوهنې پرته کټ مټ په تاريخ وار ډول راغلي دي.
په دې مرکو کې لـه تکراري مرکو څخه يوازې يوه مرکـه انتخاب شوې او
تکرار مرکه يې نه ده راوړل شوې ، خو دا څرګنده شوې چې دا مرکه پـه کومو
کومو ځايونو کې نشر شوې دی. دامرکې دتېزس اصلي او اساسي موضوع
جوړوي ، ځکه چې د پوهاند صيب نظريات او افکار پـه کې پـه مفصل ډول
راغلي دي.
ددې رسالې دريمه برخه پوهاند رښتين دنورو پوهانو پـه نظر سرليک تـه
ځانګړې شوی دی. پـه دې برخـه کـې يـوازې دلويـو او نـامتو ليکوالانـو
نظريات او دعقيدت څرګندونې راغلي او پـه دوه برخو ويشل شوی دی ،
لـومړۍ برخـه يـې دبهرنيـو پوهـانو نظريـات دي ، چـې دانظريـات زيـاتره
نومورې ته دهغه په ژوند دليکونو او پيغامونو په وسيله څرګند شوي دي.
ددې څېرکـې پــه دوهمــه برخــه کــې دهېــواد او لــرې پښــتونخوا دنـامتو
ليکوالانـو ، سياسـي اوقـومي مشـرانو نظريـات او دعقيـدت څرګنـدونې
د پوهاند رښتين په ژوند او تروفات وروسته ډالۍ شوي دي.
دموضوع شاليد :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین مرکې تر او سه پورې هیڅا نه وې راټولې کړې دا مرکې هغوی زیاتره دژوند په وروستیو کلونو کې کړې وې ، استاد دزړه تکلیف او تشویش دواړه درلودل ، هیله یې داوه ، چې دمرکو له لارې دخپلو ټولو معلوماتو او نظریاتو څخه ځوان او راتلونکی نسل خبر کړي.

ځرنگه چې په دې مرکو کې د پښتو ژبې او ادب د پرمختگ ټول بهیر په مکمل ډول تشریح شوی ، نو له دې امله اړین وو ، چې دا گټور کار ترسره شي.

د پوهاند رښتین په ژوند ، فن او نورو ادبي خدمتونو باندې هم ډېرو پوهانو کار کړی دی ، په لومړي ځل استاد بېنوا داوسني لیکوال په لومړي ټوک ۴۷۳ - ۴۹۳ مخونو کې په تفصیل سره معرفي کړی دی.

د هغه تر وفات وروسته دلرې او برې پښتونخوا ډېرو لیکوالانو د استاد رښتین په باره کې خپل نظریات او دعقیدت پېرزوینې په نظم او نثر دواړو کې وړاندې کړې دي او بیا داټولې لیکنې (دلوی استاد پوهاند رښتین یاد) په ټولگه کې چې (۴۹۰) مخونه لري.

همدغه شان یوه بله ټولگه ، چې (دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد)نومېږي او (۲۹۷) مخونه لري ، همدارنگه(د پوهاند رښتین ژوند هنداره)اثر ، چې (۱۸۲) مخونه لري.

په پورتنیو درې واړو آثارو کې چې د پوهاند رښتین تر وفات وروسته لیکل شوي دي ، ما په خپل دې تیزس کې دیادو شویو درې واړو ماخذونو څخه استفاده کړې ده او پاتې نور معلومات مې د سبا ستوري مجلې د ۱۳۷۹څخه تر ۱۳۸۱کلونو د کلکسونونو څخه راخیستي دي ، پاتې دې نه وي ، چې د پوهاند رښتین د یو ناچاپ اثر(د رښتین ژوند پېښې) اثر څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم په دې تيزس کې ګټه اخيستل شوې ده او د پوهاند رښتين مرکې مې له مختلفو ورځپاڼو ، جريدو ، مجلو او ځانګړو رسالو څخه راټولې کړې دي.

دليکنې مواد او لارې چارې:

ترڅنګه چې ما د ماسترۍ د تيزس دا موضوع د اروا ښاد پوهاند رښتين تر وفات وروسته ليکلې ، نو د پوهاند صيب تر وفات وروسته د هغه د ادبي فرهنګي او علمي خدمتونو په درناوي کې ډېرې لوی لويې يادغونډې او سيمينارونه د هېواد دننه او بهر جوړ شوي او په ويا ړ يې فوق العاده خپرونې ، علمي او ادبي کتابونه چاپ شوي دي ، چې د هغو ټولو څخه په دې رساله کې استفاده شوې ده ، بله خبره ، چې دلته يې يادونه ضروري ګڼم د اروا ښاد پوهاند رښتين دا مرکې ديوې ورځپاڼې ، جريدې ، مجلې او يا يوې رسالې سره په يو وخت نه دي تر شوي ، بلکې دا مرکې ورسره په مختلفو وختونو کې شوي دي ، ما په دې برخه کې ډېر زيار ګاللی ، چې د ورځپاڼو ، جريدو او مجلو د ټولو کلونو کلکسونونه تر نظر تېر کړم او دا مرکې ورڅخه راوباسم ، د اروا ښاد پوهاند رښتين له خپلو اثارو څخه هم په کې استفاده شوې ، او سني ليکوال ، د رښتين ژوند هنداره ، دلوی استاد پوهاند رښتين ياد ، د علامه پوهاند رښتين بابا ياد او نورو ګڼو ليکوالو او پوهانو دليکنو او څېړنو څخه استفاده شوې ده ، چې د دې رسالې په پای کې د ماخذونو په فهرست کې يې يادونه راغلې ده.

د دې رسالې په ليکلو کې زياته هڅه شوې ، چې د لومړي لاس منابعو څخه کټ مټ پرته له کومې لاس وهنې د غه مرکې رانقل شي او د څېړنې د تشريحي او پرتليز ميتود څخه په کې زياته استفاده شوې ده ، ځکه موضوع د نوعيت او کره توب له مخې له همدې ميتود سره تړاو د رلود.

دليکنې موخه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دارواښاد پوهاند صدیق الله رښتین په ژوند داسې تصمیم نیول شوی و ، چې په ۱۳۷۷ ل کال داوړي په موسم کې دهغه په ژوند دمرحوم دعلمي او فرهنګي او ادبي خدمتونو په ویاړ یو علمي – څېړنیز سیمینار دافغان نشراتي مرکز له خوا دښاغلي حاجي سید داود په نوښت جوړ شي ، مګر په اوړي کې دزیاتې ګرمۍ او دپوهاند صیب دناروغتیا له کبله دغه سیمینار دهمدې کال دژمي موسم ته وځنډېده ، په دې سیمینار کې ما ته دپوهاند رښتین دمرکو موضوع وټاکل شوه ، هغه وخت چې ما دامرکې کتلې وې ، نو ډېرې ګټورې او دمعلوماتو څخه ډکې وې ، نو تصمیم په دې ونیول شو ، چې یو وخت به دا مرکې راټولوم ، چې له یوې خوا به دامرکې له ورکېدو څخه خوندي شي او له بلې خوا به دپښتو ژبې دترقۍ او پرمختګ مختلفو پړاوونو څخه راتلونکی نسل خبر او ګټه واخلي ، نو په همدې موخه مې دخپلې ماسترۍ دتیزس لپاره همدا موضوع دپوهاند ډاکټر زېور په لارښوونه دماسترۍ بورد ته وړاندې کړه او دمحترم بورد تر تائید وروسته مې دهغې په لیکنه او سپړنه پیل وکړ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین پېژند لیک

الف: زوکړه او زده کړه:

اروانباد پوهاند صدیق الله رښتین د پښتوژبې او ادب سترلیکوال محقق، ادیب او نقاد، له پنځو ادبي ستوروڅخه یوځلاند ستوری چې شپیته کاله یې د پښتوژبې او ادب د اسمان لمن پخپلو روښانه وړانګو سره ښایسته کړې وه.

اروانباد په ۱۳۹۸ ل کال د مومندو په ازاده علاقه غازي آباد کې زیږیدلی دی. د مولوی تاج محمد خان چې په مهتمم صیب مشهورو زوی د میراحمد خان لمسی د محمد اکبرخان کړوسی او د شاه جهان خان کودی او په ختهٔ سلیما نخیل دی.

هغه وخت چې د هند آزادي غوښتونکو د مولانا محمود الحسن په فتوی د هجرت سلسله شروع کړه ،نو مولوی تاج محمد خان د ترنګزو حاجي صاحب سره ملګری شو او د مومندو ازادې علاقې ته راغی.

پوهاند صاحب لومړی زده کړې په غازي آباد کې طورو مولوی محمد ایوب او قاری عبدالمستعان څخه ترسره کړې ده په ۱۳۱۱ ل کال د هدې په نجم المدارس کې داخل شو.

په ۱۳۱۵ ل کال د کابل په دارالعلوم کې شامل شو.

د دارالعلوم له فراغت وروسته یې په ۱۳۱۸ ل کال د سنبلې په میاشت کې یې د پښتو ټولنې څخه د رسمي ماموریت دوره پیل شوي ده.(۴: ۴۷۳، ۴۹۴)

دا ستر ادیب او فرهنګي شخصیت د خپل ژوند په باره داسې لیکي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(زما ژوندانه کې چې ماته کوم په زړه پورې شی ښکاري هغه زما د تعلیم دوره او زما بې اسرې ژوند دی. زه د شپږو اوو کالو له پلار پاتی شوم، چې له دوو ماشومانو وروڼو او یوې مور نه به غیر مې څوک نه لرل، پلار مې مولوی تاج محمد نومید او په مهتمم صیب مشهورو. دې په پخواني صوبه سرحد کې د ټولو اسلامي مدرسو رئیس او مهتمم و، د ده تعلیمي معیار ډیر اوچت و، او د انګریزۍ او عربي ژبې لوی فاضل و.
په نویو علومو کې یې (B,A) درجه اخیستی وه.
لس کاله یې په هند کې د عربي علومو په زده کړه تیر کړل، او په اخر کې تر یې د خپل وخت یو زبردست سیاسي عالم، مبلغ، مجاهد، مدرس او زاهد جوړ شو. زمونږ په نژدی کورنۍ کې نور څوک پوهان او عالمان نه دي تیر شوي یوازې زما د پلار نه وروسته دا سلسله شروع شوې ده.
ده په خپل وخت کې د نورو عالمانو او ملګرو په مرسته ډیر دیني او مذهبي تبلیغونه کړی او د ملک او قام له پاره یې ډیر لوړ خدمتونه کړی دي. زما پلار د مومندو په (سره کمر) کې استوګنه لرله، او څه زمانه په (کمانګرۍ) کې هم اوسیده، په ازاد سرحد کې هم د ده دیني، مذهبي او قومي خدمتونه تر لمر ښکاره دي.
مهتمم صاحب د منګلو د بغاوت په کال (۱۳۰۳) ل د ترنګزو حاجی سره هلته تللی و، د غور له درده په خوست کې وفات او هلته د عسکري چاونۍ ترخنګ په یو باغچه کې خاورو ته وسپارل شو.(۱۹: ۳۵، ۴۳)
پښتو ژبه چې اوس کوم مقام او نوم لري دا ټول د پوهاند صاحب او د هغه د ملګرو د کوښښونو برکت دی، هغه په عملي او نظري دواړو برخو کې پښتو ته خدمت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند صاحب تر (۸۰) زيات اثار د پښتوژبې په هره برخه کې مونږ ته ميراث پريښي دي په پښتو او دري ژبو سربيره په عربي او اردو ژبو هم پوهيده مقالې او مضامين ورباندې ليکل او ترجمې ورڅخه کړې دي.

د پښتوژبې د ترقۍ او پرمختګ اساس چې په دولتي او سياسي سطحه وزير محمد ګل خان ايښی و د دوام او پرمختګ چارې يې د دغه پنځو ادبي ستورو پوهاند عبدالحی حبيبي، استاد قيام الدين خادم، استاد ګل پاچا الفت، عبدالروف بينوا او پوهاند رښتين په غاړه وې. (۱۸: ۸۷)

پوهاند رښتين د خپل رسمي ماموريت په لومړنيو کلونو يعنی (۱۳۱۸ نه تر ۱۳۳۲) پورې د وطن دوستی او د پښتون قوم د يووالی په روحيه اشعار هم ويلی دي چې يوه ورکوټی مجموعه يې د (خوږې وږمې) په نوم (۱۱۱) مخونو کې په ۱۳۲۱ کال چاپ شوې چې دلته يې مونږ يو څو شعره رانقلوو.

پاکه هغه خاوره ده او سي چې پښتون پکې
خوند له حده زيات لري مرګ وي که ژوندون پکې
واړه پښتون يو ګڼو، وي چې په هرځای کې دوی
ګوتې د يو لاس دي ټول، نشته دی بيلتون پکې

په دې شعري مجموعه کې ځينې عشقي شعرونه هم ترسترګو کيږي لکه:

چې مې عشق رهنما د دين دنيا شو
نور حاجت مې دلاربنود او رهبر نشته

****

که مې ستا خمارې سترګې وی ليدلې
د رښتين په زړه به پاتې ارمان نه وی

خوږې وږمې (۵) مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاداچې:

ستا د ستر ګو په جهان نشته ساهو
خلک خوشې صفت کاندي د آهو
سپین رخسار دې هسې چارې په ما وکړي
چې د عشق په دریاب یې کړم لاهو
له غیرته مې سور اور په تن بلیږي
چې دلیچو همنشین دی وي باهو
چې نسبت یې ستا د شونډو سره شته دی
ځکه خورم نازکې پاڼې د کاهو
په کوم ځای کې چې د حسن جلوه ګرشي
له تعجبه خلک جوړ کاندي هاهو

د میرانې او همت دا سې ستاینه کوي:

دهمت توره ترملا کړه ډیربه ښه وي
پرې حاصله مدعا کړه ډیربه ښه وي
دهمت په وسله ځان پوره سمبال کړه
دوطن محبوب اشنا کړه ډیربه ښه وي
پردی کټ ترنیمو شپو وي درته وایم
دا ستوګنې ځای پیدا کړه ډیربه ښه وي

خوږې ورږمې (۱۸) مخ

اروانباد پوهاند رښتین دنظم څخه دنثرو خواته ډیرتوجه درلوده دخپل یو غوره ادبي نثرد کتاب په مقدمه کې داسې وایې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(... نثر د يوې ژبې له پاره ډېر ضروري دی ځکه چې بې له نثره يوه ژبه پرمخ نه شي تلای ، په نظم سره د ژبې خوند او کيف زياتيږي مګر په نثر سره د ژبې پانګه او ذخيره زياتيږي.
همدا سبب دی چې پرمختللې ژبې د نثر مرغلرې زياتې لري.....)
ارواښاد نثر ډېر پوخ معياری او د نثر ليکنې په برخه کې د کمال بريد ته رسيدلی و.
ارواښاد استاد پوهاند صديق الله رښتين د خپل ادبي ژوند په اوږدو کې ګڼ شمير منثور آثار کښلي دي چې د څومره والي او څرنګوالي (کميت او کيفيت) دواړو له پلوه د پوره پاملرنې وړ دي.
الف) سفرنامې :
پوهاند رښتين د خپل ژوند په اوږدو کې يو زيات شمير سفرنامې کښلې دي.
دغه سفرنامې که له يوې خوا زموږ د لوستونکيو لپاره د بيلا بيلو سيمو او ځايونو او هيوادونو په پيژندنه کې ارزښتمن ګټل کيږي، د استاد رښتين د روان او خواږه نثر د بيلګو په توګه هم خپل ارزښت ساتي. داستاد په ليکليو سفرنامو کې دغه يې موږ ته څرګندې دي
۱- د ننګرهار ننداره ،۲- د هند سفر ،۳- د کتغن سفر ،۴- د خوست ليدنه، ۵- د بدخشان ننداره ،۶- د اليشنګ او الينګار ننداره ،۷- د عشق آباد سفر ، ۸- د شوروي اتحاد سفر ،۹- د مصر سفر ،۱۰- د پيښور سفر.
له دغو څخه يې ځينې سفرنامې د هيواد په مطبوعاتو کې خپرې شوې دي او ځينې د هغه د آثارو په بيلا بيلو فهرستونو کې راغلې دي.
ب - ادبي ژباړې:
پوهاند رښتين د آثارو په فهرستونو کې د يو شمير ادبي منثورو آثارو د ژباړو يادونه هم شوې ده ، لکه: د مينو هنداره او د ظلمو وظيفې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د مينو هنداره) په عربي ژبه د ابراهيم ذکی الساعی، ليکنه ده، چې استاد رښتين په پښتو نثر ژباړلې او په ۱۳۳۴ لمريز کال کې په کابل کې د پښتو ټولنې له خوا چاپ شوې ده.

ج- ډرامې:

اروا ښاد استاد رشتين يو شمير ډرامې او ننداري هم ليکلې دي او په دې توګه يې د پښتو ډراموپه تاريخي بهير کې هم خپل نوم ثبت کړی دی. موږ ته يې په آثارو کې د پښتنې ميرمنې (په نوم د يوې ډرامې ځرک لګيدلی دی.)

د- ادبي نثرونه:

پوهاند رښتين يو زيات شمير ادبي نثرونه ليکلي دي. دغه زياتره ادبي نثرونه د خواږه او په زړه پوری روان پښتو نثر غوره بيلګې دي. دهيواد په مطبوعاتو کې يې ګڼ شمير ادبي نثرونه د ادبي ټوټو او بيلابيلو تاريخي، اجتماعي، انتقادي نثرونو په بڼه خپاره شوي دي. دغه رازيې د ادبي نثرونو دغه ځانګړې ټولګی (مجموعې) هم خپرې شوې دي:

۱- دژوند پلوشې، ۲- د ښکلا وږمه.

هـ- ادبي ليکونه:

پوهاند رښتين د ځانګړيو ادبي ليکونو ټولګه ده. نوموړې مجموعه، اروا ښاد رشتين په ۱۳۶۱ لمريز کال کې چاپ ته چمتو کړې وه. د يو شمير کورنيو او بهرنيو پوهانو هغه ليکونه په کې راغلي چې استاد رشتين ته يې ليکلي وو. دغه راز، په پای کې استاد بينوا ته د استاد رشتين يو اوږد ليک په کې راغلی دی. دغه اثر په ۱۳۷۳ لمريز کال کې په پيښور کې د دانش کتابتون له لوري چاپ او خپور شوی دی.

د اروا ښاد استاد رشتين نثر ديو لړ ځانګړنو لرونکی دی. لکه:

- دغه نثر خوږ، روان او ساده دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- تاریخي او ټولنیز مسایل هم دموضوعاتو له دروند والي سره سره په روانه ژبه مطرح شوي او کښل شوي دي.
- جملې یې لنډې لنډې دي او مطلب په غوڅه توګه په کې بیان شوی دی.

دهیري استعارو او کنایو خواته ډیره پاملرنه نه ده په کې شوې.
ددغو نثرونو موضوعګانې ژورتاریخي، ټولنیز، اخلاقي اوحتی سیاسي ارزښتونه لري.

خپله پوهاند رشتین دخپلو نثرونو ځانګړنو ته اشاره لري او یو ځای دخپل یو نثرپه اړه لیکي: (دانثرخو څه قدرادبي رنګ اوخوند لري، مګرزما نورنثرونه دژبنیوځیړونو دپاره اسان او ساده شکل لري اودکنایو او استعاروارخ په کې کمزوری دی. وجه یې داده چې علمي شیان په اسانه ژبه لیکل سودمنه خبره ده. زه کله کله دتوروا و کلموپه سپیڅلتیا کې دومره ګیرشم، چې معنی خپل اهمیت بایلي اوفکر دلفظونو په لومه کې ونښلي.)پوهاند رشتین اودهغې دورې دیو شمیرنورولیکوالو دنثرهمدغه مخکښ ارزښتونه دي چې دپښتو نثر دتاریخي بهیرڅېړونکودوی د نثر د جلا سبکونوایجادوونکي اومخکښان ګڼلي چې پرراتلونکیویې خپل اثرات لرلي دي.(۲: ۲۴۷)

اوس به دموضوع په اړه دهغوی دنثریوه نمونه هم دلته راوړو.
څوک ګرم دي ؟
هغه څوک چې په یوه موضوع کې دلیل اومنطق ته غوږ نه نیسي
هغه څوک چې دڅوکی په زوردبل ملامتولو کوښښ کوي
هغه څوک چې پردی پنې په پښو کوي او سترګې پټوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې حلال حرام یو شان رانغاړي.
هغه څوک چې حق په زور ثابتوي.
هغه څوک چې غریب او مظلوم ځوروي.
هغه څوک چې دیار اشنا سره هم په ټګۍ روان وي.
هغه څوک چې هم دغله ملګری وي هم دمله.
هغه څوک چې په دوو بېړیو پښې ږدي.
هغه څوک چې اوښان په بډه وهي.
هغه څوک چې پیلان ساتي او دروازې نګې نه جوړوي.
هغه څوک چې دپښتنو سره په چل ول او ټګۍ چلیږي.
هغه څوک چې یو ته وایې ستایم او بل ته وایې ستا.
هغه څوک چې سرونو خوشتوي او یو هم نه خریي.
هغه څوک چې وایې یو څه او کوي بل څه.
هغه څوک چې دین په دنیا ، ملت او قوم په پردو خرڅوي.
هغه څوک چې غوږونه لري او سترګې نه لري.
هغه څوک چې دځان په ګټه کې دقوم ضرر لټوي.
هغه څوک چې ملت خفه کوي او څوتنه خوشحالوي
هغه څوک چې په رسمي کارونو کې دوستي او اشنايي چلوي
هغه څوک چې دمیزاوچوکې ناوړه استفاده کوي.
هغه څوک چې پښتون جګیدو او ویښیدوته نه پریږدي (۱۲: ۳)

دپوهاند صاحب دنثرپه اړه ډاکترښاغلی راج ولی شاه خټک د پېښور د پښتو اکیډیمی پخوانی مشرداسې وایې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(...کوم بنیادي کارچې دې مشرانو کړی دی.هغې پښتو ددې جوګه کړه چې د یو ملت قامي، سرکاري او دفتري ژبه وګرځي.
داکتـــاب (دښــــکلاو ړمه) درشـــتین صـــاحب دتخلیقـــی او فنـــی نثرد مضامینو مجموعه ده، دتکل او انشایي انداز په دې نثرکې که یو خوا دمضمون ښکلا بریښي نو ورسره دفني نثریوه ښکلې پسته او خوږه ژبه هم ده.....)
(دښکلاو ړمه) (۱۰) مخ.
انځورصاحب دپوهاند رښتین دنثرد ښیګڼو په اړه لیکی:
(... دا استاد رښـتین نثرد هغـه مهـال دادبـی یـون او پرمختـګ پـه پـام کـې ساتلو سره خـوږ، سـاده او روان ادبي نثردی دهمـد غو اسـتادانو لـو مړنی ارزښتمنې هڅې ددې سبب شوې چې زمونږ ادبي یون دښایست په نوي وریښمینو لارو روان شی او لا په زړه پورې او اغیزمنه بڼه غوره کړی.)
دعلامه پوهاند رښیتن بابا یاد **۲۵۴** مخ
پوهاند صاحب په شخصي لحاظ ښه میلمه پالونکی ،صادق اوبې ریا سړی و.
په عقیده کې ډیرټینګ اوسخت انسان و، دخپلې وظیفی تل پابند او په ملګرتوب کې غښتلی اوکلک و، څه یې چې لرل هغه به یې دملګرو سره یوځای خوړل ،خبرې یې کمې کولی، خوعمل یې زیات کاوه.
نوموړي به تل خپلو ویناوکې دپښتنی خویونو او صفتونو یادونه کوله چې پخپله یې هم دغه ټول خویونه اوصفتونه درلودل.(۱۴: ۳۳۷)
پوهاند صاحب دپښتوژبې دعلمي کیدو، ملي کیدو او رسمي کیدو لـه پاره بې ساري هلې ځلې کړی او ویل به یې:
پښتو ووایې، پښتو ولیکئ اوپښتوو کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسمي ماموريت دوره

پوهاند صدیق الله رښتین دلومړی ځل لپاره په ۱۳۱۸ لمریزکال د سنبلې په میاشت کې دماموریت دوره پیل کړه چې تردې وروسته یې جلاجلا چارې په دې ډول دي.

په ۱۳۱۸ ل کال په سنبله کې د کابل ادبي انجمن (پښتوټولنې) غړی.

په ۱۳۲۰ ل کال د پښتوټولنې دقواعدو دڅانګې مدیر.

په ۱۳۲۱ ل کال په ثورکې د پښتوټولنې دمعاون کفیل او دلغاتو او قواعدو څانګې مدیر.

په ۱۳۲۲ ل کال په سنبله کې د پښتو دایرت المعارف د څانګې آمر.

په ۱۳۲۵ ل کال په اسد کې دمطبوعاتو دریاست دنشراتو دلومړۍ څانګې مدیر.

په ۱۳۲۷ ل کال په سنبله کې د پښتوټولنې عمومي معاون او د پښتو دایرت المعارف آمر.

د ۱۳۲۵ ل کال څخه تر ۱۳۲۹ ل کال تراخره پورې سربیره په پورتینو وظایفو دادبیاتو په پوهنځي کې د استادی دنده هم سرته رسوله.

په ۱۳۳۰ ل کال دحمل میاشت کې د پښتوټولنې عمومي مدیرشو.

په ۱۳۳۴ ل کال دحمل په میاشت کې د پښتوټولنې رئیس وټاکل شو.

په ۱۳۳۵ ل کال په جوزاکې دادبیاتو د پوهنځي رسمي استاد او د پوهنې وزارت دمشاورپه توګه وټاکل شو.

په ۱۴۳۲ ل کال د پوهنوال په علمي رتبې ومنل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۳۴۰ ل کال يې د پوهاند علمي رتبې ته ترفيع وکړه.
په ۱۳۴۲ل کال د سرطان په مياشت کې په دويم ځل د پښتو ټولنې رئيس وټاکل شو، چې دا دوره يې لس کاله وه.
په ۱۳۵۲ ل کال د سنبلې په مياشت کې تقاعد ورکړی شو.
په پورتنيو دندو سربيره يې له ۱۳۲۸ ل کال څخه تر ۱۳۲۹ ل کال پورې په کابل راډيو کې ديو خصوصي پروګرام چلوونکی و.
په ۱۳۲۹ ل کال کې د هيواد ورځپاڼې چلوونکی.
په ۱۳۳۳ ل کال څخه تر ۱۳۳۷ ل پورې د مازديګرله خوا په کابل راډيو کې ديو مخصوص پروګرام (پښتونستان) د کميټې غړی و.
د ۱۳۳۶ د ميزان له مياشت څخه تر ۱۳۴۰ ل کال پورې د کابل راډيو د رنګارنګ پروګرام چلوونکی و.
په ۱۳۳۱ ل کال کې د زيري جريدې د دويمې دورې مؤسس.
د ۱۳۴۳ ل کال څخه تر ۱۳۴۸ ل کال پورې د کابل راډيو د ادب وږمو چلوونکی و.
د ۱۳۴۰ – ۱۳۴۴ ل کال پورې دوږمې مجلې د کتونکی ډلې غړی.
د ۱۳۳۷ ل کال څخه تر ۱۳۴۲ ل کال پورې د پوهنتون د عالی شورا غړی.
۱۳۲۱ ل کال د پکتيا دوړانګې جريدې مؤسس.
۱۳۲۲ ل کال کې د فراه سيستان د جريدې مؤسس او لومړی چلوونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په علمي غونډو او کنفرانسونو کې ګډون

پوهاند رښتين په ډېرو داخلي او خارجي غونډو او کنفرانسونو کې برخه اخيستې ده، په دې لړکې پخواني شوروي اتحاد ، ايران ، مصر، هند او پيښور ته تللی.
او په دې هيوادونو کې علمي ويناوې کړې دي چې په وروسته ډول ښودل کيږي.
۱- ۱۳۲۹ ل کال د هند د پښتون په لويې جرګې کې په دهلی او جمشيد پور کې ويناوي کړی دي.
۲- په ۱۳۳۱ ل کال په اسد مياشت کې د پښتونولی په باب د مطبوعاتو په سالونو کې وينا کړی ده.
۳- په ۱۳۳۲ کال د پښتوليک دود په باب د پيښور په پښتو اکاډيمی کې وينا کړی ده.
۴- په ۱۳۳۲ ل کال په عقرب کې د يو کلتوري هئيت د مشر په توګه شوري اتحاد سفرکړی او د پوشکين په باب يې په مسکو کې وينا کړی ده.
۵- په۱۳۳۷ل کال د دلو په مياشت کې مصرته تللی او د اسکندرې د ادب په پوهنځي کې د پښتو په باب وينا کړی ده.
۶- په۱۳۳۸ل کال کې د مسکو د ختيځ پيژندنې په انستيتوت کې د پښتو په باب يو اوږد کنفرانس ورکړی دی.
۷- په ۱۳۴۲ ل کال په ميزان کې د خواجه عبد الله انصاری په نړيوال سيمينارکې چې په کابل کې جوړشوی و ، د تصوف په باب وينا کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- په ۱۳۴۳ ل کال په عقرب کې د جامي په کالیزه کې د جامي او پښتانه ادیبان په نامه وینا کړی.
۹- په ۱۳۴۴ ل کال په اسد کې د پیښور پوهنتون په سیمینار کې د پښتو د نثر او ګرامر په باب وینا کړی.
۱۰- په ۱۳۴۴ ل کال د حوت په میاشت کې د ډهلي پوهنتون د پارسي ادبیاتو په څانګه کې د پښتو ادبیاتو په باب وینا کړی ده.
۱۱- په ۱۳۴۵ ل کال په اسد کې د خوشحال خان په سیمینار کې د خوشحال خان د نثر په باب یو کنفرانس ورکړی دی.
۱۲- ۱۳۴۶ ل کال په جوزا کې چې د قلمي نسخو یو نړیوال سیمینار جوړ شوی و د پښتو د قلمی نسخو په باب یو اوږد کنفرانس ورکړی دی.
۱۳- په ۱۳۴۸ل کال په جوزا میاشت کې د تاشکند د ختیځ پیژندنې په انستیتوت کې د پښتو ادب په باب وینا کړی.
۱۴- په ۱۳۴۹ ل کال په اسد میاشت کې د خوشحال خان ختک په دویم نړیوال سیمینار کې د خوشحال د نثر په باب وینا کړی.
۱۵- په ۱۳۵۱ ل کال په میزان میاشت کې د مرکزي اسیا د کلتور په غونډه کې د پښتو او پارسي د ارتباط په باب وینا کړی.
۱۲- په۱۳۵۲ل کال د جوزا په میاشت کې د البیرونی د زرم تلین په غونډه کې دده د ژبپوهنې په باب وینا کړی.
۱۷- په ۱۳۵۴ ل کال د قوس په میاشت کې د پښتو څېړنو په نړیوال کنفرانس کې وینا کړی.
۱۸- په ۱۳۵۶ ل کال د اسد په میاشت کې د پښتو د چاپی اثارو په سیمینار کې وینا کړی.(۱۱: ۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاينليكونه او نښانونه

پوهاند رښتين دخپلو علمي او ادبي ليکنو دکښلو پر اساس په يولړستاينليکونو اونښانونو باندې هم لمانځل شوی دی.
په ۱۳۲۷ل کال دصدارت له خوا دوهمه درجه ستاينليک ورکړی شوی.
په ۱۳۳۳ل کال دمطبوعاتو له خوا دريمه درجه ستاينليک ورکړی شوی.
په ۱۳۳۸ل کال دپوهنې وزارت له خوا دپوهنې مډال ورکړی شوی.
په ۱۳۴۵ل کال دپوهنې وزارت له خوا دربښتين طلايي نښان ورکړی شوی.
په ۱۳۴۹ل کال ورته دپوهنې وزارت له خوا دنمانځنې پاڼه او دوه مياشتې بخشش ورکړی شوی.
په ۱۳۴۳ل کال ورته دلويې جرګې دغړيتوب نښان ورکړی شوی د ی.
په ۱۳۲۷ل کال يې يو ادبي نثر (نوی کال نوی زيری) ترعنوان لاندې دپښتو او پارسي مقالو په ډله کې لومړی درجه مطبوعاتي جايزه ګټلې ده، دقضاوت دهئيت غړي- شهيد محمد هاشم ميوندوال، اروابناد عبدالرحمن پژواک او مرحوم سيد شمس الدين مجروح وو.
په ۱۳۴۰ل کال دننګرهار ورځپاڼې له خوا يو ستاينليک ورکول شوی.
په ۱۳۴۲ل کال دانيس ورځپاڼې له خوا ستاينليک ورکول شوی.
په ۱۳۷۵ل کال دننګرهار پوهنتون دژبو او ادبياتو پوهنځي له خوا ستاينليک او هم دځليدونکی لمرادارې له خوا هم ورته ستاينليک ډالی شوی دی. (۱۱: ۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين اثار

داروانباد پوهاند رښتين دټولو اثاروپه اړه پوهاند ډاکترزيور (دلوی استاد پوهاند رښتين ياد)کتاب کې د (۴۵۵) مخونو کې يوه اوږده علمی مقاله دلوی استاد پوهاند رښتين ادبي هلې ځلې ترعنوان لاندې ليکلی اودهغه په اثارويې تحليلي خيړنه کړی ده. همداشان ښاغلي ازمون هم (دپوهاند رښتين ژوند هنداره) لومړی څپرکې دپوهاند رښتين ژوند اوادبي هلې ځلې ترعنوان لاندې داموضوع ښه په تفصيل سره خيړلی ده ،ښاغلي سرمحقق زلمی هيوادمل صاحب هم دازاد افغانستان مجلې لومړی کال دويمه ګڼه کې داموضوع په تفصيل سره خيړلی ده.

دلته يې اوس مونږ يوازې داثارو دنومونو فهرست وړاندې کوو.

لومړی چاپ شوي اثار:

۱- پښتانه شعراء دوهم ټوک ۱۳۲۱ل کال

۲- پښتو ادب تاريخ -------- ۱۳۲۵ل کال

۳- پښتوژبې دشپږم سمستر کلي...... ۱۳۳۳ل کال

۴- دپښتو کلی لومړی ليار ښوونکی...... ۱۳۲۲ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه........ ۱۳۲۶ل کال
۶- پښتو ګرامر اول ټوک .... ۱۳۲۷ل کال
۷- دعبدالحمید مومند دیوان تدوین او مقدمه .. ۱۳۳۱ل کال
۸- دخوشحال خان خټک بازنامه....... ۱۳۳۲ل کال
۹- د پښتو قیصې ...... ۱۳۳۱ل کال
۱۰- نوی ژوند .... ۱۳۳۱ل کال
۱۱- د پښتون یار......... ۱۳۳۱ل کال
۱۲- دمعارف ددویم ټولګي پښتو قرائت څوځلې چاپ
۱۳- دمعارف ددریم ټولګي پښتو قرائت ځوځلې چاپ
۱۴- دمعارف دریم ټولګي دینیات څوځلې چاپ
۱۵- دمعارف دشپږم ټولګي دینیات څوځلې چاپ
۱۶- دمعارف ددولسم ټولګي پښتو څوځلې چا پ
۱۷- د پښتو مصدرونو لارښود .... ۱۳۴۴ل کال
۱۸- دهند سفر.......... ۱۳۳۴ل کال
۱۹- دمینو هنداره .... ۱۳۳۴ل کال
۲۰ – دژوند سندره ...... ۱۳۳۸ل کال لومړی چاپ او دویم چاپ ۱۳۸۵ل
۲۱ – د پښتو نخوا پیښې .... ۱۳۳۰ل کال
۲۲- ژبښودنه. .... ۱۳۴۲ل کال
۲۳ – پښتو عروض .... ۱۳۴۴ل کال
۲۴ – دخوشحال طب نامه .... ۱۳۴۴ل کال
۲۵- دجلال الدین تذکره .... ۱۳۱۸ل کال
۲۶- ننني لیکوال......... ۱۳۱۸ل کال
۲۹- د پښتو ادبیات تاریخ ۱۳۱۸ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰ – د پښتو ادب دری ادبي کورنۍ .... ۱۳۲۲ ل کال
۳۱- د پښتو او سانسکریت نیږدیوالی ...... ۱۳۲۵ ل کال
۳۲- شیرشاه سوري .... ۱۳۳۴ ل کال
۳۳- تاریخچه ادب پښتو......... ۱۳۳۳ ل کال
۳۴ – دفراه پیژندنه........ ۱۳۲۲ ل کا ل
۳۵- دعلیخان پیژندنه ...... ۱۳۳۲ ل کال
۳۶- د پښتو قلمي نسخې .... ۱۳۴۷ ل کال
۳۷- پښتو پیژندنه........ ۱۳۵۲ ل کال
۳۸- دالماتا سفر...... ۱۳۵۱ ل کال
۳۹- داریانا دایرت المعارف پښتوژباړه
۴۰- پښتو نثر........ ۱۳۲۰ ل کال
۴۱- د پښتو قلمي نسخو دخیړنې لاربښود .... ۱۳۴۷ ل کال
۴۲- د کتغن سفر........ ۱۳۳۰ ل کال
۴۳- پښتنې لاربښود ..... ۱۳۵۲ ل کال
۴۵- روښان ستوری.... ۱۹۸۷ م کال
۴۶- نومیالي پوهان او غازیان.... ۱۹۸۸ م کال
۴۷- د پښتو تاریخي سیمینار .... ۱۹۸۷ م کال
۴۹- د پښتو نثرهنداره ...... ۱۳۴۲ ل کال
۵۰- نوې خیړنه .... ۱۳۵۸ ل کال
۵۱- ادبي او تاریخي سمونې .... ۱۹۹۲ م کال
۵۲- د پښتو ادبي مکتبونه .... ۱۳۶۲ ل کال
۵۳- ادبي لیکونه .... ۱۳۷۳ ل کال
۵۴- دمهتمم ژوند .... ۱۹۹۸ م کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۵- پیاوړي شاعران...... **۱۹۹۳**م کال
۵۶- دننګرهارننداره........ **۱۳۷۴**ل کال
۵۷- لرغوني پښتو......... **۱۳۷۳**ل کال
۵۸- پښتو ګرامرلومړی او دویم ټوک
۵۹- دژوند پلوشې........ **۱۹۹۵**م کال
۶۰- نومیالي شاعران........ **۱۳۷۰**ل کا ل
۶۱- داشعاروډولونه....... **۱۳۷۴**ل کال
۶۲- خوږې وږمې....... **۱۳۶۱**ل کا ل
۶۳- دښکلا وږمه.. **۱۹۹۲**م کال
۶۴- غوره کتنه اونوی کتنه........ **۱۳۸۳**ل کال
یادونه: نوی کتنه او غوره کتنه دوه اثره په یوټوک کې چاپ شوی.
دویم ناچاپ آثار:
۱- پښتنې میرمنې (ډرامه)
۲- دژوند پلوشې دوهم ټوک
۳- په هند کې پښتو کتابونه
۴- خپلواک ژوند
۵- نړیوال کنفرانسونه
۶- دشوروي سفر
۷- دمصرسفر
۸- زما ژوند اوهلې ځلې
۹- انوک اردن
۱۰- دهیواد ننداري
۱۱- دزلموو ظیفې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲- د ربښتین ژوند پیښې.
۱۳- د بدخشان ننداره کابل مجله کې چاپ
۱۴- د الینګار او الیشنګ ننداره کابل مجله کې چاپ
۱۵- د خوست لیدنه کابل مجله کې چاپ
۱۲- د عشق آباد سفر کابل مجله کې چاپ
یادونه: د پورته څلورو سفرنامو یادونه ښاغلي سرمحقق زلمی هیوادمل صاحب د آزاد افغانستان مجلې په دویمه ګڼه (۷۹) مخ کې راوړې ده.
همدارنګه پوهاند رښتین د اثارو یوه زیاته برخه د هیواد په مطبوعاتو کې د مقالو او مضامینو په بڼه خپاره شوې چې ځینو مضامینو ته یې کتابی شکل ورکول شوی خو داسې مضامین یې هم پاتې دي چې په دې کتابونو کې نه دی راغلی که هغه مضامین راټول شی نو کیدای شي چې د پوهاند صیب په کتابونو او اثارو کې به نوره اضافه هم وشی.(*)
هغه کتابونه چې جایزې اخیستی دي په لاندې ډول ښودل کیږي:
۱- پښتنې تورسرې: ۱۳۱۸ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه.
۲- د حمید دیوان تدوین او مقدمه: ۱۳۲۰ل کال د اقتصاد اوله درجه جایزه.
۳- خوږې قیصې: ۱۳۲۲ل کال د اقتصاد څلورمه درجه جایزه.
۴- د پښتو ادب تاریخ: ۱۳۲۳ل کال د خوشحال اوله درجه جایزه.
۵- د پښتو لومړی لیارښوونکی: ۱۳۲۴ل کال د اقتصاد اوله درجه جایزه.
۶- د پښتو اشتقاقونه: ۱۳۲۵ل کال د اقتصاد دوهمه درجه جایزه.
۷- د زلمو وظیفی: ۱۳۲۵ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه.

---

*د پوهاند صاحب په اثاروکې په دې نوم دکوم اثرذکرنشته خودژوند پلوشې په نوم لومړی او دویم ټوک لری چې لومړی ټوک یې په ۱۹۹۵ع کال په پیښور کې چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- د پښتو نثر: ۱۳۲۶ ل کال د اقتصاد ځلورمه درجه جایزه.
۹- ځلاندې پلوشې: ۱۳۲۶ ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه.
۱۰- د پښتنو مجاهدې: ۱۳۲۷ ل کال د خوشحال دریمه درجه جایزه.
۱۱- نوی ژوند: ۱۳۳۱ ل کال د خوشحال لومړی درجه جایزه.
۱۲- هند سفر: ۱۳۳۲ ل کال د رحمان بابا لومړی درجه جایزه.
۱۳- پښتو څیړنه (پښتو پیژندنه): ۱۳۳۳ ل کال د خوشحال دریمه درجه جایزه.
۱۴- د اشعارو ډولونه: ۱۳۳۴ ل کال د خوشحال ځلورمه درجه جایزه.
۱۵- د پښتو نثر هنداره: ۱۳۴۲ ل کال د سید جمال الدین دوهمه درجه جایزه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين مړينه او مزار

اروانباد پوهاند رښتين دژوند وروستي کلونو دهيواد په روان ناورين کې دناروغتيا په حال کې تيرکړل، چې د دې ناروغۍ ځولاملونه و وچې يولامل يې تنظيمي او خپلمنځي جنګونه اوزياتې مرګ ژوبلې وې.
بل لامل يې دهيواد څخه په مهاجرت مجبورکيدل و.
اودريم لامل يې دهغه وخت دد وولسيزو دچارواکوبې کفايتي اوناپوهي وه.
دهمدې ناخوالوپراساس ورته دزړه ناروغي پيدا شوه اوبالاخره د ۱۳۷۷ ل کال دليندۍ دمياشتې په پنځمه نيټه دپنجشنبې په ورځ دولس نيمې بجې دپېښوږ په جرنيلي (R,H) روغتون کې د (۷۹) کالو په عمر په حق ورسيد.
(انالله وانا اليه راجعون)
دمرحوم دجمعې مبارکه شپه په خپل کور حيات آبادکې راغله اودجنازې لمونځ يې دجمعې په ورځ (۹) بجې دليندۍ دمياشتې په شپږمه نيټه دحيات آباد په ځلورم فيزکې دکوزې اوبرې پښتونخوا دګڼو ليکوالوادیبانو ،قومي مشرانو، دوستانو اوخپلوانوپه ګډون کولو سره اداشو.
دجنازې لمانځه وروسته نوميالي ليکوال اوقومي مشراجمل خټک اوپوهاند محمدرحيم الهام داروانباد په ژوند او ادبي هلوځلوباندې رڼا واچوله وروسې دپوهاند صاحب دوو زامنو، الحاج فضل الله رښتين او پوهنمل شيرخان رښتين لنډې خبرې وکړې له (۹) بجو وروسته داروانباد جنازه پورته او دخپل وصيت سره سم دننګرهارولايت دبهسودو په ولسوالی کې خاوروته وسپارل شود جنازې دخښولو په مراسموکې يې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دننګرهارولايت زيات شميرمنورينو، دننګرهارپوهنتون استادانو محصلينواوګڼ شميرفرهنګيانو ،دوستانواوخپلوانو ګډون کړی و.
داروانښاد فاتحه دلیندۍ دمياشتې په (۱۲) نيټه ۱۳۷۷ل کال دپيښورپه سپين جومات کې واخيستل شوه چې دکوزې اوبرې پښتونخوا الوی لوی دولتي اوقومي مشرانوپکې برخه اخيستې وه.
دفاتحې په پای کې دافغانستان دمطالعاتو د مرکز مشر پروفيسر رسول امين او جهادي مشرقاضي محمد امين وقاد داروانښاد په خدمتونوباندې رڼا واچوله.
همدارنګه داروانښاد فاتحه دننګرهارولايت په سپين جومات اودکابل پوهنتون اوعلوموااکاډمۍ له خوا دکابل دشيرپورپه جومات کې واخيستل شوه.
همداشان دهيواد څخه بهر اوداخل په نورو ولايتونو کې هم داروانښاد د ادبي، فرهنګي اوعلمي خدمتونو په اړه درنې تعزيتي غونډې او کنفرانسونه جوړ شوی دي.
پوهاند رښتين دوه زامن او درې لوڼه لرې چې مشرزوی يې الحاج فضل الله رښتين او کشرزوی يې پوهنمل شيرخان رښتين چې په يوه ترافيکي پيښه کې شهيد شوی دی او نوراولادونه يې دخدای په فضل تراوسه حيات دي.
دپوهاند رښتين مرکې
اروانښاد پوهاند رښتين دخپل ژوند په ادبي بهيرکې يوشميرادبي اوسياسي مرکې د راديو، تلويزون او مختلفو ورځپاڼوجريدو اومجلوسره دژوند په وروستيولسوکلونوکې کړې دي دامرکې تولې ګټورې او دمعلوماتو څخه ډکې دي ځکه چې ديوې خوا پکې دپښتوژبې ادبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهیرخیړل شوی اوله بلې خوا دځوان نسل لپاره د پښتوژبې د پرمختګ په اړه مهمې سپارښتنې شوی دي.
پوهاند صاحب له ډیرپخوانه د کابل راډیو سره همکاري لرله ،هلته یې په مختلفو وختوکې مختلف پروګرامونه چلولی دي، کیدای شي چې په هغه وخت کې یې هم کومه یوه مرکه کړی وي.
په وروستیو وختونوکې یې د (بي، بي ،سي) راډیو سره هم مرکه کړی وه.
دننګرهاردشاعرانو او لیکوالو له خوا ورسره په ۱۳۷۴ل کال دثورپه میاشت کې د پوښتنو او ځوابونو په بڼه یو ادبي بندارجوړشوی و چې دننګرهاردتلویزون له لارې خپور شوی.
دهمدې تلویزون له لارې یوبل ادبي پروګرام هم په ۱۳۷۵ل کال دحمل په میاشت کې د پوهاند رښتین د پیژندنې په نامه دوه ساعته ادبي خپرونه خپره شوی چې لومړی برخه یې د پوهاند رښتین سره ناسته ولاړه دخاطرو په بڼه چې خیړنپوه عبدالله بختاني ، پوهاند ډاکترزیور، محمد آصف صمیم ، روغمن صاحب او داود شهید د پوهاند صاحب په اړه د خپلو خاطراتو څرګندونې کولی.ددې پروګرام دویمه برخه د پوهاند صاحب سره مرکې ته ځانګړې شوې وه.
ماکوښښ وکړچې ددغه مرکوویدویي کاپي ترلاسه کړم، خودځینو ستونزو له امله په دې کاربریالی نشوم.
کومې مرکې چې پوهاند صاحب داخبارونو، جریدواو مجلوسره کړې وې هغه مې اکثره راټولې کړې چې تعداد یې ترلسوپورې رسیږي- په دې مرکوکې یوه مرکه دری ځلې تکراري خپره شوې چې مونږ له هغه تکراري مرکو څخه یوازې یوه مرکه دلته رانقل کړی ده.
نوپردې اساس په دې فصل کې یوازې اته مرکې په تاریخ وارډول وړاندې شوی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین مرګې

له جرګې مجلې سره د پوهاند صدیق الله رښتین مرکه

د پښتو ژبې او ادب ځلانده څېره
مرکه کوونکې: سارا بیاباني
نومیالی فرهنګي او علمي شخصیت پوهاند استاد صدیق الله رښتین زمونږ د پښتو ژبې او ادب د آسمان هغه ځلانده ستوری دی چې په ملي اونړیوال ډګر کې یې خپل دریځ څرګند کړی دی.
استاد د پښتو ژبې لیکوال، څېړونکي، ژبپوه، ادبپوه او ژورنالیست دی، چې د پښتو ژبې د پالنې، روزنې، پیاوړتیا او عملي کولو په لارکې یې خپل افکار په بیلابیلو ډګرونو او ساحو کې په کارا چولی او خپلې عملي څیړنې او هڅې یې په عالمانه توګه سرته رسولی دي.
د استاد افکار او جذبات دده له لیکنو څخه پوره څرګندیږي. دی د ملي جذباتو ترجمان، د قوم، وطن او خپلې ژبې د خدمت پاکه جذبه او تعلیمي مفکوره په خپلو اثار وکې ځایوي چې په دې لارکې دده اراده د پولادو د دیوال حیثیت لري.
استاد عقیده لري چې په دنیا کې پرته له ټینګ غزم او سمې لارې یو کار هم بریالی پای ته نه رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محترم استاد صدیق الله رښتین دښاغلي مولوی تاج محمد خان زوی دی چې د مومندو د سرکمر په غازي آباد کې زیږیدلی دی.لومړی زده کړې یې په خپل کورکې د ځانګړو استادانو څخه کړی دي. دی په (۱۳۱۱) ش کال د جلال آباد دهډې په نجم المدارس کې شامل شو، بیا په (۱۳۱۵) ش کال د کابل عربي دارالعلوم ته راغی.په (۱۳۱۸) ش کال یې له عربي دارالعلوم نه د منځنۍ دورې اعلی درجه شهادت نامه واخیسته او په دې ډول یې د زده کړې دوره ختمه کړه.

په (۱۳۱۸) ش کال د سنبلې له میاشتې په کار وګمارل شو.

چې د ماموریت جلاجلا چارې یې په دې ډول دي:

په (۱۳۱۸) ش کال د کابل دادبي انجمن یعنی د پښتو ټولنې دغړي په توګه.

په (۱۳۲۰) ش کال د پښتو ټولنې د قواعدو د څانګې مدیر.

په (۱۳۲۱) ش کال د پکتیا ولایت دوړانګې جریدې بنسټ ایښودونکی.

په (۱۳۲۱) ش کال د ثور په میاشت کې د پښتو ټولنې معاون او د لغاتو د قواعدو مدیر.

په (۱۳۲۲) ش کال د پښتو دایرة المعارف د څانګې آمر.

په (۱۳۲۵) ش کال مطبوعاتو ریاست د خپرونو د لومړی څانګې مدیر.

په (۱۳۲۲) ش کال ،فراه ،سیستان د جریدې مؤسس او لومړی چلوونکی.

په (۱۳۲۷) ش کال کې د پښتو ټولنې عمومي مرستیال او د پښتو دایرة المعارف آمر.

په (۱۳۲۹) ش کال کې سربیره پر د غود ندو د هیواد د جریدې مدیر او چلوونکی.

په (۱۳۳۰) ش کال د پښتو ټولنې عمومي مدیر.

په (۱۳۳۱) ش کال کې د زیري جریدې د دوهمې دورې بنسټ ایښودونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په (۱۳۳۴) ش کال کې د ادبیاتو د پوهنځي استاد او د پوهنې وزارت مشاور.
په (۱۳۴۰) ش کال د پوهانو علمي رتبې ته لوړ کړای شو.
په (۱۳۴۲) ش کال کې یې د دوهم ځل له پاره د پښتو ټولنې د رئیس په توګه چې لس کاله یې خپل علمي او اداري خدمت سرته ورساوه او په (۱۳۵۲) ش کال په سنبله کې جبري تقاعد ورکړی شو.
په دری ژبه هم مسلط دی. او په خارجي ژبو هم ښه پوه او ځینې اثار یې ژباړلی او لیکلی دي، او ځینې مسلکي دندې یې هم په ښه توګه اجرا کړې دي. خارجي سفرونه یې هم کړی دي چې په (۱۳۲۹) ش کال یې د هند د پښتون جرګې په غونډه کې د افغانستان د مطبوعاتو د هئیت د غړی په توګه ګډون کړی دی.
همدارازیې پیښور ته د رحمان بابا د مقبرې له پاره مرمري ډبرې وړې دي.
محترم پوهاند رښتین ډیر ستاینلیکونه، ښانونه او جایزې د لوړو مقامونو څخه ترلاسه کړي دي چې د پوهنې وزارت له خوا طلایې نښان هم پکې شامل دی.
د محترم پوهاند رښتین په هکله بهرنیو او داخلي پوهانو هم بیلابیل نظرونه درلودلی چې په لنډه توګه یې یادونه کیږي:
اسلانوف روسي پوهاند لیکي:
رښتین یو مشهور لیکوال او نومیالی ژبپوهاند دی. دده یو تازه اثر (د هند سفر) د ادب په دنیا کې یو مهم وړ اثر ګڼل کیږي.
یوبل روسي پوهاند ګیرس په خپل کتاب، پښتو ادبیاتو کې لیکي:
رښتین یو ښه نثرلیکونکی او په نثر کې د بدیعی اثارو خاوند دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دژبې او تاریخ په برخه کې زیاته څېړنه لري، دده (دهند سفر) یو په زړه پورې منلې اثر دی او په پښتو نثر کې یو غوره او تازه اثر باله شي.

ښاغلی عبدالحمید د مصر په المشاء اخبار کې لیکي:

رښتین د پښتو ادب استاد او یو مشهور عالم شاعر او لیکوال دی.

د افغانستان د لیکوالو د انجمن پخوانی مشر عبدالحمید محمود په لیک کې داسې لیکي:

تاسې د پښتو ادب د پراختیا په لار کې پخوا هم ډیر قدرور خدمتونه کړی دي، خوباورلرم چې د پښتو ټولنې په ریاست کې ستاسې مقرري د پښتو ادب او کلتور دغه مرکز ته یو نوې او تازه رنګ وښیي او زمونږ د ملي ژبې انکشاف له پاره به فایده من ثابت شي زه د لیکوالو د ټولنې له خوا تاسې ته مبارکي وایم او ستاسې برى او کامیابي غواړم.

محترم رشتین صاحب زمونږ د یوې پوښتنې په ځواب کې وویل:

زه په عربي دارالعلوم کې وم چې په شعرویلو مې لاس پورې کړ، اول شعر مې د اصلاح په ورځپاڼه کې په (۱۳۱۲) ش کال کې خپور شو، او همدا راز مې نورې ادبي مقالې د هیواد په ټولو خپرونو کې په تیره د کابل په مجله کې ډیرې خپرې شوې دي.

محترم رښتین صاحب د خپلو ادبي کارونو په باب داسې رڼا واچوله:

زما اثار د ژبپوهنې، ادبپوهنې او تاریخ پوهنې په ساحو کې دي.

چې د ټولو کتابونو شمیر او یاوته (۷۰) رسیږي، چې په دې کې به څلویښت (۴۰) چاپ شوي وي او دیرش (۳۰) به یې پاتې وي.

په دې موده کې مې د زرو (۱۰۰۰) په شاوخوا کې مقالې لیکلې دي، چې زیاتې یې چاپ شوې دي.

ځینی کتابونه یې دادي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ادبیاتو تاریخ، پښتانه شعرا دوهم ټوک، پښتو ګرامر دوه ټوکه، پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه، نوی ژوند ، نومیالي شاعران، د پښتو نثر هنداره، نومیالي پوهان، دژوند پلوشې دوه ټوکه.

محترم استاد پوهاند رښتین دهیواد موجوده ادبي بهیرد اسې څیړي:

دهیواد موجوده ادبي بهیر دمقدار په لحاظ ښه دی مګر د څرنګوالی له پلوه داعتراض وړ دی، ځکه تجارتي رنګ پکې غالب دی، او هرچا په خپل سرلیکنه کړې ده.

دهیواد ځوانو لیکوالو ته زما لارښوونه داده چې دوی په خپل سرکارونه ونه کړي او په دې متل عمل وکړي: چې وکاندي سلا - نو یې ورکه شي بلا.

محترم استاد پوهاند صدیق الله رښتین ته د عمر اوږدوالی او لازیات بریالیتوبونه غواړو.(۵: ۲۸، ۳۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شهادت (اردو) ورځپاڼې سره

د محترم پوهاند رشتین مرکه:

مرکه کوونکی: عبدالله جان عابد:

پوښتنه: کوم وخت چې تاسو پښتوژبې او ادب ته کارشروع کولو، په هغه وخت کې د پښتوژبې په سرکاري او ولسي سطحه څه صورت حال و؟

ځواب: کوم وخت چې مونږ پښتوژبې ته کارشروع کولو په هغه وخت کې پښتو رسمي نه وه یو نیم سړی ویله، لیکن عمومي نه وه، په کوڅو کې نه وه په دکان کې نه وه، په کورونو کې نه وه، بیا مونږ شروع وکړه، محمدګل خان مومند په هغه وخت کې وزیرداخله و، سیاسي پښتو هغه راوستې ده، د پښتوټولنې اولنی عمومي مدیرعبدالحی حبیبي و، هغه د کندهارو او د وزیرمحمدګل خان له خوا مقررشوی و، او زه په هغه وخت کې د پښتوټولنې غړی وم، بیا وروسته مدیر د قواعدو شوم.

په هرصورت زه هغه وخت کابل ته لاړم چې په عربي دارلعلوم کې داخل شوم، کله چې بازار ته ووتمه، هیچا پښتو خبرې نه کولی، نو دځان سره مې سوچ وکړ، چې دا څنګه ښارته راغلی یې چې څوک پښتو نه وایې، د پښتوذکرنشته، نو اول داسې حال و.

دوزیرمحمد ګل خان دهڅو په واسطه پښتو دفتري شوه، په کابل کې د پښتوعلمي او ادبي خدمت عبدالحی حبیبي، ګل پاچا الفت، قیام الدین خادم او عبدالروف بینوا شروع کړې دی، حبیبي او بینوا د کندهارو، او نورد ننګرهارو، زه هم دوی سره په دې خدمت کې شریک وم په شروع کې همدا پنځه کسان وچې ادبي او علمي خدمت یې کړی دی، مونږ په پښتوژبه کتابونه ولیکل، په پښتوژبه موګرامرولیکه، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبیاتو پوهنځي کې مو محصلینو ته درس شروع کړ، نو په کابل کې پښتو په ادبیاتو کې دې حد ته ورسیده، چې پښتو کتابونه د کابل د پارسی کتابونو څخه زیات شول، البته په ایران کې د پارسی کتابونه زیات وو، د دې څخه وروسته د کابل د کوڅو، بازارونو، دکانونو نومونه ورو ورو پښتو کیدل، اخر دې حد ته ورسیده، مونږ پښتوله پاره کورسونه جوړ کړل، هغه په ټول افغانستان کې خپاره شول او پښتو رسمیت وموند.

پوښتنه: دغه کوم دورو چې تاسو یې یادونه وکړه؟

ځواب: دغه ځلو یښت پنځوس کاله پخوا دورو، په دغه دورکې مکتبونه هم پښتو شول، کتابونه هم په پښتو ولیکل شول، کورسونه هم په پښتو شول.

پوښتنه: تاسو دګرامر په هکله خبره وکړه چې وروسته مو بیا ګرامر ولیکل ستا په نظر د اسې بشپړه او مکمل ګرامر شته چې څوک ترې استفاده وکړي او که نه وي څه قسم ګرامر پکار دی؟

ځواب: زه خپله په کابل کې مدیر د شعبه قواعد وم، ما ته په دغه وخت کې د پښتو ټولنې عمومی مدیر چې عبد الرحمن پژواک نومیده وویل چې ته ګرامر ولیکه، ما ګرامر شروع کړ، او د هغه دلیکلو له پاره مې ډیر زیات زیار وویست، او په دی شعبه قواعد کې ما اول جلد ولیکلو او دغه اول جلد په ۱۹۴۸ م کال کې چاپ شو.

دغه ګرامر او س هم شته، د دې ګرامر دویم جلد ډیر وځنډید، کله چې زه درسمي کار څخه وزګار شوم، نو دویم جلد مې هم ولیکلو، دغه ګرامر په کابل کې چاپ شوی دی، په دی دواړو جلدونو کې پښتو ژبه تکمیل ده، خلاصه دا چې د دې ګرامر څخه مکمل کتاب زما په نظر نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه دغه ګرامرسره دنوو اصلاحاتو لهجې هم پکښې ځيرل شوی غربي لهجه، شرقي لهجه ،منځنی لهجه دا ټول بحث پکښې راغلی دی، او په دې دويم جلد کې بيا تکميل شوي دي.

پوښتنه: تيرکال په باره ګلی کې د پښتوليک لارپه نامه يو سمپوزيم جوړشوی و ،چې په دغه سمپوزيم کې دکوزې اوبرې پښتونخوا پوهانوګډون کړی و ،په دغه سمپوزيم کې د پښتودليک ديووالی په باب فيصلې وشوې څه فکرکوئ چې په افغانستان کې به ددغه فيصلو سره څوک اتفاق وکړي؟

ځواب: دا سمپوزيم چې اوس جوړشوی و ،زه پکښې نه وم،مونږ په اول کې ديوليک دود مجلس په کابل کې کړی و ،په ۱۹۴۲م کال کې،بيا بل مجلس هم په کابل کې شوی وچې د پيښور مشهورو پښتنوليکوالو پکښې ګډون هم کړی و ،لکه مولانا عبدالقادرصيب،اميرحمزه شينواری، عبدالخالق خليق او داسې نورو ،بيا بل مجلس په ۱۹۵۷م کال په پيښورکې شوی و ،په دغه ټولو مجلسونوکې ،مونږدغه فيصلې کړې وې،او پښتوټولنه کابل او پښتواکاډيمۍ پيښور،ددې فيصلو په عملی کولو مکلف وو.

اوس نورخلک راغلل،دهرچاخپل خپل خيال دی،ځکه په پيښورکې مرکزيت نشته،زه ددغه فيصلوڅخه خبرنه يم او نه مې دغه فيصلې لوستی دي.

پوښتنه: تاسو څه فکرکوئ چې دغه فيصلې ولی عملي نه شولی؟

ځواب: په هغه فيصلوکې خوډيرې عملی شوی دي اوکه يوڅوپکښې نه وی شوي نوهغه دخلکوشخصی خيال دی،ځکه دلته خومرکزيت نشته.

پوښتنه : اوس څه ضرروت وچې دا سمپوزيم وشو؟

ځواب: دا پوښتنه دهغه چانه پکارده چې ددې سمپوزيم اهتمام يې کړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: هغه وایې چې د افغانستان او جنوبي او شمالي پښتونخوا په رسم الخط کې ډیر فرق دی، د دغه فرق د ختمولو له پاره دا سمپوزیم شوی و.

ځواب: دغه فرق خو مونږ ډیر پخوا ایستلی و، او س زه خبرنه یم چې هغه فرق په کوم ځیز کې دی، دا مې په یاد دي چې پخوانی فیصله کې چې (ڼ) ثقیله مونږ قبول کړی و، په دې باندې چې دا (ڼ) په مفرد باندی ولیکل شی او لاندې یوه حلقه ورکړی شی، په پیښور کې به خلکو مرکب لیکلو، مونږ دغه ختم کړو.

پوښتنه: د افغانستان، د سویلی او قطبی پښتونخوا په لهجو کی ډیر فرق دی، دا فرق څنګه پیدا شو، او څنګه به ختم شي؟

ځواب: مونږ په پښتوټولنې کابل کې دا کارکولو چې مونږ بین الافغان ژبه جوړوله، په هغه کې مونږ هرلغت چې هرچیرته و، په کندهار کې په پکتیا کې، په ننګرهار کې او صحیح به و مونږ به اخیست، مونږ د کندهار ډیر لغتونه اخیستی دی، زمونږ په وخت کې دا فرق ورک شوی و، مونږ غوښتل چې دا سې کلمې استعمال شی چې هلته هم پرې خلک وپوهیږي او دلته هم، او س چې پښتوټولنه له مینځه لاړه، نو دا فرق پیدا شو ځکه چې مرکزیت نشته، لارښوونکی نشته.

پوښتنه: د دې فرق د لرې کولو له پاره څه پکار دی؟

د دې له پاره مرکزیت په کار دی، چې دلته هم یو مرکزوی چې لارښوونه وکړی او کابل کې هم یو مرکزوي چې لارښوونه وکړي.

پوښتنه: کله چې د پښتو ادب د افسانو د ارتقاء په هکله څه لیکل کیږي نو د افغانستان خلک زمونږ د لیکوالو ذکرنه کوي، لکه په افسانه، ناول... او د دې ځای لیکوال د هغه ځای د لیکوالو ذکرنه کوی او همدا سې د بلوچستان والاهم؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: اول تاریخ ادبیات مالیکلی دی په ۱۹۴۴م کال چې تقریباً (۴۷) کاله کیږي. په هغه تاریخ ادبیات کې د پیښور دلیکوالو حتی ژوندي خلک هم پکې راغلی وو، ترپاچاخان پورې یو سړی هم پاتې نه دی نه دد ې ځای نه دهغی ځای. بیا وروسته چې خلکو څه کړی دي، هغه د خلکو شخصي خیال دی، هغه پښتني خیال نه دی، ټوله یوه پښتونخوا ده، مونږ ته پکې هیڅ فرق نشته، پښتو یوه ده، ادب یو دی، شاعران یو دي، مونږ په پخوا نیو کتابونو کې، پښتانه شعراء اول جلد، دویم جلد په هغه کې هم مونږ دد ې وطن یعنی د پیښور د شاعرانو ذکر کړی دی. دا نظریه جعلی ده، دا هیڅ اعتبار نه لري، یو څو کسو پیدا کړی ده.

پوښتنه: د پټې خزانې په اهمیت باندې که څه رڼا واچوئ چې په پښتو ادب کې دد ې څه مقام او اهمیت دی؟

ځواب: د پټې خزانې په برکت باندې د پښتو ادب تاریخ دویمی هجری پیړۍ ته رسیدلی دی، امیر کروړ سوری شعر په پټه خزانه کې راغلی دی، هغه په ۱۳۷ هجری کې ویل شوی، په دې حساب باندې د پښتو ادب تاریخ دویمې هجري پیړۍ ته رسیږي دا د پټې خزانې برکت دی.

پخوا دومره اسناد مونږ سره نه وو، په دې کې قصیدې راغلی دي.

د غوریانو او د غوریانو د پاچاهانو ژبه هم هغه وخت پښتو وه.

ښکارندوی په هغه وخت کې تیر شوی دی، د شهاب الدین غوري په وخت کې اسعد سوري له هغه څخه مخکې تیر شوی دی، دوی قصیدی ویلی دی او هغه قصیدی ټولی په پټه خزانه کې راغلی دې، په دی اسنادو سره د غوریانو ژبه پښتو وه، شهاب الدین غوري او غیاث الدین غوری ژبه هم پښتو وه او تایمني هم د غیاث الدین غوری صفت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پټه خزانه کې چې کوم پنځوس شاعران راغلي دي، په دې کې بڼځې شاعرانې او معاصر شاعران هم راغلي دي.
د بهلول لودي رباعي پکې هم شته، د شيخ رضي لودي شعر هم پکې شته. دا ټول د پټې خزانې برکت دی چې هغه مونږ ته دا پخواني شعرونه ساتلي دي د پټې خزانې يوه نسخه حبيبي صاحب په کويټه کې پيدا کړې وه، دغه د حاجي محمد اکبر خان له پاره ليکل شوې وه، او بله نسخه د سرادر مهردل خان له پاره ليکل شوې وه. په هر صورت په دې وخت کې يو نسخه ده چې د حبيبي صاحب سره وه، حبيبي صاحب نه شاعرو او نه يې د شعر دعوه کوله، نو دا هغې دوسې خبره نه وه چې هغه دې د يو پنځوسو شاعرانو شعرونه د ځانه جوړ کړي وي.
پوښتنه: ځيني خلک د پټې خزانې سنې مشکوکې ګڼي، دې باره کې تاسو څه وايې؟
ځواب: ځيني سنې به پکې صحيح او درستې نه وي، احتمال لري چې هغه غلطي شوې وي، ليکن اصل کتاب پټه خزانه صحيح کتاب دی ځکه په دې (۴۷) کالو کې چاپرې اعتراض نه دی کړی.
پوښتنه: په افغانستان کې د دې څوک مخالفين شته؟
ځواب: بيخي نه.
پوښتنه: قلندر صيب چې د پښتوژبې يو وتلی ليکوال او محقق دی هغوی په دې باب يو کتاب ليکلی دی. (پټه خزانه فی الميزان) په دغه کتاب کې هغوی د نورو خبرونه پرته دا هم ليکلي دي، چې په افغانستان کې ځينې مشرانو د پټې خزانې په باب ما سره شکونه څرګند کړي دی، دی باره کې تاسو څه وايې؟
ځواب: په دې باب مونږ ورسره هيڅ نه دی ويلی او نه مو ورسره بحث کړی دی او نه مو کوم شک ښکاره کړي دی. زه د پښتو ټولنې رئيس وم، ما سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

قلندر مومند په دې باب هڅه وهيخ ويلی نه دی.زه د پښتو ټولنې په دوو دورو کې رئيس وم.په اوله دوره کې د (۱۹۵۲- ۱۹۵۶) کال پورې ،او په دويمه دوره کې د (۱۹۶۳- ۱۹۷۳) م کال پورې.
پوښتنه: تاسو راته دخپلو اثارو لنډ شان تذکرو کړئ چې څو مره چاپ شوي او څومره چاپ ته انتظار باسي؟
ځواب: اثارچې څومره ماليکلي دي هغه ټول (۷۰) ټوکه دي په دې وخت کې زما عمرهم اويا(۷۰) ته رسيدلی دی.
په دې کتابونو کې اکثره چاپ شوی دی،تقريباً شل به يې پاتې وی دلته پيښور کې هم ډيرچاپ شوی دی،يوه زما شعری مجموعه ده (خوږې وږمې)په نامه ،ادبي ليکونه،دادب تاريخ ،دنثرتاريخ- نوميالی شاعران، ژب ښودنه، پښتو سندرې اوداسې نور ډيرکتابونه دي چې دلته يې تذکرګران دی.
پوښتنه: دځوانو ليکوالو او محققينوله پاره څه پيغام ورکول غواړی؟
ځواب: دځوانو ليکوالو له پاره زما رايه داده چې ځوان ليکوال دی کوښښ وکړی چې هغوی څه ليکي، دکوم پوهاند يا استاد سره دی مشوره وکړي.
ځکه چې داوږدو بحثونو څخه څه نه جوړيږي،خبره لنډه ښه وي خو دمطلب، په عربی کې دامشهوره خبره ده،بهترخبره هغه ده چې لږه وی او دلالت وکړی په مطلب باندې،لږې خبرې کول دا صفت دی.
پوهاند صديق الله رښتين صيب تاسونه ډيره ډيره مننه چې مونږ دپاره مو دخپل قيمتي وخت څخه څه وخت وايستلو چې مونږ سره مو دکاراوګټورې خبرې وکړی.خدای دې نورتاسې ته ډيرعمر درکړی چې دپښتوژبې نورخدمت هم وکړئ.(۱۲: ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپیدې مجلې سره مرکه

مرکه کوونکی: محمد اصف صمیم

پوهاند رښتین د پښتو په علمي او ادبي دنیا کې پیژندګلوی ته اړ نه دی.
دافغانستان دژبې او ادب په مخکښو څیړنوالو کې شمیردی.
دنیمې پیړۍ راهیسې دزړه په مینه دژبې او ادب په خدمت لګیا دی.
داوخت له یو اویاکالو اوښتی دی، خواوس یې هم په خپل کړي ادبي خدمت تنده ماته نه ده، مونږ ورسره د سپیدې د درنولوستونکوله پاره مرکه کړې ده، چې دادې ستاسو په خدمت کې ده. (اداره)

پوښتنه: محترم پوهاند رښتین صاحب تاسې دنیمې پیړۍ راهیسې دپښتوژبې او ادب په خدمت بوخت یې، په خپل دغه کړی خدمت او دهغه په نتایجو څومره قانع، یې ایا څه موچې کول اوغوښتل هغه موکړی دي اوکه نه ځینې نور ارمانونه هم داسې شته چې ځوان نسل ته یې دترسره کولو توصیه کوی؟

پوهاند رښتین: خبره داده چې دیوې ژبې تاریخ اوڅیړنه ډیرلوی کاردی مونږچې کوم کارکړی دی په هغه باندې قانع یوچې په کابل ښار او افغانستان کې موپښتوته وده ورکړې ده، اوپه ټولو خواو وکې لکه ادب، ګرامر، ادب تاریخ او نورو برخو کې مو کتابونه لیکلی دي، البته دژبې دترقۍ دوره په دې نه دریږي او نوره څیړنه هم غواړي، دا څیړنه دژوند سره ملګرې ده، ژوند په ټولو خواووکې پراختیا لری، اوپه نوروخواووکې هم چې کومې نیمګړتیاوې موجودې وي باید پوره شی ترمرکه پورې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلسله جاري ده، خلاصیږي نه ،اوس دنوري دنیا ،امریکې، روس ،حتی ایران او نوروهیوادونو راډیوګانې په پښتو نشرات کوي، پښتو دیوې رسمي ژبې په حیث معرفي شوې ده او دا لوی مقصدو چې ترسره شو ،نورچې دپښتو خدمت سلسله ده،نودا خوترګه پورې جاري ده.

پوښتنه: تاسې دپښتو دلیکني اړخ په تقریباً هرډګرکې دقلم نیلی ځغلولی دی خود ادب تاریخ په باب مو چې کومې څیړنې کړې دي،هغې تاسې په مخکښانوکې درولی یې په خپله ادب تاریخ په باره کې که راته څه معلومات راکړئ چې کوم رازڅیړنې ته د ادب تاریخ وایې؟

پوهاند رښتین: په ابتداکې چې مونږ دپښتوادب په تاریخ لاس پورې کاوه په هغه وخت کې هرڅه نوي وو ،دشاعرانو، ادبیاتو او لیکوالو او مختلفو دورو په څیړنه کې لومړني معلومات وو ،چې مونږ دپښتوادب تاریخ کې څیړلی دي،او دورې موښودلې دي،لومړې،دویمه،دریمه اوڅلورمه دوره ترهغې وروسته بیا پښتانه شعرا ولیکل شو ،په هغه کې هم دغه شاعران زیات معرفي شوي دي چې ترپنځم جلد پورې چاپ شوي دي،البته غلطۍ په ټولو کتابوکې وي، په دویم،دریم اوڅلورم کې به غلطۍ وي، چې اصلاح ،سمون اوډیرکارغواړي،اوس هم په ادب تاریخ کې کارډیرپاتې دی،باید چې وشي،چې کومې تذکرې لیکل شوي،هغه دې دیو انجمن اوعلمي مرکزله خوا چې پوه خلک پکې وي،او داټولې تذکرې چې په کابل ،پیښوراو یا د بلوچستان په کوېټه کې او یا د پښتونخوا په نورو ځایونو کې لیکل شوي دي،هغه راغونډې شي او یوخلص مطلب ترې راولاړشي .

پاتې شود پښتوادب تاریخ په باب څه ویل په پښتوادب تاریخ کې مختلفې دورې،د دورو امتیازات، د دوروعلامې او نښانې چې په دې دوره کې داقسم نثریا دانظم رواج و ،یا دامضمون رواج درلود ، اوداهرڅه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تریوحده پورې مونږپه پښتوادب تاریخ کې ښودلې دي ،لیکن په لنډ ډول او مفصل ډول يې پاتې دی.

اوسني شاعران اوادیبان ،دپښتوادب تاریخ دپښتوددورو تحول ته وایې چې په دې کې څومره تحول راغلی دی،پخوا ادب څنګه و ،اوس څنګه دی،بیا به څنګه وي،او څنګه پکاردی.

البته دهرچا په نظرد ادب تاریخ مختلف توجیهات لري او یا مختلفې لارې،خودیوې ټولنې اوپوهانوکاردی چې ویې ګوري او درست یې کړی،اوکومه لارچې چاغوره کړې ده هغه ومنې اوبیله یې کړی،چې دا درسته ده اوداغلطه ده،اونورد ادب په باره کې مختلفې نظریې دی چې دمختلفولیکوالو له خوا څېړل کیږي.

پوښتنه: تراوسه پورې چې دپښتوادب تاریخ باندې کوم کارشوی دی هغه ایله تر روښان یا روښانیانوپورې رارسیدلی دی، تردې راوروسته ادب تاریخ دبشپړونې له پاره څه مشورې او وړاندیزونه کوئ؟

پوهاندرښتین: زما په مخکې خبروکې هم څه اشاره غوندې وه چې مونږ دپښتوادب په تاریخ کې ټولې دورې ښودلې دی، او په هره دوره باندې مجمل نظروړاندې شوی دی.

پاتې شوپه تفصیل سره چې حبیبی صاحب شروع کړی و او دروښانیانو تر دورې یې رارسولی و ،نوداهم باید تکمیل شي، یوڅوک یې ولیکي،یوانجمن یا پښتوټولنه یې ولیکي یا پښتو اکاډمي چې په پیښورکې ده ،دوی یې ولیکي،اوداکاردی چې لا پاتې دی.

ددې کوښښ په کاردی،چې تکمیل شي،په مجمل صورت باندې په پښتو ادب تاریخ کې شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: ستاسې د ادبي ژوند د مطالعې څخه سړی ویلای شي چې تاسی همیشه تر نظم زیات په نثر زور اچولی دی، پوښتنه دا ده چې تاسی د یوې ژبې په پرمختګ کې کوم ډول نثر لیکل او را منځ ته کیدل لازم ګڼئ ؟

پوهاند رښتین: د یوې ژبې د پرمختګ له پاره نثر زیات مهم دی، نظم هم د پخو شاعرانو لکه خوشال خان ختک، رحمان بابا او نورو ضروری دی.

په کومه ژبه کې چې هر سړی شعر وایي، نو هغه څه فایده نه لري، لکه اوس په پیښور کې شاعران ډیر دي شاعری د پښتو د پر مختګ له پاره کومه لار نه ده خلاصه کړی، نو د نثر کتابونه ډیر مهم دي.

را غلو دې ته چې د پښتو د پرمختګ له پاره کوم نثر مهم دی، نو د نثر ډیر قسمونه دي، ادبي نثر دی، علمي نثر دی، د خبرو اترو نثر دی، د افسانو نثر او داسی نور ډیر قسمونه لری، دا ټول د یوې ژبې له پاره ضرور دي.

ادبي نثرونه هم ضرور دی، چې یو لوی لیکوال پیدا شی او ویې لیکي.

او عادی نثر لکه په موجوده وخت کې چې رواج لری.

عادي نثرونه په مجلو، اخبارونو او صحافت کې چلیږی.

علمي نثرونه هم ضرور دی چې د دې له پاره کار وشی، د نثرونو د ټولو موجوده قسمو تکمیل ضرور دی، د نثر په واسطه درسی کتابونه هم جوړیږی، قرائتونه هم جوړیږی، نو بهتر ده چې اسانه محاورې ته نیږدی نثر باندې ولیکل شی، داسی نثر یا داسې لغات چې ټول پښتانه پرې پوهیږي البته لوی لوی ادیبان او پاخه خلک چې ادبی نثر هم لیکلای شی، باید ویې لیکی، لیکن اوس اکثره هغه خلک مړه شوی دی، خو چې پس له دې یې هم څوک لیکي نو ادبي نثر دی ولیکي، فایده یې زیاته ده خو د نثر ټول اقسام باید تکمیل شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: ستاسي چا پی اثار او تالیفات شکردی ستاسې په ژوند په ټولو پښتنوکې خپاره دي، خودناچاپو اثارو په باب مو له مونږ سره څه معلومات نشته که په دې باب څه ووایې چې څومره ناچاپه دي؟

پوهاند رښتین: زما ټول چاپ اوناچاپ اثار اویا وته رسیږي، په دې کې اته څلویښتو پورې چاپ شوی دي، اودنورو د چاپ په لټه کې یم.

ځینی مو په پیښورکې چاپ کړی یعنی پنځه شپږ اثره، څه مو اوس هم ورکړی دی چې یونیورستي بک ایجنسی یې چاپ کړی، خوکوښښ کوو چې چاپ شی او خلک ترې فایده واخلي، قلمي نسخې هم داسې یوشل دیرش پاتې دي چې کوښښ کوو چاپ شی.

پوښتنه : پښتوژبې ته چې په افغانستان کې څه شوی دهغی ترڅنګ دلته په کوزه پښتونخوا کې هم دا بهیر وروسته نه دی پاتې، دلته دشوی کار دکیفیت په باب تاسو څه نظر لری، څومره ترې مطمین یاست؟

پوهاند رښتین : دلته هم له کومه وخته چې پښتو اکاډمي جوړه شوی ده، دهغې لومړی مشر مولانا عبد القادر و ، هغوی د پښتو له پاره ډیر کار کړی دی، بعضی کتابونه یې چاپ کړی دی، دیوانونه یې چاپ کړی دی، ترجمې یې کړی دی، ډیرې د اردو ترجمې خو د پښتوله پاره دومره مفیدې نه دی.

لیکن منظم کار او په رسمی ډول کار په کابل کې ډیرشوی دی، دژبې او ادب په باب په افغانستان کې نظري او عملي دواړه کارشوی دی، په دفترونو مکتبونو کې پښتورواج شوې چې دلته شاید دغه کارنه وی شوی، نو په دې لحاظ دوی په دغه کارکې وروسته دي.

دشعر په برخه کې دلته ډیرکارشوی، دشعردیوانونه دلته ډیردي او ډیرچاپ شوی هم دي، خوما دمخه وویل چې دشعر څخه زیات نثرته ضرورت دی نوباید په دې باره کې هم توجه وشی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافسانواو کیسوپه باره کې هم دلته ډیرکارشوی دی، په دې برخه کې دوی مخکې دي، خوبیا هم کابل اوپیښوردا وړوته یو شریک کارپه غاړه دی، او هغه شریک کاردژبې خدمت او دژبې تکمیل دی، نو په دې باره کې لانورهم کوښښ کیږي، او ځوانان هم کوښښ کوی، لګیا دی، خومرکزیت پکاردی یوه لارښوونه پکارده ،داسې لارښوونه چې ټول لیکوالان یومرکز ته رجوع وکړي، داخبره ده چې دلته لږه کمزورتیا لیدل کیږي اوباید رفع شي.

پوښتنه: تاسوځوانان یاد کړل، زما وروستی پوښتنه هم لکه چې دهمدې ځوانانو په باب شی اوهغه داچې تاسوکوم ادبي بهیر، تردې وخته پورې رارسولی دی، له موږځوانانوسره هم داهیله ده چې په دې برخه کې خپله ژمنه ترسره کړو زموږ قلموالو ته په دی باب او ددې هیلې دترسره کیدو له پاره کومې توصیې او مشورې کوئ؟

پوهاند رښتین: توصیه خو داده چې دوی دی همیشه له پاره له یو علمي مرکز سره تړلی اوپییلی وي، اودژبې له پوهانو سره دی په تماس کې وی اودهغوی په مشوره او مصلحت دی یوکاروکړی په خپل سریوکتاب لیکل او شاعری کول یا ترجمه کول درست کارنه دی، مشوره په کارده ،چې وکاندي سلا نویې ورکه شی بلا ، یعنی سلااو مشوره (وامرهم شوری بینهم) ډیره ښه ده.

په خپل سر باندې چې څوک څه لیکي نو هغی ته تجارتي ادب وایی تجارتي ادب کمزوری وي، او اصل ادب دتجارتي ادب او سوداګرئ له پاره نه وي، اونه ددې له پاره چې یو سړی پرې ګټه وکړي(۱۵: ۳۲، ۳۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليكوال مجلې سره مركه

ځای: دهماکو ربغداده

ملاقات: محمد همایون هما ،نورالبشرنوید ،عظمت هما مجاز.

پوهاند صدیق الله رښتین چې په (۱۲۹۸) ل کال زیږیدلی دپښتوادب یوژوندی تاریخ دی، دهغه نوموړی پلارمولوی تاج محمد – مهتمم صیب (۱۸۷۰- ۱۹۲۵م) دانګریزی اعلی تعلیم یافته او ددیني علوم مومنتهي و ،هغه دحاجی صیب ترنګزو (۱۸۴۸- ۱۹۳۷ م) سره اوږه په اوږه دازادی دسترمقصد له پاره د پیرنګی خلاف دجهاد اوغزا لارغوره کړه.اودهغوی نامتو زوی دادب په محاذ دپښتواو پښتون سرلوړی ته خپل ژوند وسپاره. دپښتوټولنې پخوانی مدیر، سترپوهاند رښتین دخپلو پیاوړو ملګرو ، حبیبی، بینوا ،الفت،اوخادم په ملګرتیا اوهمکاری پښتو په افغانتسان کې دیودروند مقام جوګه اوددنیا دژبوسیاله کړه.

پوهاند رښتین دپښتو په قواعدو داساسی کارپه ړومبنیومعمارانوکې دی،دتحقیق دلارې روښانه مشال او دادب یومنلی شوی استاد ،نقاد او مؤرخ دی.هغه داویا کتابونومصنف دی،اوپه بې شمیره ادبي موضوعاتویې کم اوزیات یوزرمقالی لیکلی دی،دا سترپوهاند اوروښان فکره لیکوال چې سینه یې دګڼو تجربوخزینه اوقلم یې دپښتودناموس ضمانت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکارداوه چې نن په خپل کلي کورکې ناست وی، او دهغه نه په ډیردرناوی د خپل وطن دنوی نسل د ذهني تربیت او دفکري روښانتیا کاراخیستی شوی وی، خوله بده مرغه دهغه په خاوره دتیرو پنځلسو کلونو نه دانساني ویني ارزاني روانه ده اودعالمي سیاست دروایانو سترګې اخیستي قام یې کله دبې دینۍ په تبروهلی شی، اوکله ددین په نوم قربانیږی. داهغه حالات ووچې پوهاند رښتین دیوا ویاکالو ضعیفۍ په عمرکې دخپل وطن نه په کډه مجبوره شو او نن دخپلې خاورې نه ډیرلیرې دپښتونخوا په یوګوټ کې ناست دخپل قام دروښانه مستقبل او په خپله سیمه د آمن اوسوکالۍ خوبونه ویني، لوی څښتن دې دهغوی داخوبونه رښتیا کړي.
مونږ دپوهاند رښتین همت، میړانې اودپښتوژبې او ادب له پاره دهغه درنوخدماتوته په دواړولاسو سلام کوو.

هما: رښتین صیب ! چې پښتواو پښتون سره مینه لری، هغوی سره ستاسو پیژندګلو بیخی یوه رسمي خبره ده. په افغانستان کې د پښتو ادب پنځه ستوري یادیږي، پوهاند عبدالحی حبیبی ،قیام الدین خادم، ګل پاچا الفت ،عبدالروف بینوا او پنځم ستوری تاسویې ،دستوروپه دی جونپک کې تاسو په خپله رڼا او ادبی هلوځلو پښتوته یومقام ورکړ، مونږ غواړو چې تاسو دخپل ژوند د حالاتو او دخپلی کورنۍ په هکله مونږ سره څه خبرې وکړئ.
رښتین: زما دپلارنوم تاج محمد دی، چې په مهتمم صیب مشهورو دی دمیراحمد خان زوی، دمحمد اکبرخان لمسی او د شاجهان کړوسی دی.
زمونږ مشران وایي: چې مونږ په قام سلیمان خیل یو ،زمانیکه میراحمد خان دشیرعلی خان یا امیردوست محمد خان چې بیخی په اعتبار سره نه شم ویلای خوکیدای شی چې شیرعلی خان زمانه وه، په دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځوکې پېښورته دافغانستان دلوګرنه په کډه راغی او هلته دوزیرباغ په شاوخوا کې یې استوګنه غوره کړه،بیا زما نیکه میراحمد خان د روزۍ ګټلو او ګذارۍ په نیت په ګائیډ پلټن کې نوکر شو او دمردان په بغداده کې داوسیدو ځای وموند.دغلته یې ځای ځایګی پیدا کړو او په دایمي توګه ورکې میشته شو زما پلار تاج محمد خان دکال(۱۸۷۰م) کال په شاوخوا کې زیږیدلی دی،په لاهورکې یې تر (بی ای) انګریزی تعلیم حاصل کړی و ، اوبیا یې د اسلامي علومو دوره پوره کړه.

هما : ستاسو پیدایش کوم ځای کې شوی دی ؟

ربښتین: زه دمومندو په غازی آباد کې په (۱۲۹۸) ش کال کې پیدا شوی یم زما پلار مهتمم صیب تاج محمد دترنګزو دحاجی صیب سره ملګری شوی و مونږ هلته په کډه تللی وو ،هغه څه موده (زما پلار) د پېښور د حمایت الاسلام په هایی سکول کې داستادۍ وظیفه غوره کړه،هلته یې د سیاسی تحریک دعالمانو سره اشنایي پیدا کړه.زما پلار دمردان په علاقه کې د ګدر په مقام دیو اسلامی مرکز لومړی مشر او مهتمم غوره کړی شو.

په کال (۱۹۱۴) م کې چې دنړۍ لومړی جنګ ونښت، او انګریزانو د اسلامی خلافت په خاوره یرغل شروع کړ- نو دهند ازادۍ غوښتونکو د شیخ الهند مولانا محمود الحسن په فتوی دهجرت بندوبست شروع کړاو دغه شان زما پلار هم ازادی علاقې ته واوړیدو -زما پلار مهتمم صیب دانګریزانو خلاف دغزا او جهاد په لاره کې په ټولو سرحدونو یعنی دبونیرڅخه نیولی دمومندو ترسره کمرپوری خپله تبلیغی سلسله په پوره قوت او همت ټینګه ساتلی وه. هغه دبونیرپه رومبۍ غزا کې په خپله عملي برخه اخستې وه.

هما : ستاسو نور ورونه شته ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ربښتین: مونږ دری وروڼه یو، یو حبیب الله نومیږي او بل عبدالله، حبیب الله نن سبا په پیښور کي استوګنه لری. او عبدالله په جرمنی کې دی.
هما: بیا تاسو افغانستان ته کله لاړئ؟
ربښتین: ما ړومبی درس په غازی آباد مومندو کې واخست د طورو مولوی محمد ایوب صیب نه، بیا جلال آباد ته لاړم او نجم المدارس کې شامل شوم، داد مولانا نجم الدین چې دهدې صاحب په نوم یادیږي دهغه مدرسه وه - دغلته مې څه دری څلور کاله سبق وویلو - دغه د کال (۱۳۱۱) ش زمانه وه.
بیا په (۱۳۱۵) ش کال کابل ته لاړم او هلته مې په دارالعلوم عربی کې داخله واخسته.
هما: تاسو پښتو ټولنې ته کله راغلئ؟
ربښتین: د (۱۳۱۸) ش کال په اخر کې پښتو ټولنې ته راغلم.
هما: د پښتو ټولنې کابل تاریخ که مو بیان کړښه به وي؟
ربښتین: په افغانستان کې د پښتو ټولنې تاریخ داسې دی، چې پښتو ادبي انجمن په (۱۳۱۱) ل کال په کندهار کې د وزیر محمد ګل خان په امر جوړ شو - دا پښتو انجمن د کندهار نه کابل ته راغی - د کابل د پښتو انجمن سره په کال ۱۳۱۲ ل کال کې یوځای شو او پښتو ټولنه منځ ته راغله - د دې وړومبی عمومي مدیر عبدالحی حبیبی و. محمد ګل خان مومند حبیبی سردار محمد نعیم خان ته معرفی کړی و چې هغه وخت د معارف وزیرو - دی د سردار محمد داود خان وررو - سردار محمد نعیم خان د محمد ګل خان مومند نه تپوس وکړ - چې څوک د پښتو ټولنې مدیر کړو نو محمد ګل خان مومند ورته د حبیبی نوم واخیست چې په هغه زمانه کې د کندهار د طلوع افغان مدیرؤ. بیا له هغه وروسته عبدالرحمن پژواک مدیر شو - دهغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته بیا عبدالروف بینوا راغی، زه په هغه وخت کې مدیر د شعبه قواعد وم –زه بیا بینوا سره د پښتو ټولنې معاون شوم په هغه زمانه کې ګل پاچا الفت او خادم صاحب زما څخه د مخه راغلی وو ،زه او بینوا په یو تاریخ پښتو ټولنې ته راغلو- دومره وه چې دا نور خلک ښکته پورته شول او زه تراخره پورې په پښتو ټولنه کې پاتې وم.ما (۳۵) کاله د پښتو ټولنې مسلسل خدمت کړی دی، زه بل خوا ته نه یم تللی.

هما : دا پښتو ټولنه هغلته په سرکاري سرپرستۍ کې وه ؟

ربښتین: هو ! دا ړومبی د مطبوعاتو د وزارت سره تړلی وه او بیا د وزارت معارف سره وتړل شوه.

هما : د کابل حکومت د پښتو په خورونه کې او د هغې په معارفی کولو کې څه کار کړی دی؟

ربښتین: د کابل حکومت پښتو ټولنه جوړه کړه او هغوی ته د پښتو خدمت وسپاره نور کار بیا ټولنې کولو ،حکومت د هغوی په کار کې مانع نه و.

نوید : دا د چا دورو ؟

ربښتین: دا د محمد ظاهرشاه دورو.

هما : که چیرې پښتو ټولنې ته د حکومت سرپرستي حاصله نه وی،نو دومره کار د پښتو د خدمت له پاره خو ممکن نه و؟

ربښتین: خیر حکومت خو ټولنه جوړه کړه،خو نور کار خو هغوی نه کاوه،تنخواه خو حکومت ورکوله د غه یو کار و- بل ځای به یې هم ورکوله ،خو د غه پنځه ستوری کوم چې ما یاد کړه،د هغوی خپله هم د پښتو د خدمت سره یو شوق و ،او ډیر په مینه یې خپله وظیفه ترسره کوله،او دا پنځه کسان چې وو ،دا حکومت نه وو تربیه کړی،دوی خپله تربیه شوی وو حکومت ورباندې یوه پیسه هم نه وه لګولی،نه یې په حبیبی لګولی وه نه یې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بینوا ، اونه یې په الفت.نه په خادم زه لا په دارالعلوم عربی کې وم،دوی خونه وو.

هما : پښتو ټولنې څومره کارکړی دی ؟

رښتین: پښتو ټولنې ډیرزیات کارکړی دی پنځلس کاله مخکې یې تقریباً دری سوه عنوانه کتابونه چاپ کړی وو.ړومبی اهم کارخویې داوچې په ټولودفترونوکې یې د پښتوکورسونه جوړکړل مونږ د پښتوله پاره سل معلمان درلودل.

ړرمبی د پښتو کلی په نامه دولس درسي کتابونه لیکل شوی وو ددې په لیک کې امین الله زمریالی، قیام الدین خادم،ګل پاچا الفت او بینوا برخه اخیستې وه.د شپږم سمسترچې ګرامرو هغه مالیکلی و.

په دویمه دوره کې ما داکتابونه صحیح کړل او د دولسو په ځای مې شپږ کړل،دیو سمسترله پاره یو کتاب.

هما : داکتابونه وروستو دطب او دانجنیرنګ دتعلیم دپاره څنګه پکاریدی شو؟

رښتین: وروستوبیا په وزارت معارف کې د پښتوریاست جوړشو دهغوی د سیوری لاندې درسي کتابونه ولیکل شو،د سکولونوله پاره د ښوونځیوله پاره، دادبیاتوله پاره پوهنځی جوړشو ، چې د هغه لپاره د پښتوادبیاتو تاریخ او بعضی نورکتابونه ولیکل شو.

هما : داخو هغه کارچې د درس او تدریس سره یې تعلق لرلو ، پښتوټولنې څه ادبي کار کړی دی؟

رښتین: پښتوټولنې دیوانونه چاپ کړی دی،دادبیاتو تاریخ یې چاپ کړی دی،اولنی د ادبیاتو تاریخ مالیکلی دی چې په (۱۳۲۳) هـ ش کال چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : تاسو خپل څومره کتابونه لیکلی دی ؟
رښتین: ما اویا کتابونه لیکلي دي، یو زرمقالي مې لیکلي دي، دمخونو شمیریې له لس زرو څخه زیاتیږي.
هما : په دې اویا کتابونو کې څومره چاپ او څومره ناچاپ دي؟
رښتین: شل پنځه ویشت به ناچاپه وي، نور ټول چاپ شوي دي.
پښتو ټولنې چې کوم غټ کار کړی دی. هغه د شبلي نعماني او سید سلیمان ندوي د سیرت النبی پښتو ترجمه ده ، په شپږو جلدونو کې چاپ شوې ده.
هما : - دا کله چاپ شوی و؟
رښتین: دا په (۱۳۲۳) هـ ش کال کې ،بل غټ کار د دایرة المعارف چاپول دي. دا په اووه جلدونو کې چاپ شوی دی. وروستي دوه جلدونه په (۱۳۵۴) او (۱۳۵۵) هـ ش کال کې چاپ شوي دي.
هما : د شبلي نعماني سیرت النبي خو زمونږ د پښتو اکاډمۍ هم چاپ کړی و؟
رښتین: دوی خو ډیر وروسته چاپ کړی دی، مونږ ډیر پخوا چاپ کړی دی.
هما : هسې مونږ چې ګورو ،نوستاسو د کار او پښتو اکیډمي په کار کې څه یوشان والی نه دی پیدا شوی- کوم کارچې دوی کړی هغه تاسو هم کړی دی؟
رښتین: پښتو اکیډمي خو ډیره وروسته جوړه شوه. دا ټول کارونه مونږ مخکې کړي دي، پښتني سندرې په نوم پښتو لنډۍ مونږ په ۱۳۳۴ هـ ش کال کې چاپ کړې دي. په دې کې خالصې اته زره د پښتو لنډۍ دي. د دې دویم جلد د پښتو چاربیتي دي.
پښتو اکیډمۍ د روهي سندرې ټپې په نوم د اکار ډیر وروسته کړی دي، خو په هغه کې یې زمونږ د کارهډو څه ذکر نه دی کړی، بل کتاب ملي هنداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمدګل نوري ليکلی و ،چې پخوانی نقلونه پکی دی، پښتو قاموسونه مونږ پخوا ليکلی دی اول او دويم جلد ،د پښتو ګرامرما ليکلی دی ،ژبښودنه، دمصدرونو لارښودنه ،دا ټول کتابونه ما ليکلی دي په پښتو کې د ګرامر ټول کار ما کړی دی ،زما څخه مخکې محمد اعظم ايازي د پښتو ګرامر ليکلی و خو هغه په پارسۍ کې و ، اول جلد او دويم جلد زما د ګرامر ژبه هم پارسی ده.

هما : پښتو کې يو کتاب دی (پټه خزانه) ؟

ښتين: (پټه خزانه) دهغې قلمي نسخه عبدالحی حبيبی پيدا کړی وه او په ۱۳۲۳ ه ش کال کې چاپ شوه.

هما : په دی هکله ما داخبره کوله چې نن سبا دهغې په برخه کې کوم بحثونه روان دی، نوهغې دنوو ليکوالو په ذهن کې شکوک شبهات پيدا کړی دی تا سو......

ښتين: دا شکوک او شبهات دلته پيدا شوی دی، مونږ په دی لړ کې هيڅ شبه نه لرو ،ځکه چې پخوانی کتابونه همدا سې يوه يا دوه نسخې پيدا کيږی، ډيرې نه پيدا کيږی، زمونږ په نظر پټه خزانه د شاه حسين هوتک په زمانه کې محمد هوتک ليکلی ده، په ۱۱۴۲ قمری کال کې. دا بيخی صحيح ده ،دهغی په برکت باندې د پښتو ادب تاريخ دويمې هجری پيړۍ ته رسيدلی دی. ددی کتاب په حواله امير کروړ رومبی شعر د پښتو ويلی دی – چې هغه يوه وياړنه ده.

په پټه خزانه کې چې کومې قصيدې راغلی دي ،لکه دا سعد سوري او ښکارندوی وغيره، دا سې قصيدې اوس څوک نه شی ليکلی.

هما: زمونږ يو محقق دی، قلندر مومند صيب ،هغوی په دی کتاب څه علمي بحثونه کړی دي، او ددې کتاب دځينو ټکولکه: هيواد ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

استوګنه،اوګروهيدل په هکله وايي چې په پټه خزانه کې داټکې په کومه معنی کې استعمال شوي دي – دغه معنی بيخي اوسنۍ او جديد د اوزمونږ پخوانيو شاعرانو دغه ټکی په دغه معنو کې نه دي استعمال کړی.
دويمه خبره هغوی دکتاب دنوم او دترتيب په حواله کوی اووايي چې په دی کې دشلمۍ صدی نفسيات کارکوي- قلندرخودی کتاب ته بالکل جعلی ويلی دی،خود ادب دطالبعلمانو درهنمايی له پاره ستاسورايه اوريدل غواړو؟
ربنتين: داسې اعتراضونه خوچې څوک غواړي په هرکتاب کيدای شی، اعتراض خو بيل شی دی.مونږ دقلندرمومند سره موافق نه يو- پټه خزانه پخوانی کتاب دی او په دی کې هيڅ اشتباه نشته اومحمد هوتک په دې پوره پوره حوالې ورکړی دی لکه دشيخ کټه لرغونی پښتانه، تاريخ سوري او داسې نورټول کتابونه چې داکتاب يې ترې ليکلی دی ښودلی دي.
هما: دالرغونی پښتانه اوتاريخ سوری خوهم نشته اونه پيداکيږي؟
ربنتين: پټه خزانه کې ددې حوالی شته.
هما : دکتاب داستناد له پاره يو داخلی شهادت وی او بل خارجي شهادت وي. داخلی شهادتونه خوپه خپل ځای ،خود پټې خزانی داستناد لکه چې هغوی وايي څه خارجي شهادت مخی ته نه دی راغلی يعنی دنوروکتابونو په حواله ددې ذکرنشته ؟
ربنتين: په هغه وخت کې دمغلو حکومت و ،مغل دپښتنوازلي دښمنان وو ،هغوی دپښتنودتاريخ په هکله چې څه اثاربيامونډی دي هغه يې سوزولی دي.
هما : ستاسو دا دليل په دی سلسه کې واقعی درونډ دی چې په هغه زمانه کې پارسی درباری ژبه وه ،نودپښتو اهميت نه و ،اويوه مقابله ددواړو ژبو

(c) ketabton.com: The Digital Library

روانه وه.نو دهغه وخت مغلي پاچاهانو ښه په اراده او ښه په منصوبه بندۍ د پښتو د تاریخ او ادب ټولې حوالې ګډې وډې کړې دي.
ربښتین: د مغلو دوره دری سوه کاله وه، پښتانه د غې دورې ته په خپلو ادبیاتو کې مغلواله وایي، او مغلواله وایي ظلم ته لکه چې حمید بابا وایي:
یو به نه سم مغلواله د رقیب ستا   په ربښتیا که زیږولی پښتنی یم
مغلواله ظلم ته وایي او دا ظلم دوی په پښتنو کړی دی.
هما : ربښتین صیب: که پټه خزانه جعلي ثابت شي، نو په پښتو ادب به څه اثرات مرتب شي؟
ربښیتن: پښتو ادب ته به پرې زیان ورسی ځکه چې د پټې خزانې په حواله د پښتو ادبیاتو تاریخ دریمې هجری پیړۍ ته رسیدلی دی.
خبره دا سې ده چې ما دوه مکتوبه همیش ګل همیش (همیش خلیل) او حبیب الله رفیع ته ورکړی دی، او پکې مې ویلی دي چې قلندر صیب ! حبیبی خو نه دعوې کړې د شاعرۍ او نه شاعرو، نو دا پنځوس شعرونه ده له ځانه څنګه جوړ کړی دي؟او هغه کې ډیر لغات دا سې دي چې هغه اوس نشته لکه: نرمل – ترمل او برمل او دا ټول لغات د اسعد سوري په شعر کې راغلي دي، او اوس نشته چې ده له ځان نه جوړ کړي دي.
هما : حبیبی صیب شاعر نه و ؟
ربښتین: نه – هغه دعوې نه وه کړی شعرنیم یې ویلی خو شاعر نه و.
هما : قلندر مومند چې کوم کتاب لیکلی دی (پټه خزانه فی المیزان) هغه تاسو لوستی دی؟
ربښتین: ماله یې راکولو قلندر مومند دغه کتاب – خو ما وویل ماله یې مه راکوه ،زه د دې د کتو توان نه لرم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : هغه چې ستاسو د کتاب د کتو توان نه لري او تاسو د هغوی د کتاب د کتو توان نه لری- نو دا خو څه ښه رویه نه ده ،بیا به دا خبره منطقي نتیجې ته څنګه رسي،مونږ دا مسئله نه ګڼو ؟

رښتین: ما ورته وویل چې دا بی ځایه کار دی،تا چې دا خپل عمر په دې تحقیق تیرولو ،نو بل څه غوره کار به دی کړی و ،او وه ځلو یښت کاله کیږي چې دا کتاب چاپ شوی دی،تر او سه پورې پرې چا اعتراض نه دی کړی،نو ته یې پرې او س ولی کوې، حبیبی چې کله ژوندی و ،نو هغه وخت دی پرې ولی اعتراض نه کولو ،کړی به دې و.

هما : تاسو یقیناً په دې کتاب خپل ښه پاخه او کوټلي دلایل ورکړه – او خپل نکته نظر مو ښه په وضاحت سره بیان کړو ،زما په خیال دا بحث کافی و.

او س به نورې خبری کوو ،تاسو په کابل کې د پښتو د پاره ډیر کار کړی دی او هغه مو یو مقام ته ورسوله، دا زما په خیال په کابل کې ستاسو د کړی کار نتیجه ده چې پښتو نن دومره اهم مقام حاصل کړی دی،او س دلته په دی پښتونخوا کې د پښتو د عام کولو له پاره چې ستاسو په ذهن کې څه تجویزونه وي نو هغه وړاندې کړئ.

رښتین: مانه به پاچاخان (خدای دی وبخښی) تپوس وکړو چې د پښتنو د ترقۍ د پاره څه کول پکار دي نو ما به هغه ته دا خبره کوله چې دیو قام د ترقۍ ځلور اهم توکي دی- علم،اقتصاد ،کلتور او سیاست ،تاسو په یوه پایه ګاډی چلوی یعنی تش سیاست ته مو لاس اچولی دی – په دی پښتون قام ترقی نه شی کولای،دی لپاره د هغوی ړومبی علمي ترقی ضرورده بیا د هغوی معاش پلو ته توجه پکار ده ،بیا یې ژبه او کلتور وده ومومي د هغې پس به سیاسی او چتوالی حاصلوی،تاسو چې په او رګاډی د خوشحال ایکسپرس نوم کښیږدئ نو د هغی نه پښتون قام ته څه فایده

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسي يا كه چوكونوته د پاچاخان چوك ووايي نوپه دى څه كيږى، ړومبى علم او اقتصاد پكاردى، ستاسو پښتواكيډمى چې كتابونه چاپوى، نوپكارده چې پوهانوسره پرې مشوره وكړى - دوى بې فايدې كتابونه چاپ كوى- بل مونږ داكارپه كابل كې كړى وچې لارې كوڅې، دكانونه موټول پښتوكړى وو، دلته هم داكاروكړى، ولې چې ددې ځاى نوم پښتونخوا دى.دوى د پښتولغات چې پيداكوى په هغه كې غورنه كوى، عربى او پارسى هرڅه پكې راولى داصحيح نه دى.

هما: نن سبا په پښتوكې شاعرى ډيره په غرب كې روانه ده، ستاسوڅه خيال دى چې د پښتود ترقى له پاره شاعري اهمه ده كه نثر.

رښتين: داخبره ماڅوځله كړى ده چې ډيره شاعرى پښتوژبى ته څه فايده نه رسوى د شعرنه نثرزيات مهم دى، ژبه په نثرترقى كوى- ډيره شاعرى ښه نه ده يونيم شاعرپكاردى، ليكن ښه شاعرلكه حمزه صيب او نور.....

هما: د پښتو ليک لارديو كولو له پاره څه متفقه فيصلى شوى دې په دى باره كې ستاسوڅه خيال دى؟

رښتين: دليک لارخبره داسې ده چې اول مجلس پښتوټولنې په كابل كې په ١٣٢١ هـ ش كال كې كړى و د پيښوراديبان هم كابل ته راغلى و، او بيا بل مجلس شايد (١٣٢٧) هـ ش كال كې وشو، بيا بل مجلس پيښوركې شوى و دا درى مجلسه مونږ كړى دى او دا ټولې خبرې په هغه كې فيصله شوى دى چې څه پاتې دى هغه ډيرې لږې پاتې وى.يوكتاب دى ادبي جرګه ورته وايې داپښتوټولنې كابل چاپ كړى دى، داټولى خبرې او فيصلې په هغى كې شوى وى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : د پښتو اکیډمی د سیوری لاندې په باره کلی کې دلیک لارکوم سمپوزیم شوی و ،او په هغه کې کومې فیصلې شوی، هغه تاسو لوستی دی په دی فیصلو او په هغو کې کومې تاسو کړی وی څه فرق شته ؟
رښتین: فرق شته پکې دلیک لاراو سنی بعضی فیصلې صحیح دی، بعضی نه دی.
هما : تاسو څه وایې چې په هغه کې څه صحیح نه و ؟
رښتین: دی فیصلو کې زورکی له پاره همزه لیکل صحیح نه دی لکه زړۀ (دل) په دې کې همزه نه وي.مونږ حفیفه (ه) ورته وایو هغه لیکو او زړه (پرانا) په (هـ) لیکو.
هما : حفیفه به څنګه لیکو ؟
رښتین: داسې به لیکو (رښتین صیب په خپله په کتاب وښودله) ، (ه) او ظاهره به (ه) داسې لیکو.
هما : دخفی (ه) له پاره قلندرصیب چرګی (ه) یعنی دا (ه) سیوا کړی ده لکه او بهـ.
رښیتن: نه نه چرګه (هـ) نشته داسې نه لیکل کیږی ،مثال یې دادی (رښتین صیب پخپله ولیکل) لکه د زورکی د اواز (ه) دپاره به داسې لیکو لکه مارغه او ښکاره ده (ه)له پاره به داسې لیکو لکه غرمه.
هما : ښه چې د ښکاره او زورکی اواز له پاره دخفی (ه) خبره خو واضحه شوه اوس دامر له پاره (ی) دپاسه همزه اچول کیږي لکه وکړئ.
رښتین: داسې مونږه هم لګوو ،داصحیح ده د تانیث له پاره کش (ۍ) هم صحیح ده لکه جینکۍ ، چوکۍ وغیره.
هما : اوس چې په دی نوی املاکې پنځه (ی) ګانې شاملې دی چې طالبعلمانو له پاره ډیرلوی مصیبت جوړ کړی دی ،لیک دود صرف

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیکوال مسئله نه ده،دی کې ماشوم طالبعلم هم شامل دی ، دا تدریسي معامله ده.

نوید : استاد (معلم) هم پرې نه پوهیږي.

هما : هو ! استاد (معلم) هم پرې نه پوهیږي. په دې معامله نورغورهم پکاردی،اوچې داټکی خصوصاً (ی) ګانې چې رالنډې شی نوښه به وي.

رښتین: پکاردی چې په دی معامله غورجاری وساتلی شي.

نوید : په کابل کې کوم یو دور پښتوته ډیره توجه ورکړی ده ؟

رښتین: دظاهرشاه په دورکې ډیره توجه ورکړی شوې ده ،هغه د پښتود ترقۍ مانع نه و نورمحمد تره کی پښتوټولنه ورانه کړه، اکاډمي علوم نوم يې ورته کېښود ،پارسی يې پکې داخله کړه پښتوټکي يې ترې لرې کړل،پارسبان تکړه وو ،پوهاندان پکې وو ،هغوی پښتوګډه وډه کړه او پښتانه يې وروسته کړل پخوانی پوه خلک چې ووهغه مړه شول،ځوک پاتې نه شو ،هلکان وو ،هغوی کارنه کولو.

نوید : اوس په موجوده دورکې په افغانستان کې د پښتوڅه حیثیت دی.

رښیتن: موجوده وخت کې خو پښتوهیڅ حیثیت نه لري پارسی مخکې ده ،حکومت هم دتاجکو دی،

رباني هم تاجک دی مسعودهم تاجک دی،پښتانه نشته.

نوید : داخبره کیږی چې دمجددي په وخت کې د پښتوکتابونه سیزل شوی دي؟

رښتین: زه خپله معلومات نه لرم.خو احتمال لري چې داسې شوی وي ازبکو به کړی وي، هزاره ګانوبه کړی وی،نورمحمد تره کی پښتوویله خو پښتوسره يې مینه نه وه،په وزارت معارف کې ماته یوسړی وویل چې نورمحمد تره کي د پښتوکورسونه لرې کړل،ته په دې کې څه وایې،ما ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځواب کې وویل چې کورس خویوشی وی چې دلږې مودې له پاره وی خلکو خو پښتو زده کړی ده اوس پښتو کورسونو ته ضرورت نشته.
هما : کتابونه که اوس لرې هم کړی نو ضرورت نشته خلکو پښتو خپله کړی ده ،پښتانه شوی دي.
نوید : خلک پښتانه شوي خودي،خو هغه موجوده دي ،راتلونکی نسل به څه کوي؟
رښتین: هو کنه ،پروګرام خویې خراب کړو.
نوید : بهرحال نقصان خودی د پښتنو له پاره.
رښتین: په دي هرڅوک پوهیږي ،په زړو کالو کې د تاجکو حکومت نه دی راغلی ،اوس تاجک دي په کابل ښارکې د پښتنو اختیار نشته.
نوید: دلته ادب او سیاست یو د بل سره جوړه راروان دي ،په افغانسان کې د ادب او سیاست څه بیلتون و ،دیو بل څه اثر خویې نه قبلولو؟
رښتین: هغلته ژبې ته دژبې په حیث کتلی شول،څه سیاسی تړون یې ورسره نه کولو.
نوید: د کابل رېډیو او ټلی ویژن چې د خپل انقلاب کومه پروپیګنډه کوله هغې کې خو هم ادب شامل و؟
رښیتن: د خپل تبلیغ له پاره خویې استعمالوله.
نوید: په کابل کې چې کوم انقلاب راغی،د هغې څه اثرات دي،ستاسو څه خیال دی؟
رښتین: افغانستان خویې خراب کړ،آبادی یې خرابی کړی،وړاندې خود روس پوځ و ،هغوی هرڅه خراب کړه،او اوس چې دا مجاهدین ځان ته وایې ،دوی په خپل منځ کې جنګیږي،داباقی پاتې به اوس دوی خراب کړی،دوی د چوکۍ د پاره جنګیږي،د خدای له پاره نه جنګیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوید : تاسو خو په دې ټول دور کې هلته پاتې شوي وی؟
ربښتین: د نجیب الله په دور کې هلته وم، خو د حکومت سره مو همکاري نه کوله- رسول امین راته وویل چې تا عدم تعاون کولو لکه ګاندهي چې عدم تعاون له کولو ،رسول امین د لیکوالو ټولنې مشردی ما ورته وویل، چې هو ما تعاون کولو ،ماته څو ځله سلیمان لایق ویلی وو چې راشه مونږ سره کاروکړه، د باچا خان په مخکې یې راته ویلی وو ،چې دوه دری ځلی یې راته وویل چې مونږ سره په اکاډیمی علوم کې کاروکړه .خو ما ورته په ځواب کې وویل: چې لایق صیب خلک چې نوکري کوی،نودری شیزونو له پاره یې کوي ،شهرت له پاره یې کوی،د موټرله پاره یې کوی، د پیسو له پاره یې کوی.زه شهرت په افغانستان کې دومره لرم چې نورنه ځائیږی د موټرسورلی مې ډیره کړی ده ،نوره یې نه کوم، او پیسی ما سره دومره شته چې زما کارپرې کیږي ،نورې نه غواړم.
پس له هغی سلیمان لایق له مانه لاس واخیست، ما ورته وویل چې که علمي کارغواړی،نوزه به درته لاروښایم- هغه شان وکړه ،کتاب ماته راولیږه کورته ،قاموس وي، ګرامروي،زه به یې صحیح کوم، خو د غه کار هغه نه کولو ،ده مانه په تنظیم کې همکاري غوښته ،هغه مانه کوله.
کله چې زه ناجوړه شوم نو نجیب ماته په اول کال کې پاسپورت نه راکولو چې زه هندوستان ته لاړشم.
هما : د انقلاب په دور کې تاسو هلته دیره وي سره لدې چې تاسو همکاری نه ورسره کوله او هلته وی، او دلته رانغلی او نورملګري راغلل داولی؟
ربښتین: زه ناجوړه وم کنه ،د ناجوړتیا دلیل و ،سپین ږیری وم بهرته نه وتلم.
نوید : په دې دویم دورکې چې څوک راغله دا څوک وو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ربښتین: دا خلقیان وو یا پرچمیان وو ،دوی ویریدل چې دا ملایان به مونږ په غذابوی،نو دوی د ملایانو نه راوتښتیدل.
نوید: تاسو ته په دې دورکې تکالیف نه وو ؟
ربښتین: ما څه برخه هم نه اخسته او مریض هم وم.
هما : اوزما په خیال یوه وجه دا هم وه ،چې تاسوټول عمر علمي کار کړی دی او سیاست کې مو برخه نه ده اخیستی ؟
ربښتین: په یو دورکې زه سیاست کې وم،په ویښ زلمیانو کې وم خولږه موده وه.
هما : دا کوم دورو ؟
ربښتین: دا دشاه محمود خان دصدارت دورو.
هما : دا ویښ زلمیان څوک وو دحکومت په طرف وو که مخالف وو.
ربښتین: دوی اصلاحات غوښتل ،نه دحکومت په طرف وو نه مخالف وو.
هما : دحکومت له طرفه په دوی څه پابندۍ نه وی ؟
ربښتین: دشاه محمود خان په دورکې نه وی ،وروسته وربانديې ولګیدی ټول،بیل بیل شو ،غلام احمد صافی او بینوا استعفی ورکړه یوزه او بل نیک محمد پکتیانی پکې پاتې شو.
نوید : دپاچاخان دکتاب متعلق تاسو څه وایې ؟
ربښتین: ښه کتاب دی ،خپل تاریخ یې لیکلی دی،ماکتلی دی،صحیح کړی مودی،باچاخان ماته خط رالیږلی و ،زه په جلال آباد کې وم ویل یې زه یې ستادکتونه بغیرنه چاپ کوم،بیاماوکتو په اخره کې هغه زما نوم هم لیکلی دی،او اصلاحات مې هم پکی کړی دی (دکانګرس بی وفایي) دا عنوان ما ورکړی دی.
نوید : دولي خان کتاب موکتلی دی ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتين: نه مانه دی کتلی ،باچاخان د پښتون سندره ویله او هغه په هغې باندې د پښتنو خوښ و ،حتی چې د بچه سقاو په کابل کې پاچاهی شوه –او نادرخان پیښور ته راغی نو باچاخان او میاجعفرشاه پاڅیدل او چنده یې ورله وکړه او کومک یې ورسره وکړو ،او ددوی په کومک نادرخان په کابل کې پاچا شو ،او س هم په کابل کې د بچه سقاو غوندې حال دی تاجک راغلی دي، ازبک راغلی دي،او د پیښور پښتانه هیڅ غږ نه کوي.

هما : دا ستاسو په شاګردانو کې چې کوم لیکوال دي ،د هغوی د کار متعلق ستاسو څه خیال دی؟

رښتین: دوی شاعران معرفی کوی،دا کار پخوا شوی دی،او سه پورې پنځه ټوکه پښتانه شاعران کابل کې چاپ شوی دی.هماغه سلسله ده ،البته د سنو غلطۍ پکې لاډیری دی،او زیار صاحب چې کوم لغات جوړوي د ځانه ،ترڅو پورې چې یو مجلس علمي د هغو تصویب ونه کړی،هغې پورې دا صحیح نه دي.

دا زیارزما شاګرد دی ماورته درس ورکړی دی،ډاکټری یې زما په کتاب د پښتو(اشتقاقونه او ترکیبونه) په مدد اخیستی ده دازما کتاب په ۱۳۲۷ هـ ش کال کې چاپ شوی دی.

نوید : ستاسو سره چې د دوی اختلاف و ،نو دا سیاسی و ، که ادبي ؟

رښتین: دا حبیبی چې و ،دی زمونږ د ننګرهار د ژبې مخالف و ،دی هلکانو به د هغه قدر کولو- په دې کندهاري او ننګرهاریت باندې ،دې هلکانو به ماته ویل،چې مونږ څه وایو هغه صحیح دی مابه ورته ویل چې داسې نه ده ،مونږ بین الافغانی ژبه جوړوو چې کومه کلمه په کندهار کې صحیح وی،هغه به د کندهار نه رااخلو او چې کومه په ننګرهارکې سمه وی هغه به ترینه اخلو ، زما دوی سره دا اختلاف و- حبیبی ویل چې کندهاری صحیح

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده – دی هلکانو حبیب الله رفیع او زیاربه د حبیبي صفت کولو ، ده ته به یې لوی استاد ویلو ،د داودخان په وخت کې د حبیبي اختیار ډېرؤ او هغه ددې هلکانو کتابونه چاپ کول،نو دوی به د هغه متابعت کولو ،زما به یې نه کولو ، خو دا مخالفت سطحي و اساسي نه و.

زیارصیب به د ځانه لغات جوړول (ما خذونو) ته به یې (اخذ)ویلو مابه ورته ویل چې دا (اخذ) غلط دی، زیارصیب چاته ویلی و ،چې پښتوتوګلنه مونږ ته په یو لغت باندې پنځه روپۍ راکوي او رښتین مونږ ته لاربندوی.

هما : خندا وکړه او ویې ویل ښه د پیسو معامله وه ؟

رښتین: زیوردین زما زوم دی هغه ته یې ویلی وو ،چې اوس په ډیلی کې په جواهرلعل نهرو یونیورسټۍ کې استاد دی.

هما : داخذ ،اوماخذ لږ وضاحت وکړئ، داولی غلط اوصحیح دی؟

رښتین: اخذ ځکه صحیح نه دی چې ددې اخرته دا (ذ) ظرفي توری دی چې دفعلی مادې اخرته راځی یعنی اخستل،اخلی راځي ،نوچې ته اخلیزوو ایې نو دا صحیح ده ، دی ماخذ ته (اخذ) وایې داغلط دی.

نوید : دافغانستان په دې اوسنی دورکې ګڼ خلک راغله ،هنرمندان ،لیکوالان دافغانستان دموجوده حالاتو دصحیح کیدو او ددې خلکو دواپس تلو څه امکانات شته ؟

رښتین: امکانات شته خوپوهه غواړي ،خلک غواړي، سرغواړي، سرنشته.

هما : حل یې څه دی ؟

رښتین: حل یې دا دی چې ټول خلک دا کثریت تابع شی، پښتانه اکثریت لري،اوس پښتوته په ښه سترګه نه ګوري – پخوا هم مونږ د پښتوله پاره جګړې کولې، پخوا یوسفیرد ایران ماته وویل چې ته د پارسۍ په ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو غواړي، ما ورته وویل چې داسې نه ده ،پارسي په خپل ځای ده ، او پښتو په خپل ځای ، پښتو سره چې کوم ظلم شوی دی، مونږ غواړو چې دا ظلم ونه شي، هر پښتون شاعر په خپل دیوان کې د پارسي شعرویلی دئ لیکن د پارسي شاعر پښتو شعر نه دی ویلی.

او س همدغه حال دی، نو ما د ایران سفیر قانع کړو په دي خبره چې مونږ دواړه ژبې په خپل خپل ځای غواړو ،خو پښتو د اکثریت ژبه ده .

ملا فیض محمد هزاره په سراج التواریخ کې لیکلی دي.

بالنسبت کثرت وانبوهی مردم افغان کلمه ستان در اخرآن ملحق گردید برتمام مناطق افغان نشین اطلاق گردید.

ترجمه: په دی نسبت چې افغانستان کې افغانان ډیرو ونو کلمه (ستان) د افغانستان سره ونښلول شوه او ټولو مناطقوته چې افغان پکې و سیږي اطلاق شوه.

نوید : ستاسو زمونږ دصوبې له پاره د پښتونخوا دنوم په هکله څه رایه ده .

رښتین: ما د امیرمحمد په خوله ولی خان ته سوال ځواب لیږلی وچې پښتونخوا که څوک نه مني،نو دې سیمی ته په روهستان یا ګندهارا کې کوم نوم خوښ کړی بلکې روهستان دې علاقی ته د پخوانه وایې ،دا نوم زیات مناسب دی.

د شیدا شعرونه دي. خان اساذ دتمام روه دی – دی دانا په هرګروه دی

یا دا : په هندي ادا یې وکړی په ماچارې – زه شیدا په روح ساده د روه افغان یم

اشرف خان هجری وایې: قاصدان له روهه نه راځي مدت شو- سلام باد را رسوي منت یې تم دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : ښه جې ، ربنتین صیب ستاسو ډیره ډیره مننه چې تاسو مونږ ته دومره وخت راکړو او په هره موضوع راسره په دومره تفصیل او په روڼ تندي خبرې وکړې.(١)
راته خپل څه کلام عنایت کړې.
ربنتین: زه بنیادي طورسره نثرنګاریم شاعري مې ډیره نه ده کړې خو (خندا)یورباعي وړاندې کوم.
هما : ارشاد.
ربنتین:

له مړینې وروسته یوځل به راشې
قـــبرزما له که وفادارو ې
هــم به نثار کړې ګوهرداوښکو
زمــا دخاوروکه ربنتین یارو ې(١٠:٢٠ ، ١٩)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخ په مخ رسالې سره مرکه

مرکه کوونکی: حنیف خلیل

صدیق الله رښتین د پښتو تاریخ ،تحقیق اوتنقید دمیدان یولوی نوم دی. دافغانستان په پنځوستوروکې ددوی نوم هم شامل دی. دافغانستان د پښتو ټولنې درئیس په حیث یې د پښتو ژبې او ادب ډیرلوی خدمت کړی دی.مقالې او کتابونه یې په ګڼ شمیرکې لیکلی دي. بنیـــادي موضـــوعات یـــې دزړو او نـــوو شـــاعرانو تـــذکرې، پښتوګرامر،دپښتونثر، تاریخ او متفرقی تحقیقي مسئلی دي. شـاعري یې هم کـړې ده ، ډرامـه یې هم لیکلـی ده،خو بنیـادي میـدان یـې دتحقیق دی، او په دې میدان کې ډیرلوی نوم لري. د پښتو ادب پـه مسـتقبل کې د رښتین صاحب دیو محقق په حیث لویه برخه ده.

پوښتنه: په افغانستان کې د پنځو شپږو کسانو دتحقیق چې تاسو هم پکې شامل یې مخکې له هغې نه دتحقیق لارې مکمـل نـه وې خلاصې نوتاسوته په تحقیق کې کوم مشکلات پیښ شوی وو؟

ځواب: په افغانستان کې چې پښتو ټولنه جوړه شوه نودتحقیـق لارې ترڅه حده خلاصې شوې، په پښتو ټولنه کې مونږ بل کارنـه دی کړی،ټـول عمرمـو پـه تحقیـق کـې صـرف کـړی دی،دپښـتو ټـولنې لـه خـوا دژور تحقیـق شـروع عبـدالحی حبیبـی وکـړه، هغـه اومـا پښـتانه شـعراء ولیکلـو، خـادم، الفـت، بینوا اوما دحبیبی سره یوځای تحقیقي چارې جارې وساتلې او پـه خپلـه مینه او ذوق مو کارکولو نوځکه راته ډیر مشکلات نه دي پیښ شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: دا خبره ترکومه حده صحیح ده چې د افغانستان د غه پنځه شپږ ادیبان ، حبیبی صاحب، خادم صیب، الفت صیب ، بینوا صیب او تاسو وزیرمحمد ګل خان دریافت کړي وې او په تحقیقي کارېي اچولی وې ؟

ځواب: دا خبره صحیح نه ده ، وزیرمحمد ګل خان چې کله ما ولیدلو نو هغه وخت زما لس کاله د تحقیق او ادب سره علاقه مندی تیره شوی وه، دا خبره صحیح ده، چې وزیرصاحب سپین ږیری و ، مشرو ، استاذ و ،ولې هغه مونږ نه یو دریافت کړی، ځکه چې هغه په کال ۱۳۲۷ هـ ش کې کابل ته راغلی و ، او مونږ لیدلی وو ،ما یو کتاب لیکلی دی ((زما ژوند او هلې ځلې)) په نامه په دغه کتاب کې دا ټولې خبرې شته د کومو چې ته پوښتنه کوی امید دی چې دغه کتاب ژر چاپ شی.په دې بنیاد زه وایم چې زه شخصاً د وزیرصاحب دریافت نه یم،ترکومه حده چې د عبدالحی حبیبی تعلق دی،نو خبره دا سې ده،چې کله پښتوټولنه جوړه شوه،نو سردارنعیم خان وزیرمحمد ګل خان ته وویل چې پښتوټولنه جوړه شوه نومدیربه یې څوک وي،وزیرصیب ورته وویل چې عبدالحی حبیبی ،نودوزیرصیب په خواهش حبیبی صیب د کندهار نه راوغوښتی شو او د پښتوټولنې مدیرشو.

په هغه وخت کې په کندهارکې هغه د ((طلوع افغان)) مدیرو ، وزیرصیب یو ځل دا هم ویلی وو چې ما حبیبی ته وویل چې ستا دا اخبار خو پارسی دی باید چې پښتو شي،ځکه یې وروسته دغه اخبارپښتو کړ.

پوښتنه: ایا تاسو د تحقیق نه علاوه تخلیق (لنډه کیسه، شعر،ناول وغیره) ته هم توجه کړی ده که نه ؟

ځواب: شعرونه مې ډیرلیکلی دی ،کومه یوه کیسه به مې هم لیکلې وي،ناول مې نه دی لیکلی، البته ډرامه مې لیکلی ده ،د ډرامې نوم مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د پښتنو تورسرې) ایښې دي.خو مونږ صرف شعر، افسانه او ناول ته تخلیق نه وایو هرلیک تخلیق ګڼو.

پوښتنه: تاسو په افغانستان کې دکومې سیاسي نظریې مرسته کړې ده ؟

ځواب: مونږ په کوم حزب کې شامل نه وو ،البته نظریه مې پښتنه نظریه وه د پښتوژوند او بقامو غوښتنه وه،دا خبرې ماهم په خپل کتاب (زما ژوند او هلې ځلې)کې لیکلې دي. یوځل په کابل کې دایران سفیرماته وویل،چې ته غواړې چې پښتو د پارسي سره همځنګ شي. ماورته وویل چې ته چا په غلطه پوه کړې یې ،پارسي خپل ځای لري، پښتو خپل ځای لري خو پښتو سره لږ غفلت شوی دی ،مونږ غواړو چې د دغه غفلت ازاله وشي.خوشحال خان خټک وایي:

پارسي شعرمې هم زده
سلیقه لرم د دواړو
په پښتو کې شعروایم
نو دا خبره چې ژبه خدای پاک پیدا کړې ده.وعلم الاسماء کلها .

پوښتنه: تاسو د میاشرف (پښتو عروض) نومې کتاب باندې تحقیق کړې دی تاسو دا وواېې چې کوم عروض خلیل بن احمد دعربي شعرله پاره جوړکړی وو ،ایا دغه عروض په پښتو شعر تطبیق کیدای شي؟

ځواب: خبره داده چې میاشرف دعربي څوارلس بحرونه په پښتو شعرتطبیق کړې دي،خو شعرونه یې ورته پخپله جوړ کړې دي.

پوښتنه: که مونږ د میاشرف څخه علاوه دبل چا په پښتو شعردغه عروض تطبیق کړو نو کیدای شي که نه ؟

ځواب: په ځینو شعرونو کیدای شي او په ځینو نه شي کیدای،خو په کامله توګه په پښتو شاعرۍ نه تطبیق کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: دغه څوارلس بحرونه یا عروض زحافات دي که نه کامل عروض دی؟

ځواب: زحافات هم پکې شته او کامل هم ،خو میا شرف چې په کومو شعرونو ددې اطلاق کړی دی، هغه شعرونه ډیر ښکلی دي او عروض پرې پوره تطبیق شوی دي.

پوښتنه: د قلندر صیب د پټې خزانې فی المیزان او د همیش صیب د تول پارسنګ نه پس د پټې خزانې په هکله ستاسو څه رایه ده ؟

ځواب: د همیش صیب (تول پارسنګ) نه خبر شوی یم ، خو مطالعه کړی می نه دی. خبره داده چې

همیش ګل او حبیب الله رفیع ته ما مکتوب ورکړی وو ،مالیکلی وو چې پټه خزانه صحیح کتاب دی قلندر مومند زما اشنا دی ،یو ځل یې ماته وویل چې خپل کتاب پټه خزانه فی المیزان به در وړم ،ماورته وویل چې مه یې راوړه ،حمزه صیب ته می وویل چې کتاب دی نه راوړی،زه یې حوصله نه لرم،ما قلندر ته ویلی وو چې بل کوم تحقیق به دی کړی و ،نو اهمیت به یې زیات وو ،څلویښت کاله کیږي چې دا کتاب چاپ شوی دی،ته پرې اوس اعتراض کوی،چې حبیبی ژوندی و دا کتاب به دی دهغه په ژوند لیکلی و.

په پټه خزانه کې به معلومات کمزوري وي،خو دا ټول ادیبان دی ماته وو ایې چې د حمید بابا د پلارنوم څه دی؟ چاته هم نه دی معلوم،ګنې حمید بابا څومره مشهور سړی دی،نو پټه خزانه کې غلطی کیدی شی.خبره داده چې حبیبی صاحب خو نه شاعرو اونه یې د شعردعوه کوله نو هغه به څنګه دغه ټول شعرونه له ځانه جوړکړی وو ،او بیا د ښکارندوی قصیده خو ډیره اعلی ده. دا ټک خبره هم د قلندر مومند غلطه ده ،اټک یا ټک سرحد ته وایې او اباسین د پوځیانو سرحد دی اټک او ټک یوه کلمه ده ،لکه څنګه چې ټال او

(c) ketabton.com: The Digital Library

اټال یوه کلمه ده ،څرنګه چې اباسین د پوځیانو سرحد یا برید دی،نوځکه دقلندر اعتراضونه غلط دي.

پوښتنه: تاسو خپل یو کتاب کې لیکلي دي چې حبیبي صاحب په پښتانه شعراء کې دځینو شاعرانو معلومات زما څخه اخیستي وو ،خو بغیر د حواله یې لیکلي دي ؟

ځواب: حبیبي صیب ته دلسو شاعرانو په هکله معلومات ما لاس په لاس ورکړي وو ،خوهغه زما حواله نه ده ورکړې ،صرف دومره یې ویلي دي چې ما سره یې همکاري کړی ده. یوځل زه او حبیبي دواړه په ګاډي کې ناست وو حبیبي وویل: چې دا قلندر شاعرڅوک دی،ماورته وویل چې اپریدی دی هغه وویل له څه نه یې معلومه وی، ماوویل: دقلندر ددی شعرنه چې:

ستاد حسن په چمن کې دوه رودونه

د دوو سترګو د ماضی باړه جمرود

دباړې جمرود ذکردا ښایي چې قلندر اپریدی دی.

نو خبره داده چې حبیبي صیب په خیړنه کې ما سره او ما هغه سره ډیره همکاري کړی ده،خو دا خبره یې نه وه واضح کړی چې دغه لس شاعران ما ورکړي دي. (۷: ۱۲، ۱۴)

(پای)

یادونه: دغه مرکه دښاغلي حنیف خلیل له خوا دری ځلی نشرشوې ده.

۱- وفا جریده ۱۳۷۴ل کال دغبرګولی (۲۵) نیټه.

۲- وحدت ورځپاڼه ، پوهاند رښتین سره مرکه،دمارچ (۳۰) ګڼه. ۱۹۹۸م کال (۲-۴) مخونه.

۳- (مخ په مخ) رساله دادبي شخصیتونو سره مرکې، ۱۹۹۵م کال داپریل دریمه نیټه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وفا جریدې سیاسي مرکه

زما په نظر دافغانستان دروان کړکیچ دحل لار لویه جرګه ده په زور په افغانستان او په افغانانو حکومت کول ناشونی کار دی .

پوهاند صدیق الله رښتین زمونږ دهیواد دوتلو لیکوالو څخه دی.مونږ د افغانستان دروانې وضع په باب ورسره مرکه کړی ده چې په دې ګڼه کې یې تاسو ته وړاندې کوو.

پوښتنه: دافغانستان مسله به په څه ډول دحل لار پیدا کړي ؟

ځواب: دافغانستان مسئله باید څوکاله دمخه د روسانو دوتلو وروسته حل شوی وای،ښه داوه چې تنظیمونو هماغه وخت یو مشرتابه کلی وای چې ددغه کارله پاره یې وړتیا درلوده ،لیکن داکارونه شو ،اوبه له هماغه ورځې خړې شوی دي.

ماتل داویلی او لیکلي دی چې دافغانستان مسئله ډیره زړه شوه ،(اوګره چې سرېږي بلاپرې لګیږي).

دافغانستان دغه روان کړکیچ خود ضیاءالحق نه پیدا شو ،چې اووه تنظیمونه یې جوړکړل،چوکی یوه وه او ده پرې اووه کسان کښینول غوښتل اوس ددغه کړکیچ دحل یوازینۍ لار لویه جرګه کیدای شی چې دغه لویه جرګه په ننګرهار ،کندهار یاد امن په کومه بله سیمه کې جوړه شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په هغه کې دافغانستان مشهور قومونه برخه واخلي.دغه لويه جرګه بايد دافغانستان پخواني پاچا محمد ظاهرشاه اويا دده په څيرکوم بل خيرخواه انتخاب کړي، نوهمدغه لويه جرګه به دافغانستان مسئله دحل لارې ته وباسي.
اوداچې اوسني واکمنان يا ددوی په شان کوم بل ځوک په زوره حکومت کول غواړي،نوداسمه نه ده او دافغانستان مسئله به همداسې ناحله وي.خير ! دافغانستان مسئله به اخردحل لارمومي ،خواصلي خبره داده، لکه څرنګه چې په کويټ کې دالصباح کورنۍ ته بيرته واک وسپارل شو ،نودملګرو ملتو په ملاتړاو د افغانانو په خوښه دافغانستان واک بايد دپخواني پاچا اعليحضرت محمد ظاهرشاه کورنۍ ته وسپارل شي.
پوښتنه: دافغانستان دمسئلې په حل کې به تنظيمونه صالح رول ولوبوي او که نه ؟
ځواب: دتنظيمونو په باب بايد ووايم چې دوی اوس هم کولای شي چې اتفاق وکړي، سره يوشي او دافغانستان دپخواني پاچا اعليحضرت محمدظاهرشاه اويا دده دکورنۍ دغړيو ،ياکوم بل خيرخواه ته بلنه ورکړي چې راشي ،نودابه دوی صالح رول لوبولی وي.
ولی خبره داده چې دوی اوس بل چا لمسولی دي او په زرو باندې حکومت کوی،دوی نه پوهيږي چې په زور ياري نه کيږي.
اودوی بايد په دې هم پوه شي،چې يوازې دکابل په ښارحکومت نه کيږي،ځکه ددې نه زياتره ولايات جدا دی بله دا چې موجوده تش په نامه حکومت ملي مسايلو ته هم لمن ووهله،ځينونورو احساساتي
کسانو هم ملی مسايلوته لمن ووهله اوهمدارنګه ددوی بهرني دوست (روس)په افغانستان کې ملی مسايلو ته لمن ووهله،غلطې احصايي يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

رامنځ ته کړی، که تاسې دظاهرشاه څلویښت کلنې پاچاهی ته نظرواچوئ،نو وبه ګورئ چې دهغه په دوره کې دافغانستان دیوموټي پاتې کیدو له پاره هرقوم بیله بیله برخه درلوده، ځکه دهغه هدف یوازې دافغان دنوم خوندي ساتل اویو متحد افغانستان غوښتل و.دکابل حکومت او ددوی ملګري که ملی مسایلو ته داسې لمن وهي،نوخدای خبرکه دافغانستان نننی کړکیچ دحل لارومومي.

پوښتنه: دښاعلي مستیری دهلوځلو په باب څه وایاست ؟

ځواب: دمحمود مستیری هلې ځلې ښې دي،ولی دې بې زړه دی، څوچې دې له ګاونډیو هیوادونو سره موافقه ونه کړي،نو دده هلې ځلې به کومه نتیجه ونه لري.بهتره داده چې دی خپله خبره اول له ګاونډیو سره پخه کړي او بیا خپل کار روان کړي.(۹: ۴،۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(مرکه نامه) سره مرکه

مرکه کوونکی: عارف اظهر او نسیم خان نسیم

پوښتنه: د کابل ادبي انجمن په هکله ،هغه وخت چې ښه فعال و معلومات راکړئ ،او دا هم وواياست چې پښتو ټولنه څنګه فعاله او ادبي ستوري څوک وو؟

ځواب: د کابل ادبي انجمن په ۱۳۱۰ لمريز کال په پسرلي کې په کار شروع وکړه ،چې په شروع کې يې د (کابل) مجلې په نوم يوه مجله درلوده او ۱۳۱۱ لمريز کال يې (د کابل کالنۍ) په نامه يوه کلنۍ مجله هم خپروله ،ځينې ځانګړې کتابونه يې هم نشر کړې دي.

انجمن د (۱۴) مادو لرونکی پروګرام هم درلود.چې (۲) مادې يې ددې انجمن د کار د څرنګوالي په هکله وې او په (۸) مادو کې ددې انجمن تشکيل تا کل شوی وو.

او پښتو ټولنه په (۱۳۱۲) لمريز کال کې جوړه شوه چې لومړی مديريې عبدالحی حبيبی و.دويم يې عبدالرحمن پژواک ،دريم يې بيا حبيبی صاحب ،او څلورم يې عبدلروف بينوا ،پنځم يې زه وم، شپږم يې ګل پاچا الفت او په اووم ځل زه بيا رئيس شوم،چې دا دوره لس کاله وه.

په پورته يادو شوو کسانو کې ما ډير کار کړی دی،چې (۷۱) کتابونه مې د پښتو د ترقۍ لپاره کښلي دي او ددې ټولنې پنځه ستوری دادی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالحی حبیبی، قیام الدین خادم، ګل پاچا الفت، عبدالروف بینوا او صدیق الله رشتین.

پوښتنه: څرنګه چې حبیبی صاحب په پښتانه شعراء کې د شاعرانو تذکری کښلی دی. په دې هکله خپل نظرورکړئ.

ځواب: دا کتاب ځینې نیمګړتیاوې لري او هغه دا چې په دې کتاب کې د شاعرانو په ځای یې د عاشقانو نومونه یاد کړی دي.

لکه اسلم خان او رابعه ،ظریف خان او مابۍ، مومن خان او شیرنۍ او نور، ددې لړۍ دویم ټوک مالیکلی، دریم ټوک پښتوټولنې او عبدالشکور شاد لیکلی، څلورم او پنځم یې عبدالله بختاني چاپ کړی دی.

پوښتنه: په پټه خزانه چې محترم مشر قلندر مومند صاحب پټه خزانه فی المیزان لیکلی دی، په دې هکله تاسو محترم څه خیال لری؟

ځواب:زه د قلندر مومند کورته تللی وم هغوی راته خپله لیکنه پټه خزانه فی المیزان ډالۍ کوله، خو ما انکار وکړ او ردمې کړه، مطلب دا چې ددې دالیک د پټې خزانی په هکله او دهغې تردید سم نه دی ځکه په دې کتاب کې د (۵۱)شاعرانو اشعار راغلی دي.

حال دا چې حبیبی صاحب شاعر هم نه و ،نو دا اشعار چې سبکونه یې بیلابیل هم دي له کومه شول.

پوښتنه: ستا سو محترم په نزد دصحیح او غلط معیار څه شی دی؟

ځواب: صحیح دوه شرطونه لری او هغه دا چې روایت صحیح وي چې مقبولیت ولري او دیو پوه شخص له خوا تائید شی.

پوښتنه: ستاسو محترم په خیال د ادب تعریف څه دی ؟

ځواب: ددې پوښتنی له پاره دی زما کتا ب دښکلا وږمې وکتل شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: وايې چې پخوا پښتو ډېره محکومه وه ، نو د کومې جذبې او احساس په بنا تاسو دومره وځلوله.

ځواب: څرنګه چې پښتون قام دافغانستان يو پياوړی غيرتي لوی قام و ،اودی هم.ددوی په هکله وړاند ينو افغاني درباروںو ډېراوبې کچه زياتې کړی و ،نو د پښتون قام دحق دحصول او د پښتو دلوړتيا احساس و چې پښتو مو دعلم ژبه وګرځوله او بايد داهم ووايو چې پښتو دافغانستان رسمي ژبه هم ده، اوسياسی رونق ورته په دولتي چوکاټ کې وزيرمحمد ګل خان مومند ورکړ.

پوښتنه: دافغانستان اوسني بدلونونه په ادب څه اثرلری که نه ؟

ځواب: هو کله چې دغوايي کو دتا وشوه ،نو د ادب دروازې وتړل شوې اوکتاب خانې تالا شوې، خو دهجرت په حال کې بياهم ډېرکار روشو.

پوښتنه: ستاسو محترم په فکرپه بره اوکوزه پښتونخواکې ادب ته څومره کارشوی دی؟

ځواب: په بره پښتونخوا کې پښتوادب ته ډېرکارشوی دی اوپه کوزه پښتونخوا کې هم،خومتاسفانه چې په کوزه پښتونخوا کې يو واحد مرکزموجود نه و او حکومتي ملاتړ يې هم نه درلود.

پوښتنه: تاسو محترم ادب اوسياست سره څومره لازم اوملزوم ګڼۍ ؟

ځواب: زه ادب سياست سره ډېراوبې حده لازم او ملزوم ګڼم.مابه پاچاخان ته همدا خبره کوله چې دسياست له پاره علم، اقتصاد ،او کلتوريوه اساسی زيربناء ده ،نوحتمی پکې داتوکي شامل کړئ.

پوښتنه: تاسو محترم دزماني دغوښتني سره سم دنثرضرورت زيات ګڼۍ که دنظم ؟

ځواب: نظم او نثرهريو خپل مقام لري، خوزما په فکردنثرضرورت ډېردی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: تاسو محترم په پښتو کې د شوي کارڅخه مطمین یې ؟

ځواب: پښتانه لیکوال او شاعران باید لازیات کاروکړی او خپل جد وجهد ته د مرګ ترسرحده دوام ورکړی، ترڅو چې پښتو ژبه د نورو ژبو سره پوره پوره سیاله شي.

پوښتنه: تاسو محترم دنوی کول یا نسل شاعرانو او لیکوالو ته څه پیغام لرئ ؟

ځواب: زما دنوی کول یا نسل شاعرانو څخه داهیله ده چې پښتو دنورو ژبو سره سیاله کړی او خپل راتلونکی نسل ته د ترقۍ او پرمختګ مشالونه ورپه لاس کړي. ډیره مننه صدیق الله رشتین صیب(۳: ۸، ۱۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاورې جریدې سره مرکه

مرکه کوونکی: ع ، حصاري

پوهاند رښتین د شین اسمان هغه ځلانده ستوری دی چې لاتر اوسه یې رڼا لکه د سهار سترګه هرې خواته خوره ده. دی د ادب په میدان کې پیژندګلوی ته اړتیا نه لري، نیږدې نیمه پیړۍ یې د پښتو ادب د خدمت له پاره خپل ژوند وقف کړی دی او په ډیره مینه د منزل په لور لاروهي.په داسې حال کې چې د ۷۷ کالو اوښتی دی، اوس هم قلم په لاس د هیواد او هیوا د والو دردونه لیکي.او د پښتو ادب د بډاینې له پاره ارزښتناک اثار رامنځته کوي.
د خاورې جریدې یوغږي ورسره مرکه کړې ده چې د درنولوستونکوله پاره خپریږي.

پوښتنه: محترم استاد پوهاند رښتین تاسو چې په پښتو ادب کې لوړ مقام ترلاسه کړی دی او په دې اړه مو د نیمې پیړۍ څخه زیات خدمت کړی دی، څومره د خپل کار څخه راضي یاست، او کوم ارمان مو په دې اړه په زړه کې پاتې دی چې سرته رسیدلی نه وي او ځوانانو ته یې د سرته رسولو توصیه غواړی؟

ځواب: ماچې خپل ټول ژوند د پښتو ادب د خدمت له پاره وقف کړی دی اوله اویا (۷۰) څخه زیات کتابونه مې لیکلي دي ، چې زیات یې چاپ شوي دي، اودنورو دچاپولوله پاره کار روان دی.
د پښتو ګرامر، ادب تاریخ ،هنري نثر ،شعرونه او سفرنامو......په باب مې کار کړی دی، داچې دژبې تحقیق او څیړنه لوی کار دی مونږ چې کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارکړی دی، پرې قانع یو، پښتو ته مو وده ورکړی ده له پاره ددې چې دغه کار دوام وموموي دژبې اوادب پرمختګ نورو څېړنو اوکارته ضرورت لري، اوترمرګه پورې دالړی جاري ده. پښتوپه نړیواله سطحه خلکوپیژندلی ده ،انګلستان،امریکا ،ایران، چین،المان، روس، هندوستان ، پاکستان، افغانستان رادیوګانې په پښتوژبه خپرونې لری، پښتومودافغانستان په اداري چارو او دولتي اداروکې وکاروله ،اودازمونږلوی مقصد وچې پوره شو.

پوښتنه: ترکومه ځایه چې تاسواثارمونږمطالعه کړی نسبت نظم ته مو دنثرخوا درنه ده ،ددې کارعلت راته روښانه کړئ؟

ځواب: دیوې ژبې دپرمختګ له پاره چې څومره نظم اهمیت لري،له هغه څخه زیات نثرداهمیت لرونکی دی.دنظم ویل ښه دي خوپه اندازه لکه چې ما یوځای کې ویلی دي،ځنګه شعرځومره شعر،یوازې شعرژبې ته پراختیا نه شي ورکولای،دنثروخواته هم توجه وشی.ددې له پاره چې دپښتودنثر خوا پراختیا وموموي مادنثرخواته ډیره توجه وکړه ،اوپه دې اړخ کې مې ډیرڅه ولیکل.

پوښتنه: دپښتو دخدمت له پاره په لره اوبره پښتونخوا کې کارشوی دی تاسوکوم یو ښه ارزیابی کوئ؟

ځواب: پښتو ادب ته کوزه اوبره کارونه شوی دی، خوپښتو ټولنې زیات کارکړی دی، اودلته پښتو اکاډیمۍ زیات زیارایستلی دی. دلته دیوانونه چاپ شوی ترجمې هم چاپ شوی دي،په نوروبرخوکې هم څه کتابونه لیکل شوی دي،خوزیات اومنظم کار په افغانستان کې شوی هلته په نظراوعمل دواړو کې کارشوی دی،په دفترونوکې پښتورواج شوی،مکتبونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو شوی، چې دلته دا کارنه دی شوی، دلته د شعر په برخه کې زیات کار شوی.نثر ته دومره توجه نه ده شوی.چې باید دې خوا ته هم توجه وشي.
دافسانو او کیسو په برخه کې دلته ډیر کار شوی.
دلرو او برو لیکوالو له پاره یو مرکزیت پکار دی، چې په مشترک ډول د پښتو ژبې خدمت وکړي.
پوښتنه: په خپلو اثارو کې موکوم اثر خوښ دی ؟
ځواب: زما خپل ټول اثار خوښیږي، د هریو په لیکلو کې مې زخمت ګاللی دی، خو د پښتو ژبې ګرامر تر ټولو مهم ځکه دی، چې د ژبې د ښیرنو په باب اساسي رول لري، خو بیا هم وایم چې د پښتو ادب تاریخ او ګرامر.... هریو مې خوښیږي.
پوښتنه: دا چې تاسو په افغانستان کې د نثر په ټوټو لومړۍ درجه جایزې هم ترلاسه کړې دي، که وو ایې چې دغه استعداد مو څنګه پیدا او وروزلو ،په دی معنا چې زده کړه مو په منظم ډول تر کومه ځایه پورې کړی ده؟
ځواب: خپلې لومړی زده کړی مې د ننګرهار په نجم المدارس کې سرته رسولی، او بیا دلوړو زده کړو له پاره کابل ته لاړم ، او د کابل په عربي دارالعلوم کې مې زده کړه ترسره کړه، او په ۱۳۱۸ کال مې لومړی رسمي دنده پیل کړه، خو تر دې د مخه مو په ۱۳۱۲ لمریز کال لومړی شعر په مطبوعاتو کې خپور شو ، او په ۱۳۲۷ لمریز کال مې یوې نثری ټوټې (نوی کال نوی زیری)ممتازه جایزه وګټله.د دې مسابقې په هیئت کې، محمد هاشم میوندوال ، سید شمس الدین مجروح او عبد الرحمن پژواک هم شامل وو.
پوښتنه: ستا په نظر بهترین شعر کوم دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: بهترین شعرهغه دی چې مقصدیت ولري، یوسپیڅلی هدف اومقصد ولري، شعرونه مخکې له چاپه باید اصلاح شي، چې په تول برابروي، بیادې چاپ شي، دشعرچاپیدل په هرصورت باید په اندازه وي.
پوښتنه: تاسو چې دپښتوژبې او ادب له پاره دومره خدمت کړی دی په دی لارکې زمونږ ځوانو لیکوالانو او شاعرانو ته څه توصیه او لارښوونه کوئ ، چې ستاسو غوندې مشرانو په نقش قدم لاړشي؟
ځواب: زما توصیه ددوی له پاره داده چې دژبې کمبود پوره کړي یعنی دنوی عصرپه تناسب نوي لغات جوړکړی، ددې له پاره چې پښتو ژبه پرمختګ وکړي دپښتو بنیادي کتابونه باید ولوستل شي، لغات راټول شی، داسې لغات اوس هم په ولسونو کې ویل کیږي چې راغونډشوی نه دی او پاتې دي همدا ډول دپښتو ژبې تدریس ته باید زیاته پاملرنه وشی.دانسان فطرت هیڅکله هم نه مړیږي، خوبیا هم دپښتو تاریخ مکمل نه دی لیکل شوی، دی ته باید په پوره ډول کاروشی، که زما په وخت کې داکمال پوړی ته ونه رسید ،هیله لرم چې په راتلونکی کې داکارترسره شی، ځوانان دی په یوه مرکزیت سره راغونډشی، او دژبې او ادب له پوهانو سره دی تماسونه ټینګ کړي او مشورې دی ترې واخلي، په هرکارکې دی دمشرانو سره مشوره کوی، او بیا دی کارونه سرته رسوي. (۲: ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتين د بهرنيو پوهانو په نظر

داروانښاد پوهاند رشتين په علمي ادبي،فرهنګي،سياسي اوملي هر اړخيز شخصيت باندې ډيروبهرنيو اوکورنيو پوهانواو نامتوشخصيتونوپه مختلفو وختونوکې په خپلو ليکنو، ويناوو،اشعارواوپيغامونوکې څرګندونې کړې، چې دا څپرکی همدې موضوع ته ځانګړی شوی او په دوولويوبرخوويشل شوی.

لومړی برخه يې پوهاند رښتين دبهرنيو پوهانو په نظر:

په دې برخه کې اکثره دهغه بهرنيو پوهانو نظريات راغلی چې دپوهاند صاحب په ژوند يې په خپلوليکونواوپيغامونو کې څرګندکړی دي.

فاضله رښتينه رب دې مه کموه !

السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته

ستاسې له خوا دوې شمارې ۳۴۱-۳۴۲ راورسيدی. زه ډير ممنون اوشاکريم.زه به ستا اوستا دټولنې دکوم کوم احسان شکراداکړم شم.رب دې ستا مساعي د ټولنې په حق کې مشکوری کړي. پښتومړه وه تا ژوند ئ کړه، رب دې تا ژوندی لرينه.

د پښتو ځلانده لمره
رب دې تاکړي بهروره

(c) ketabton.com: The Digital Library

درست پښتون دی منت باردی
ای زما دزړګي سره
په وجود باندې دې ویاړي
پښتون ټوله لروبره
وفا خواست کوي له ربه
چې رښتين کې منوره
بريالی په دواړو کونو
بريالی او نيک ثمره

پرون دې مکتوب مبارک راورسيد چې موجب د ډير فرحت وګرځيد.
والسلام ابوالوفا (۱۳۳۱ش)
ادبي ليکونه ،پوهاند صديق الله رښتين. ۱۳۶۱ل ، ۳۴ مخ

د. ا. س ګراسيموا !

پوهاند رښتين هغه شخصيت وچې دافغانستان دمعاصرفرهنګ په وده اوپرمختګ کې يې ارزښتناک او اوچت رول لوبولی دی، پوهاند رښتين دافغانستان دفرهنګ له پاره نه هيريدونکی خدمتونه کړی دي.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۲ مخ.
دپښتوټولنې مشرښاغلی رښتينه !
زه غواړم چې تاسوته دمجله کابل او ددوکتابودپاره چې ماته ليږل شوی وو ډيرتشکروواېم. تاسې خبريې چې زه دپښتودخوږې ژبې په بابت کې ډيرشوق او ډيره مينه لرم هروخت چې مجله پس له لوی سفرله افغانستان څخه زما کورته راورسيږي،زه ډيرخوشحاليږم.زه اميد کوم چې هم په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستقبل کې په ښه شان زما و کورته ورسيږي.سره ددې چې اوس دان آربرپه ښارکې په بل سړک کې اوسم.
ستاسې د پښتو دښه ګرامردوهم جزء به کله چاپ شي؟
سلامت اوسئ صاحبه اوبيا ډېرتشکر.
هربرت پنزل – سپرلګ ستريټ – ان آريرميشيګن – امريکا .(۱۳۳۴ش)
ادبي ليکونه ،پوهاندصديق الله رښتين. ۱۳۲۱ل ، ۴۱ مخ

پوهاند رښتين د پښتوټولنې مشر !
ډيرشکرکوم چې ستاسې په ليک سرلوړې شوم، ستاسې پښتوګرامر راورسيد ، زه پوره يقين لرم، چې دغه کتاب به زما دپاره د پښتو په مطالعه کې ډيرسودمن واقع شي. ماته اجازه راکړئ چې تاسې ته په يوه بله مسئله کې رجوع وکړم.تاسې به خبرياست ،چې ستاسې په باره کې (ددنيا د ادبياتو په انسايکلوپيديا) کې چې دلته خپره شوې ده څوکلمې ويلې شوي دي.
اوس په سودا کې يم چې دغه مقاله کې خطايي نه وي راغلې نوله تاسې نه څوپوښتنې کوم.
۱- ستاسې دزيږيدنې نيټه کومه ده ؟
۲- ستاسې اوسنى شغل څه دى ؟
۳- ستاسې مهم آثرونه کوم کوم دي؟
۴- زه به ډيرخوشحاله شم که په دې صورت کې له ماسره کومک وکړئ.
داکترمون لورنتس – برلين. (۱۳۴۳ش)
ادبي ليکونه ،پوهاندصديق الله رښتين. ۱۳۲۱ل ، ۴۳ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی ډاکتر رښتین !
ستاسې د نفیس کتاب پښتو ګرامر یوه نسخه چې زما د پاره مو رالیږلی ده ، ما وکتله او زه پرې ډیر خوشحاله شوم.تاسې د غه کتاب زما د پاره رالیږلې و خو هغه د برتش موزیم مامورینو د ځان د پاره واخیست. ما د هغه کتاب رسید تاسې ته د رو استاوه.
ګ. مردیت اونس د ختیځ پیژندنې څانګه ، برتش موزیم ،لندن (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

ښاغلی پروفیسر رښتین !
کله چې مونږ په نوي ډیلي کې سره ولیدل نو ما تا سره وعده وکړه چې زه به تا ته هغه مقاله چې په نوي ډیلي کې مولوستې ده ،په کابل کې به یې درکړم.څنګه چې ما په کابل کې وخت پیدا نه کړ ،چې تا وګورم. زه به په منی کې کابل ته درځم او کوښښ به وکړم چې تا وګورم.اوس مې په خپله مقاله د وهم وارنظرا چولی دی.زه امید لرم چې ستاسې مینه ورسره ډیره ده ، غواړئ چې ترجمه یې کړئ او د اکاډمی په مجله کې یې خپره کړئ.
ستاسې ملګری پروفیسر هلمت هومباخ – غربی المان (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

استاد پوهاند رښتین د پښتو اکاډمی مشر !
ستاسې ښه تحفه د پښتو ګرامر را ورسید. زه د پښتو ژبې له زده کړي سره ډیره مینه لرم.ستاسې د کتاب رالیږلو څخه ډیر تشکر کوم.
زه بیا په دې خبره ډیره خوشحالی ښکاره کوم ،چې تاسې د پښتو ژبې ګرامر چې په پارسي لیکل شوی دی،ما ته رالیږلی دی.د غه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب ماته پس له ډیرانتظارنه راورسید. ماهم تاسې ته دخپلو کتابونو مجموعه دراستولی ده. امید کوم چې فایده به ورنه واخلی.
دکتوریوسف عزیزالدین دعراق دالمجمع العلمی سکرتر- بغداد (۱۳۴۳ش)
ادبي ليکونه ،پوهاندصديق الله رښتين. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.
ښاغلی پوهاند رشتین !
ستاسو ښه کتاب دپښتو مصدرونولاربنود راورسید او راته به دفعل دزده کولو دپاره بیشکه ډیرمفید اوګټوروي.زه به دا بخش اوستاسود ډیرو کلونو په دوام لرونکې مهربانۍ اوسخاوت باندې دزړه متشکریم. امید کوم چې تاسو او زما په کابل کې نورو دوستان ټول تکړه يئ.
په درناوی
جارج مارګن سترن–اوسلو-ناروی (۱۳۴۴ش)
ادبي ليکونه ،پوهاندصديق الله رښتين. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.

ښاغلی پوهاند صدیق الله رشتین !
دروړونکی ددې خط میرمن ساموکروتکینا زما پخوانې شاګرده ده اوس دقاموسونو په نشراتي مؤسسه کې دشرقي ژبودشعبی مشره ده.
درته به معلومه وي، چې پښتو روسي لومړی لوي قاموس چې مالیکلی دی.اوس ترچاپ لاندې دی. که ستاسو اجازه وي نو میرمن ساموکروتکینا به په پښتوټولنه کې یو کنفرانس ورکړی،چې تاسې ته ددغه قاموس محتویات او خصوصیات دروښیي هغه کتابونه او مجلې چې پښتوټولنې په دې شلو کلوکې رالیږلی دي،دقاموس په تدوین کې راسره ډیره مرسته کړی ده ، نوستاسې ددې مهربانۍ څخه ډیرممنون یم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل صمیمانه سلامونه تاسې ته او د پښتو ټولنې محترمو غړوته وړاندې کوم.
م اسلانوف ، مسکو ۲ نومبر (۱۹۶۵ع-۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.

ګران پروفیسر رښتین !
ښو ورځې پخوا ستاسې دوه کتابه یعنې ژبښودنه او پښتو کلی مې واخیستل ،ددې کتاب د پاره ډېر تشکر کوم.زه تراوسه لږ پښتو کتابونه لرم او تاسې ښه پېژنی، چې بې کتابونو کار نه کیږي.زه ستاسو کتاب ژب ښودنه په چکي ژبه ترجمه کوم او غواړم چې په انګریزی ژبه یې په پراګ کې خپور کړم.ما یو کوچنی کتاب د افغانستان په باب کې ولیکه او دغه کتاب اوس چاپ کیږي.زه به بیا تاسو ته یو کتاب هم لیږم.زه جورنال کابل ته ډېر اړتیا لرم که ممکن وي ما ته یې راولیږئ. ستاسو نیک مرغي او بری غواړم.
داکتر بچکا – پراګ ،چکوسلواکیه. (۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۵ مخ.

ګیرس روسي پوهاند په خپل کتاب (پښتو ادبیاتو تاریخ) کې لیکي:
((رښتین یو ښه نثرلیکونکی او په نثرکې د بدیعی اثاروخاوند دی ، دژبې او تاریخ په برخه کې زیاته څیړنه لری، دده دهند سفریو په زړه پورې منلی اثردی،چې په نثرکې یو غوره او تازه اثرباله شی.))
جرګه مجله ، پوهاند رښتین د پښتوژبې او ادب ځلانده څیره ، ۱۳۷۰ل د سنبلې میاشت ، ۲۹ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرانه استاده صدیق الله رښتین صاحب !
ستاسې لیک د پښتو کلی دلومړی ،دویم او دریم ټوک سره راورسید او ستاسې څخه یو ځل بیا تشکر کوم. په دې برخه کې ستاسې مرسته زمونږ دزیات تشویق سبب کیږی.زمونږ د پښتو انجمن کلاسونه په ابتدایي مراحلو کې دي.زیاته هیله لرو چې په راتلونکو کلونو کې دژب پیژندنې او ژبپوهنې داصولو سره سم د پښتو ژبې په تدریس پیل وکړو .اوس زه دستی په پارسی ژبه د دستورزبان پښتو په لیکلو او تالیف بوخت یم. او دا کار د هغو ګرامرونو چې تاسې او پوهاند میرحسین شاه لطف کړی دی او دځینو نورو کتابونو په کومک ترسره کوم.
داکتاب به په عین حال کې مختصر او دژب ښودنې په اندازه وي،دژب پیژندنې برخې به ولری او کوښښ به وکړم،چې داسې کلمې پکې راشي،چې پارسی ژبې ته ورته اصلي پښتو وي.او په ضمن کې به شریک کلمات هم ولري.په آخر کې به د پښتو پخواني او نوي ادبیات خصوصاً دخوشحال خټک برخه پکې هم زیاته کړم،ترڅو چې لوستونکې د دې مهمې ژبې سره په ښه توګه اشنا شي.
له تاسې او نورو دوستانو څخه هیله کوم چې په دې کارکې راته دبریالی توب دعا وکړئ.
په ډیر احترام
علی اکبر جعفري ،تهران-ایران (۱۳۴۵ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۲۱ل ، ۴۲ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګران پروفیسر رښتین !

ماعزم درلود چې دعشق آباد او کابل دراستنیدو سره سم درته لیک ولیکم، ما په عشق آباد کې ستا له وینا او دوستۍ څخه معنوي او علمي استفاده وکړه، د پښتوژبې او ادب سوال تراوسه پورې زما په مغزو او فکر کې دی او هیڅکله مې له خیاله نه دی وتلی. ددې لیک په ملتیا دهغه لیک یوه کاپی درلیږم، چې ما په همدې مناسبت داکترن، بامیټ ته لیکلی دی او ستا سو مطالعې ته یې وړاندې کوم. زه په کلکه سره د تاسو نه هم هیله کوم چې ده ته شخصاً په دې موضوع کې یو لیک واستوئ.
زه یقین لرم چې دې به د پښتوژبې او ادب د رعایت په برخه کې زموږ عزم او ټینګار ته پوره توجه وکړي. داسې امکان شته چې زه به د پسرلي په میاشت کې اروپا ته د تګ په لاره کې له کابل څخه تیرشم. که ممکنه شوه نو زه بیا ستا دلیدلو شوق لرم.
داکتررام راهول – دجواهرلال نهرو پوهنتون دنړیوالو څیړنو ښوونځی ډیلی –(۱۳۵۱ش)
ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل، ۵۱ مخ.

استاد محترم رښتین !

دنوی کال په نسبت تاسې او ستاسې ملګروته دمینې ډک سلامونه او تبریکونه وایم او ستاسې روغتیا او بری غواړم. ډیرشکرکوم، چې دکابل مجله په پرله پسې ډول ماته استوی. دغه مجله او هغه نور کتابونه چې ماته مو رالیږلی دي، زما دکارد پاره ډیرارزښت لري. دافغان پیژندنی د محصلانو سره یوځای یې لولم او ښه فایده او ګټه ورځنې اخلم. هیله لرم چې دغه دوستانه روابط به همیشه دپاره ټینګ وي. دعشق آباد سفرپه باره کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې ستا سې مقاله په ډیره خوشحالی ولوستله. په عشق آباد کې ستا په لیدو ډیر خوشحاله شوم آرزو لرم چې بیا سره ژر تر ژره وګورو. د دې لیک سره یو ځای دوه عکسونه چې په دوشنبه کې مو اخیستی وو، درا ستوم.

په ډیر احترام

ډاکتر مانفرید لورنتس – برلین (۱۳۵۱ش)

ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل، ۵۲ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین د افغانستان او کوزې پښتونخوا د پوهانو په نظر

په دې برخه کې د افغانستان او کوزې پښتونخوا د نومیالیو لیکوالو څرګندونې، خاطرې او د عقدیت پیرزوینې د پوهاند صاحب په ژوند او له وفات وروسته ټولې په مختصر او لنډه توګه بیان شوی دي.

زما ګرانه ورور رشتینه !

نن په پوسته کې ستا کتاب د پښتو ادب تاریخ را ورسیدئ، ستر ګې مې روښانه شوی زه تا ته تبریک وایم، چې د اسې یو مفید اثر دی لیکلی دی. خدای زده چې ډیر خوښ شوم. رب دی عمر اوږد کا، چې پښتانه ستا له زحمته ګټه یوسی.
وروره !له پښتو ټولنې څخه ستا په انفکاک ډیر خپه شوم. ته به وایې چې ته نوولی لاړی؟ وروره ! دا د پښتو ټولنې بدبختی ده، چې یاران ټول سره متفرق شول، خیر:
خدای به تللی یاران بیا سره راټول کا
توري خاوري به په سرد رنتبول کا
زما غزیزه ! هرچیري چې یی، تمنا لرم چې ته به د پښتو خدمت وکړی، پښتو غریبه څوک نه لری. خدای دی تاغوندې زلمی ژوندی لری. نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهیږم چې اوس دی صحت ښه ده دی، زه له خدایه غواړم، چې تا ته کامل صحت عطا کړی، ځکه چې ته د پښتنانه د کهول یو څراغ یې !

وروره د پښتو ټولنې په تشتت غمجن شوم او بیا خوښ شوم، چې ته د مطبوعاتو په شق کې پاتې شوی او د بانډې ونه وتې ! د دنیا سیر او تحولات کله په زړه پورې مینان هم بیلوی، زه که څه هم له تاسې څخه لیری یم، خو زړه مې ستا سی سره دی ستا کتاب مې وکوت ډیر ښه دی، د پای فهرستونه یې ډیر غنیمت دي. زه خو اوس له مطالعې او کتابه لیری یم، امید لرم چې ته به د غه لار نه پریږدی، زه خو اوس تش لاړ و شوم.

وروره ! د اخو کرښې مي تا ته د دې د پاره وکښلی، چې د پښتو ستر ګور خلق ستا قدر کوی، مه مایوس کیږه. د دنیا ډګردونی پراخ دی چې هیڅ. عمل بې نتیجې نه پاتې کیږي ! ستا کار او زحمت قدر لری، زما نه هیریږی، د خدای هیر مه سی !

ستاورور عبدالحی حبیبی

اول قوس **۱۳۲۵** ش قندهار

ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. **۱۳۶۱ل**، (**۵-۶**) مخونه

ښاغلی فاضل رشیتن صاحب خدای دې روغ جوړ لره !

مونږ له ډیر وخت نه په دعاګانو اموخته شوی یو او په مکتبونو کې هم را ته اول ځل دعا خولې ته راځي. دا زمونږ زوړ عادت دی، مګر دومره ښه ده چې زه د غه شان دعاګانې هغه چا ته کوم، چې د هغوی صحت او حیات د پښتنو د پاره مفید وي او یو کار پرې جوړ وي.

له دې خوا خیریت دی او تر او سه ژوندي پاتې یو، مګر دیرغا ښونه را ته چیچل کیږي. کومه اجتماعي فایده چې زمونږ په نظر کې ده، هغه لاس ته نه راځي او خلق ویده دي، مګر هغه کسان چې زمونږ خبرې د ځان د پاره ښې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼي، وينښ دي او په زړه کې يې راته اچوي.کاشکی د دغه نفرت او حسادت په عوض کې د څه اجتماعي مفاد اميد هم وای.
په هرصورت مونږ اوس خپلې ماليخوليا مجبورکړي يو ،چې څه په زړه کې لرو ،هغه ښکاره کړو او خپل هغه مسئوليت چې د نن ورځې تفتيشونه يې پوښتنه نه کوي اوزمونږ په ژوند يې څوک پاڼه نه اړوي تريوه حده رفع کړو ،مګرګوروچې داکارترکله کولای شو.هغه څه چې يوریاست يې مقابله نه شي کولې،يومديريت به يې څنګه وکړي.زه اوس له ډيرو مشکلاتو سره مواجه يم اوکه رشتيا ووايم نودنورو مطبوعاتو په تناسب لږ غوندې افراطي شوی يو.خير دا قصه به پريږدو اوتاته به عرض وکړو ،چې اتحاد مشرقي خوستاسي ملګروپه قلمي مرسته يوڅه قدر ژوندی شوی و.يوزه خوهيڅ نه شم کولی اونه زما له لاسه څه کيږي.په دې وختوکې که دښاغلی خادم صاحب مرسته له مونږ سره نه وای.نواخبارخوبه دپخواومهموليکوالوله آثارو بيخي محروم شوی و.ځکه چې ستاله خواهيڅ رانغله.دتيرو ورځودپاره خوته قوی ځواب لری.چې يوډيرمهم کار درپه غاړه و.اوس چې په خيرکابل ته راغلی،ولی دی اتحاد مشرقي هيرکړې دی ؟
رشتين صاحب ! په مشرقي کې د ډيرو خلقومينه اومحبت ستاسې په نسبت وينم اوستا غوره مضامينو او آثاروته دلته تلوسه او تنده موجوده ده. اتحاد مشرقی ستاله قلمي ملګرتيا ډيره استفاده کړی ده اوهميشه موستاسې لورته انتظاراوسترګې وي.نومونږ مه هيروه اوددې ځای علاقه مندان خوشحاله ساته !

په احترام

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي ليكونه ،پوهاندصديق الله رښتين. ۱۳۶۱ل ، (۷-۸) مخونه

ګل پاچا الفت – جلال آباد (۱۳۳۲ش)

په مونږ ګرانه رښتينه روکيه !

خط دې په داسې حال کې چې زه دنا روغتيا په کټ پروت وم راورسيد ستا ليک دمشرقي دخلکو په شان لوخ لغړو ، په ما يې تاثيروا چاوه ،ليکلي دي وو ((دکابل مجله او پښتو ټولنه به نه هيروئی-اوريدلي مووو چې دغلته دکلوب سره کومه مجله هم ملګري ده ،مګرپه پته يې پوه نه شوو.چې ځوتاسوخوځيږئ نوپه هرات کې خوادبي پارسی مجله راووته او مزارکې به هم راووځي ، هغه بله ورځ خبرنه شوې چې تجاروغونډه وکړه اودمجلې دنشردپاره يې يولک افغانۍ غونډې کړې.په کابل کې لطيفي له مرستون څخه دبرګ سبز په نامه يوه فارسي مجله په ګستتنرچاپ راوويسته.مونږ ويده يو ،چيغې وهو ،نوروينښوواوپه خپله حرکت هم نه کوو.خدای دې زمونږ عاقبت ته خيرپيښ کړي !))

روکيه !دکابل مجله او پښتو ټولنه که څوک پوهيږي ،دګردو پښتنو او پښتونخوا مشترک دولت دی.دې دولت ته ترقي ورکول يا ورسره کومک کول په کوم رښتين يا کوم بينوا يا کوم يوبل باندې احسان بارول ،ددغه شخص په بی ذوقۍ اوکوتاه بينۍ محموليږي !

ددې ځای دکلوب او مجلې په باب خوتراوسه څه نه دي شوي.ددې ځای ژمی لخوا خوتيرشو.په ثور کې ټول خلک تالاترغۍ کيږي ،نوکه ژوندي وو ،بيا بل ژمي کې ددغوشيونوپوښتنه کوه ،هيله ده چې داخبره به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسانۍ ترستوني تيره کړی، ځکه چې ته پښتون يې او پښتنوته نن دصبراوسکون تربيت او دسبا وعدی ورکولی شي.مقنع ځواب دادی، چې ته خو ښه ټينګ مسلمان يې نوچې مساجد شته.نوکلوب ته څه حاجت دی؟دمجلې په باب خبره داده چې دغه موجوده اخبارونه اومجلی چاسم کړل، چې لانورهم غواړي! که ته وايې چې اتحاد مشرقي دکلوب اومجلې په باب ليکلي وو،نوخبره داده چې اتحاد مشرقي خوهم آخراخباردي او بيا دهمدغوخلک چې ته تري شاکي يې !دلطيفي په برګ سبزاو دمزاراو هرات په ادبی او مطبوعاتي پيشرفت مې شکرووېست.

خدای دی توفيق ورکړي.مګردسيستان هديه او دميمنی تحفه چې اوله راوتلی ده او دويمه راوځي تاسونه دي ياد کړي !

اوريدلي مې دي چې په طلوع افغان او بيدارکې هم حرکت پيدا شوی دی.په هرصورت تا غوښتی دي،چې مشرقي دهرات او مزار سره مقايسه کړی،مګرستا هيرشوی دي،چې هرات يومدني مرکزلري،چې په عصري اصولوتوسعه اوتعميرشو !مګرجلال آباد پـه لوی لاس خلکوورانکړ !په دې لس دولس کاله کې روسيه ،اروپا ،جاپان وران شوی وو ،بيرته آباد شول.ستاسوجلال آباد لاهماغسی کندوالی دی او دورانۍ ودانۍ نقشه يې لاهم نه ده معلومه او نه پکې ځوک کناراب قدری جوړولی شي.په هرات کې داتفاق اسلام روزنامه او دبلديې مجله ځومره په ښه درنه بودجه منل شوې دي،اودلته يواتحاد مشرقي دی،چې نه لوئيږي او نه ورکوټی کيږي.هلته دمعارف رياست اودلته يې مديريت دی،مزارلاهم دغسې درواخله !

په عقرب کې ماسره چا تيلفونی خبرې کولی،ويل يې چې په مشرقي کې هرشي ډيروي راويې ليږه !ماورته ويل دلته تبی ډيرې دي،ده پناه وغوښته ،ويل يې دخدای دپاره نه يې غواړم،زما توبه شه !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سر کاڼو کلی خوبه تالیدلي وي، د دری سوو کورونو څخه به زیات نه وي لکه چې ما اوریدلي دي سږ کال منی پکښې پنځه سوه مړي شوي دی.
داسې د مشرقي هر کلی د رواخله، که څوک زمونږ په چیغو وهلو او ژړلو هم قهریږي، نو ښه ده چیغې به هم نه وهو.

قیام الدین خادم
جلال اباد (۲۷ جدی ۱۳۲۷ش)
ادبي لیکونه ، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، (۱۳-۱۴) مخونه

عبدالروف بینوا :

... د رښتین صاحب د ژوند زیاته برخه د پښتو ژبې په ادبي څیړنو او علمي پلټنو کې تیره شوې او د پښتو او پښتونولی رښتین مین او صادق خدمتګاردی په تیره بیا د پښتو ژبې په ګرامر او فقه الغة (فلالوجی) کې ښه لوی لاس لري او د استادی مرحلې ته رسیدلی دی.
ښاغلي رښتین سره چې څوک پوره اشنانه وي او زړه یې نه پیژني نو د ظاهري کړه وړه څخه به رښتین صاحب یو سخت طبیعته او مهره انسان ورته ښکاره شي، خو ترکومه ځایه چې زه څیرشوی یم ښاغلی رښتین لکه څومره چې نا اشنا خلکو ته په ظاهره بې مینې او سخت زړی غوندې سړی ښکاري په هماغه اندازه اشنایانو ته د پاک زړه خاوند دی او زړه یې ملګروته د مینې ځاله ده دا بیله خبره ده که څوک د ده د مینې سره مینه و نه لري او د ده سپیڅلې مینه په مینه استقبال نه کړی ، البته دا خبره رښتیا ده چې ښاغلی رښتین د تظاهر طرفدارنه دی بلکې غواړي لکه څنګه چې دی هغسې ځان وښيي.(۴: ۴۷۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکاديميسن پوهاند عبدالشکور رشاد :

اروانښاد پوهاند رښتين د پښتوژبې د تحقيقي ادب يوتکړه سپورو ،ده د پښتوژبې دغناله پاره ډيرترخه او اوږده مزلونه وهلي او پښتوته يې سترفرهنګي سوغاتونه راوړی دي.
زه د پوهاند رشتين مړينه د پښتو ژبې او ادب ستره ضايعه بولم .
اروادې ښاده وي - داروانښاد پوهاند رښتين دادبي زياراو کارستاينه او لمانځه دده حق دی .
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، **۲۰۵**مخ .

ګرانه وروره رشتين صاحبه !
بختوريم چې پس له ډيرې مودې نه مې ستايوټوټه ليک واخيست،رښتيا ده چې هغه ليک داسې نه ولکه دانورعادي اومعمولي ليکونه ،هغه د پښتنو په غم ژړا او پښتنوته دوينښيدو چيغې وی،زه يې تل دځان سره ساتم او خواخوږو پښتنوته يې لولم ،ښه ده چې دکابل غوندې ځای کښې هم دخوارو پښتنوغم خوری.
ورورګله !رښتيا ده پښتانه خدمت اوخادم ته اړدي،خوډيره دخوشالی خبره ده چې ديوې ډلې ځوانانو په ککری کې د پښتنود يوالي اوويښيدو فکراو اراده ليدل کيږي.زه اطمينان اوتسلي درکوم چې پښتانه به دزمانې رفتاريواو راويښ کړي اودا باسيند دغاړې نه واخله ترامو پورې به يو پښتون شي.
ځکه چې دا داوسني عصرړومبنۍ تقاضا ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږه وروره ! نورخوسکون او چوپتیا چوره ګناه ده.دیو مکمل او پوخ پروګرام ضرورت دی. باید ټول پښتانه امیراوفقیر د پښتونوالي په پاکه نامه سره یوشي اوکاراوهمت وکړي.

ویښنه ځلمیه ! زه هیڅ بدل شوی نه یم. سپین مسلمان او بیا پښتون یم. په دې نامه به ژوندی او مرم به.

زما کتابونه خو قرض درته پاتې دي. دا دوه کاله دې راله هیڅ کتاب نه دی رالیږلی. خدای دې درته یاد کړي، چې زما قرض خوراکړی. په هرصورت له خدای څخه دې روغتیا ، بری اوبرم غواړم. کله کله مویادوه.

دځواني مرګ محمد عوض خان په مرګ چې تا کومه همدردي ښکاره کړې وه زه او زما کورنۍ ډیرتشکرکوو.

نوردی په خدای سپارم.

میراجان سیال کوډاخیل – مومند (۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۱۰ مخ

دپښتوټولنی فاضل اولوی مدیرصاحبه !

له پخوا څخه دکابل مجلې سره شوق اوذوق لرم، ټول مضامین یې د سرنه ترپایه پورې لولم، اوتل دمحترمولیکوالو دځلاندوافکاروځنې چې په دې مجله کې یې ښکاره کوي ،ډیرخوند اوفایده اخلم، په نتیجه کې داراته ښکاره اومعلومه شوه، چې ددې مجلې لویه برخه اواصلی هدف هغه شی دی، کوم چې دپښتنو غایه اومقصد دی. رښتیا اوسپیڅلی خبره ده اوشاید هرچاته به معلومه هم وي، چې پښتوټولنې په دې موضوع کې، چې ویده پښتانه یې راویښ اوخپل مرام ته یې ملتفت کړل، پوره اوکافي خدمتونه کړي دي، چې دادقدروړخدمتونه به یې پښتانه هیڅکله هیرنه کړي، اونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیریدونکي دي.نوکه مونږ وو ایو ،چې پښتوټولنه د پښتنود پاره یوعلمي او اجتماعي مرکزدی،او په خپله (رښتین) ددې وګړو محوراو سترغمخوردی،البته دا خبره به د حقیقته ځنې لیرې نه وي.بلکه عین حقیقت او واقعه به وي.

محمد اکبرشینواری له عربی دارالعلوم څخه (۱۳۳۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۲۰مخ

ښاغلی محترم رښتین صاحب !

ګران پاکټ دی چې د سیپیۍ په شان له ښکلو مرغلروډک و د پښتو معلم په لاس راورسید.شکردی چې روغ یاست.نه پوهیږم چې د کندز د سیند او به او دچاردرې شنی ونی مو څنګه ترپام ښی شوی دي،ځکه هلته مو چې کندز ته تشریف راوړی وخوسترګې موترې پټولې،که باوروکړئ د سږ کال پسرلی چې بهترین پسرلی و درست ستاسې په سودا راباندې تیرشو.په هرګل می یادولئ.خوارمان چې تاسوله انبارانبار غمونو یوځل هم نه وزګاریږئ چې د قعغن د طبیعي ښکلا نندار ه وکړئ.

محترمه ! ستاسی خدمتونه که څه هم د پښتوژبې په لارکې دهیریدانه دی،خوبیا هم تاسې ته لاډیرې هیلی لرو ،مثلاً د اتحاد جریدې ته هم وګورئ یعنی د اتحاد پښتوبرخې ته هم کله کله توجه وفرمایئ ،بده به نه وي ،ځکه چې د اتحاد پښتو برخه ډیره ضعیفه ده ځکه چې مدیر یې غیرپښتون دی.او د پښتوبرخې ترتیبوونکی یې د ادبیاتو دنړۍ نه لیری پروت دی،نو په دې صورت د پښتوترقي په اتحاد کې یوه ناشدني آرزوده .که فرصت وشو ننګرهاري ته می سلامونه وو ایاست.

څوبه ګورمه ستا لارته شرمنده شوم انتظارته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خمیازی شوی دا سې سترې   امـیدناست دی ستا دیدارته
ساه می غوټه شوه مری کې   غـم مې نه پرېږدي ګفتارته
ارمـانونه دې ټول شو ي   کړی عرضونه ستا دربارته
لکـه سوی شمه ناست یم   سـتا دمړې شمعې مزارته
تـه نوکاشکی دیدن راوړی   دخــپل وصل امیدوارته
پسرلی، کندز (۷-۲-۱۳۳۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۲۱ مخ

راته ګرانه رښتین صاحبه !

السلام علیکم: زمونږ پـه دې کتـاب کـې ډیرکـټ کـوټ شوی دی ستا سو موجودګي خوډیره ضروري وه، ولې هغه ونه شوه، مهربانی وکړه ددې خط په لیدوراشه زه یې ستادکتونه بغیرنه شایع کوم.

فقط ستا پاچا خان ، ۱۳۶۱ل کال

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۵۴ مخ

خوږه وروره رشتینه قلم دې نورهم تیزشه !

سـتالیک راورسید ،دیو سـنجیده اوپـه کارسـتړي ادیـب خیـالات پکـې ځلیدونکي ښکاریدل.

وروره !مونږ بې لاسو پښویو، ستاسو دترقی اوکامیابۍ دعـاکوو ،زمونږ پـه ځلمـوکې هـم ستاسـوله برکتـه دژونـد آثارښـکاره شـوي دي.اوس پـه خوبولـوځیروکې دنـوې غزونـی آثارښـکاری. دمحکومـو پښـتنوځلمي ستاسو سره همدردی لري.دپښتون په وحدت اومرکزیت کې درسره ملګري دی. کاروان تګ ته تیاردی،خومشرغواړي.زما اشعاربه څه وي،چې تـه یـې داوریدو خواهش کوی،زما یـوه دکابـل سفرنامه وه،هغـه هم سی آیـی ډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ کیدلو ته پرې نه ښوده. زما په منظومه سفرنامه کې ستا په حقله هم څه شته غرض کوم:

بحث چې په (ی) و ،لراوبرته یې ماخیال وکړ
یـــو محمد نوراوبل رښتین پکې کمال وکړ
کـــــله به خادم په دعوه خپله استدلال وکړ
کـــله پکتیا نی به په بل اړخ کې جنجال وکړ
کـــــله به الفت په اختلاف کې منځګړی شو
ولونه به یې دواړه سره یو کړه جوړ به پړی شو

هسی خونږدې دهري ورځې په رویداد کې ستا ذکردی،خو په یو شعرپکې دادی:

مـــا چې د خادم او درشتین علم ته پام وکړ
زړه مې د پښتون وپاکې خاورې ته سلام وکړ

کـوم وخت چې مونږ د کابل نه راوتو:

مـــونږ سـره تـردې لکه د سورې لګیدلی و
کوزشوبګرامې کې چې رښتین زمونږ ملګری و
خـدایـږو په پالنه کې زمونږه ستړی شوی و
دی پـــه حـوصله کـې د فولادو لکه پړی و
ده پــه ډیـراخـلاص درخصتی معانقه وکړه
مـونږ یــې دکـــړاو او دپالنې شکریه وکړه

په آخر کې به دا وایم چې زه ستا سو دکامیابۍ دپاره دعا کوم.

امیرحمزه شینواري (۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۲۱ل ، (۳۱-۳۲) مخونه

جناب حضرت صبغت الله مجددي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

درشتین صاحب تخلص دهغه دنوم ترجمه ده. څنګه چې یې نوم رشتین و ،هغسې په خپله هم صادق و ،پوهاند رشتین د سمندر مثال لري دهغه دخدمتونو خیرل دا معنی ورکوي لکه سمندر چې څوک په کوزه کې بندوي،دهغه خدمتونه دلمرپه شان روښانه او ښکاره دي،هغه په دې لاره کې خپل ژوند دژبې. ادب او فرهنګ خدمت ته وقف کړی ؤ او رشتین صاحب دپښتوژبې او ادب د پاره سترخدمت کړی دی اودافغانستان معارف ددوي له کتابونو څخه پوره استفاده کوي دهغه خدمت دافغانستان دخلکو لپاره لویه سرمایه ده اودهغه خدمات به هیرنه شي !

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۰مخ

سید شمس الدین مجروح:

پوهاند رشتین یوملي انسان و ،په خپله ژبه باندې عاشق و ،یعنې دپښتوژبې ،پښتني کلتور،خپل وطن اوملت سره یې عشق درلوداو ښه مبارز ؤ.پوهاند رشتین دپښتود ادیب ،نویسنده اوعالم په حیث د پښتنولپاره سترخدمتونه کړی دي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ۱۰۹مخ.

استاد قتیل خوږیانی:

دپښتود ادب دهسک ځلانده ستوری اروابناد پوهاند رشتین د پښتني فرهنګ اوثقافت په نړۍ کې هغه ستره علمي اوفرهنګي ضایعه ده چې وختونه به تیرشي خوداتشه به ډکه نه شي.

پوهاند رشتین په هغه وخت کې دپښتودتعمیم او ترویج لپاره خدمت کړی دی چې چا په زړه وره توګه دپښتواو پښتون نوم نه شواخیستلای.

له الفت او بینوا خادمه خلاص شو

لوی استاد راځنی واخسته ورزګار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغـــو تختې لانه وې وچې شوې
چــې يې بيل کړلو رشتين په خپله لار

د علامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۰
ښاغلی قدرت الله حداد :
پښتوژبې ته د رشتين صاحب لوی خدمت د ده ګرامر دی.
ده پـه پښــتو ګرامرډېر کاروکړ او هغـه يـی تکميـل کـړ او وروسـته بيـا ډيـرو ژبپوهانو د رشـتين صـاحب لـه ګرامر څخـه اسـتفاده کـړی ده.او کـه چاپيـا ډاکټری اخيستی ده نو د رشتين صاحب د ګرامر څخه يې ځينی برخې اقتباس کړې دي او خپل کتاب او اثريې پرې تکميل کړی دی.
د مرحوم رشتين يو عالي صفت او خصوصيت دا وچې لکه څنګه چې يی نوم رشتين ؤ دی خپله هم يو رشتينی شخصيت ؤ.ده هيڅکلـه د مسـامحی څخـه کار وانخيست. خپله عقيده يې په هروخت کې پـه ډيـره ميړانـه بيـان کـړې ده .د رشتين صاحب دا خاطره به د افغانستان ملت هيڅکله هيره نه کړي او هغـه دا چې ده د کمونيستی نظام په دوران کې د حکومت او دولـت سـره هـيڅ ډول همکاری ونکړه.
د علامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۱مخ.
ښاغلی خالد پښتون:
مرحوم رشتين صاحب يو منل شوی ملي شخصـيت ؤ او د خپـل ملي فرهنګ بلـه او روښـانه ډيـوه وه.هغـه ژب ښـودنه او ګرامرچـې رشـتين صـاحب پـه پښــتوژبه ليکلـی دی او د پښــتو ژبــې د زده کــړې لپــاره پــه پوهنتونونــو او کورسونوکې ورڅخه استفاده کيږي هغـه تراوسـه پـوری پـه خپـل قـوت سـره پاتې دی اوزمونږ د ژبې او فرهنګ لپاره ډيرغنيمت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داروانباد پوهاند رشتین دکاربله ساحه دپخواني پاچا د دورې داساسي قانون دمسودې مطالعه وه.دی دهغه ۲۸ نفری کمیسیون غړی ؤچې خپل کارېې په ډیره ښه توګه ترسره کړ.
اروانباد پوهاند رشتین صاحب په خپله عقیده کې راسخ او ربنتین انسان ؤ او لکه څرنګه چې نوم یې رشتین ؤ.په واقعي معنی دخپل ګران وطن دملي منافعو په ساتلو کې دفرهنګي بریاؤ په خوندي ساتلو او خوندي کولو کې د واقعي تنویراو دروشنفکری غورځنګ د ادامې لپاره یې ډیرخدمت کړی دی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۳مخ.
محترم مینا پاسنۍ کرباسي:
باید با تاسف گفت: ما که درین سن و سال هستیم. زمانی که سربلند کردیم تاچهره و شخصیت های بسیاربسیارمهم خود را بشناسیم، تباهي آمد ،روس ها آمدند وبعدآ پناگزین گردیدیم.
متاسفانه به نسبت کمبود و سایل. کتاب.معلومات از شناخت چهره های برجسته وطن خودت تاحدی محروم ماندیم. من وقتیکه در بارهٔ پوهاند رشتین معلومات حاصل کردم دانستم که در وطن ما چه رنګ شخصیت های بزرگ مثل پوهاند رشتین زندگی داشتند که ارمانهای خود وملت راچه درقالب شعر.چه درسطورنثروچه هم درګفتاروبیانیه ها بدون نظرداشت این و آن بیان داشته اند که واقعاً برای ما نسل بعد از ایشان اندرز و آموزش است:
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۴مخ.

پروفیسورشاه جهان – پیښوریونیورستی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رشتین د ادب په دنیا کې د پیژند ګلوی محتاج نه دی. د پوهاند رشتین په شان عالمان دیو ډیر اوږد تاریخي عمل په نتیجه کې پیدا کیږي او دومره اوږد مزل به کول وي، هله به د رشتین د پایې عالم زیږیږي د پروفیسر رشتین کارنامې به تر هغه وخت پورې ژوندې وي تر څو چې پښتو ژبه او پښتون قام ژوندی وي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۵مخ.

ښاغلی محمد صابر خویشکی:

پوهاند رشتین دادبیاتو د پوهنځي دلومړنیو او منلو استادانو څخه و. دنوموړي تدریسي ژبپوهنه. د پښتو ادب تاریخ او ادبیاتو تاریخ دژبو او ادبیاتو د پوهنځي دزده کړو لپاره خورا درانه آثار وو. چې دادی تر دې دمه دده ژبني ،تاریخي او ادبي آثار دهیواد په پوهنتونونو کې تدریسیږي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ،۱۱۷مخ.

ښاغلی بدیع الزمان داودزی:

پوهاند رشتین یو داسې ځلانده ادبي ستوری و چې د هغه ادبي کارنامې به نه صرف په افغانستان بلکې دلته زمونږ په دې سیمه کې اود نړۍ په نوروځایونو کې هم د تل دپاره ژوندۍ وي.

هغه چې په عملي توګه د پښتو ادب کوم خدمت کړی دی هغه زمونږ د پښتو د ادبیاتو د تاریخ یوه درنه برخه ده چې دراتلونکو نسلونو او د پښتو ادب سره د ذوق لرونکو خلکو رهنمایي به کوي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۸مخ.

اروابناد پوهاند ډاکټرمحمد طاهربورګی:

پوهاند رشتین صاحب خپله ځواني ،خپل عمراو د ژوند سرمایه ټوله دوطن د اولاد دعلم او پوهې دزده کړې په لاره کې صرف کړې وه ده د افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنظره لویدلې ژبې پښتولاس نیولی ؤ.او غوښتل یې چې دا ژبه دنورو ژبو سره سیاله او په یو صف کې یې ودروي. ده دخپلو هلو ځلو په مرسته بری ترلاسه کړدده بری په دې کې ؤ چې دده په خپله وینا ، ده هغه وخت دپښتو ژبې لاس ونیو چې نورو په پښتو ملنډې وهلې او خپله پښتانه په خپله ژبه پښتو شرمیدل.دا ځکه چې پښتو دخوارانو.کوچیانو.زیارویستونکو بې سوادو له ښارونو وتلو او دغرو او رغو دخلکو ژبه وه او کوم پښتانه چې په ښارونوکې اوسیدل او په ماموریت او یا تجارت بوخت وو. هغوی هم له پښتو لری تښتیدل ،خودپوهاند رشتین او دځونورو خدای بخښلو دپښتوژبې مینه والو په زیار او هځو پښتوله دې حالته راووتله. دپښتو په ویلو نورنو پښتانه نه شرمیدل. دسواد خاوندانو به هم په پښتوخبرې کولې او یوبل ته به یې په پښتو ژبه لیکونه لیږل. پښتو دنورو خویندو ژبو په شان یوه ژبه شوه.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۹مخ.

پوهنوال غلام دستګیرړنګ:

چې طبیب دخپلی ژبې وي حبیب شي
خوله مرګه وروسته هرچا ته قریب شي

پوهاند رشتین پښتوژبې ته یو علمي رنګ ورکړ،دا ددې لپاره چې دا ژبه نوره هم دفصاحت او بلاغت اړخ پیدا کړي.

پوهاند رشتین لومړنی شخص وچې په کابل پوهنتون کې یې دپښتوژبې مسئولیت په غاړه واخیست او ددې ژبې دغنا او بډاینې سبب وګرځید.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروفیسور پریشان خټک :
پوهاند رشتین صاحب لکه دکاڼي دروند په خپل ځای په خپله ځمکه او په خپل مقام ټنګ ولاړو او دکابل په پښتوټولنه کې یې سره دنورو درنوعالمانوډیربنیادي کارونه کول چې دهغونه به مونږ دلته دپیښورپوهنتون په پښتواکیډیمۍ کې استفاده کوله.
پوهاند رشتین یوډیربارعبه اوځلند شخصیت درلود. خبرې به یې په دمه او سوچ کولې.څه چې به یې وې هغه به دکاڼي کرښه وه.په اول ملاقات کې به یې دخپل علمي تبحراو شخصي دروندوالي نقشونه په ذهن راکښل ،دنورو ملګرونه په ډیرو خویونو کې یوبیل شخصیت ؤ، بنده به یې په لږ ساعت کی په خپل احترام کولو آماده کړو او دیورښتینی مدبرپه حیث ددې جوګه و چې له هغه څخه پرقول او عمل کې ډیرڅه زده کړي.
ماچې په افغانستان کې درشتین صاحب کوم علمي شخصي او سیاسي حکمتونه ولیدل نو دهغه دسترشخصیت ټول اړخونه راته معلوم شول.
زه په دعوې سره ویلی شم چې ما ډیراوچت شخصیتونه ددنیا د یوسرنه تربل سرپورې لیدلی دي خو دپښتوادب کوم بنیادونه چې رشتین صاحب لګولي دي او دیوعالم په حیثیت چې دکوم شخصي درښت مثالونه هغه پیش کړي دي هغه بیخي بې بدله دي او زه رشتین صاحب هیڅکله هیرولی نه شم.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۰مخ.
الحاج عبدالغفورویاند :
پوهاند رشتین هیڅکله دخپلو شخصي اوذاتي ګټودپاره دپښتوڅخه نه دی تیرشوی.خپله خوښي اوخپل عزت یې دپښتوژبې په ژوندي کولو اوعلمي کولو کې لیده،هماغه و چې دپښتوژبې د خدمت په لارکې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیر اوچت مقام خاوند شو.ترڅو چې پښتووي پوهاند رشتین او پښتوژبې ته دده خدمتونه به ژوندي او تل به دهغو کسانو په دماغ کې چې رښتینې پښتانه او د پښتو ویونکي وي پاتې وي.

پوهاند رشتین د پښتوژبې او ادب لوی استاد ؤ.یوه ورځ پوهاند رشتین او دده څو ملګري چې زه هم پکې وم د لوی پښتون تاریخي شخصیت او د پښتوژبې د تعمیم علم بردارخدای بخښلی وزیرصاحب محمد ګل مومند لیدو ته دهغه کورته لاړو.د معمول سره سم هلته د پښتوژبې په حقله خبرې پیل شوې، یوملګري د مرحوم وزیرصاحب نه دیوه شي په اړه داسې پوښتنه وکړه:

((بابا فلاني شي ته په پښتوکې څه وایې؟)) هغه په ډیر اخلاص مخ مرحوم رشتین صاحب خواته واړاوه او ویې ویل: هلکو: ما داکارهغه وخت کاوه چې صدیق الله خان نه و،اوس چې صدیق الله خان شته تاسې د پښتو په حقله دهرمشکل دحل دپاره دصدیق الله خان نه پوښتنه وکړئ.

زما ددې تذکرنه مقصد داؤ چې د پښتوژبې پوه او د پښتو د تعمیم علم بردارهم استاد رشتین ته دلوی استاد په نظرکتل او په پښتوکې یې دده پوهه منلې وه نو ځکه یې دخپل مکلفیت بارد ده په اوږو واچاوه.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۱مخ.

ډاکټرخورشید عالم:

د ډیرغورخبره ده چې پښتورشتین صیب و او که رشتین صیب پښتووه.

اروابښاد پوهاند رشتین د پښتني تاریخ یونومړی بچې ؤ په خپله هم یوتاریخ ؤ.هغه یومحقق ،عالم ،مفکر، سیاستدان او یو داسې نومیالي ادیب ؤ چې زه نشم کولای دهغه په باره کې هغه څه ووایم چې هغه یې مستحق دی.هغه د عظمت یومینارؤ ،زه چې دغه مینارته ګورم نوټوپۍ مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سرنه وغورځيږي، د عظمت د دې مينار ستاينه زما کارنه دی ځکه چې زما د قلم توان دومره نه دی خو چې پښتونخواکې ګورم نو مونږ په حيثيت د قام د خپل تاريخ خاورې اوژبې قرض داريو ،خو پښتو ،پښتونولی پښتون قام او پښتون تاريخ او خاوره د ارواښاد پوهاند رشتين قرض دارې ده زه نه يم پوه چې مونږ به حيث د قام خپل تاريخ ته څنګه مخامخ کيږو د قرض داری خو جنازه هم نه کيږي مونږ به د اروښاد پوهاند رشتين قرض څنګه خلاصوو دا به د پښتنې ايمان سر بې ايمانی وي چې د دې تاريخ تسلسل ختم شي.

زما په تش سلام به ارواښاد ته څه خوشحالي ورسي !

که زمونږ زور سره همت مل نه شي.نو ژوند به راته يو پيغور شي او پښتون سره هغه دی چې په توره نه پريوځي.خو په پيغور اړو مرو پريوځي دا اوس د نوی کول کار دی چې فيصله وکړي.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۲۲مخ.

ښاغلی محمد نواز:

ښاغلی رښتين صاحب صرف يو شخصيت نه وبلکې يوه اداره وه چې مونږ پکې خپله پښتو پښتونولي موندلی شوه او پښتون قام ته د دې ادارې نه د استفادې حاصلولو د پاره د قام د قلمکارانو پوهانود ډير محنت ضرورت و.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۲۲مخ.

ښاغلی پرويش شاهين:

ما ته به چې کله هم چيرته په پته د کابل چاپ رساله او کتاب په لاس راتللو.د دغې په رڼا کې مې خپل ادبي سباوون شتمن کولو.

خو چې کومه رساله به مې هم لوستله ،رشتين به هلته ضرور حاضرؤ ،کوم کتاب له به مې چې پاڼې اړولې ،رشتين به هلته موجود ؤ ،اول سر کې پرې زه تيروتی وم.زما خيال ؤ چې دا رشتين کوم انجمن دی.اداره ده. پراجيکټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی .ډیر خلک ددوی په اداره کې کارکوي او دی یې د (رشتین) پراجیکټ د سیوری لاندې چاپوي خوچې وروستو دمطالعې په سبب پوه شوم چې (نا) دابل څوک نه لیکي،داخوپکې یو سړی دی چې لیکي یې او چاپوي یې.او دغه وخت کې یې زما په زړه او مازغورشتین صیب ډیرلوی او ژور اثر وغورځولو.

کومه رساله ده.کومه موضوع ده . کوم کتاب دی.څه عجیبه نابغه دی.هرڅه لیکي او ډیرښه یې لیکي.ادب دی،که تاریخ دي.که نقد یې لیکلی دی که ګرامریې لیکلي دی.که سمونه کوي.که سفرنامه لیکي.که موسیقی ته لاس اچوي.که ژبپوهنه راپرځوي.که دکلیو او سیمو په جعرافیه نظراچوي.که زاړه ټکي او لفظونه راګیروي اوجاج یې اخلي.که سنسکریټ ته ځي اوکه زند.اوستاکه پهلوي څیړي.که د پښتنو په شجرو اوخیلونو نظراچوي اوکه د عربی او اردو ژبو په ملغلرو بحثونه کوي.که دفلکلورپه ښاریه ننوځي اوکه د شعرپه ښکلا کې غوپه کیږي.هرځای کې ګړندی هم دی او بریالی هم .اوسم نیغ په برابرګودرخیژي.

د پوهاند رشتین هڅه اومرام د پښتو ژبې د تاریخ فرهنګ او قدامت د سرهسکول وو ترڅو دادکار او دمقام ژبه اوچته شي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۳مخ.

ښاغلی سلیم راز:

زه دومره ویلی شم چې اروا ښاد پوهاند رشتین صاحب د پښتوژبې او ادب دخپل عصردهغو څو بنیاد ایښودونکو کې ؤچې نن یې پښتو ادب دیو مضبوط عمارت په شکل درولی دی او دنوي کول لیکوال یې دنوروچتولو او ښایسته کولو په عمل کې مصروف دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشتین صاحب خونه یوازې په خپله ترآخروخته علمي او ادبي مبارزه جاري وساتله بلکې په خپل کورکې یې هم دپښتو دغه مشال قایم او دایم وساتلو چې دمرګ نه پس یې هم تسلسل جاري دی.اوزما په نزد دا ډیرلوی کاردی. یقین لرم چې دعلم اودانش دا سلسله به نه یوازې درشتین صاحب نوم ژوندی وساتی بلکې پښتو ژبه.ادب اوتاریخ به هم مخ په وړاندې بوځي چې دپښتني وطن ګوټ ګوټ په رڼا اود پښتون اولس زړه.ذهن اونظربه معتبر،معطراومنوروساتي رښتیا ده چې رشتین رشتین و.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۴مخ.

الحاج عبدالله رشتین:
په مونږ دریو وروڼوکې پوهاند رشتین دلوړ فکراودماغ خاوند و.هغه دیوتیز ذهن لرونکې و.که زه ووایم چې هغه نابغه ونوپه دې کې به کومه مبالغه نه وی شوی.
پوهاند رشتین دخپلې لوړې پوهې او تیز ذهن په برکت دخدای پاک دپیرزوینې او دقرآن پاک په فیض اوبرکت دعلم او پوهې په آسمان کې لکه لمروځلید.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۶مخ.
الحاج فضل الله رشتین:
پوهاند رښتین ټول عمر پښتو او پښتنو ته خدمت وکړ، هغه پرته له دې بل هیڅ کار نه دی کړې، شپه او ورځ د پښتو ژبې اوخپلو خلکو په خدمت کې بوخت و... باور وکړئ چې هغه به ډیر ساده خوراک کولو د هغه جامې ساده وی، د هغه ژوند ډیر ساده و ،هغه یو متواضع شخصیت او سپیڅلې پښتون و، سبا ستوري مجله، دویمه ګڼه ۱۳۷۹ کال ۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروفیسرجهانزیب نیاز:

مړه هغه چې نه یې نام نه یې نشان وي
تــل تــرتــله پــه ښه نام پاېي ښاغلی

رشتین صاحب نه مري.که دیو کوره لاړ خوپـه زرګونو پښـتنو زړونـو کې ځـان تـه کورجـوړکړی دی.دټول عمرلپـاره زمـونږ دلارې مشـالونه دي.هغـوی پـه خپلو وینو مونږ ته لیکلي دي.

پښتو ټینــګه که پښتونه چې هم ژبه ده هم توره
ته هم دې یې پښتون کړی ته هم داکړه مشهوره

ترکومه چې دپښتون یو بچی هم ژوندی وی درښـتین صـاحب دنوم انګـازې به په فضاکې خوری وي.

رشـتین صـاحب پـه پښـتو عـاشق و ،پښـتو دهغه لیلی وه اوهغـه یـې مجنـون و.داسې عشق چیرې هم نه فناکیږي،دا ابدي عشق دی دا هغه غمی دی چې ورژی خـو تخـم پـه ټولـه دنیـا کـې خپـورکړي اودیوګـل پـه ځـای یـې زرګونـه ګلونه ګلونه تازه شي اوماحول په خپله خوشبویی معطرکوي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۷مخ.

اوراښاد خان عبدالولی خان:

اروانبــاد پوهانــد رشــتین یــو رښــتینی پښــتون ؤ ،هغــه خپــل ټــول عمردپښــتوادب دتــرویج اوپــه پښــتون قــوم کــې دشـعوردپیداکولولپاره تیرکړ،پښتوادب ته دهغه خدمات به ترقیامت پورې هیرنه شي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.

سناتوراجمل خټک:

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین صیب په اخلاص او ایمانداری، رښتینولۍ پښتون ولس لپاره خدمت کړی دی.رښتین صیب دیو نغري.دیوې کورنۍ دیوې قبیلې، دیوې سیمې نه ؤ.بلکې دهرې کورنۍ، قبیلې او بیا په مجموع کې دټول پښتون قام دسرتاج و.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.

قاضی محمد امین وقاد :

ټولو منلی ده چې پوهاند رشتین دخپل وخت هغه بادیانته ، پوه عالم ،باهمته.دقوم اوملت رښتینی خدمتګارؤچې له خپل بصیرت، ذکاوت، علمیت او همت سره یی دې ټولنې ته ډیرخه ورکړي دي هغه دځان سره نه دي وړي، بلکې دې ټولنې ته یې پریښي دي.که پښتوورکه شی نو دپوهاند رشتین صاحب په اثاروکې به یې پیدا کوو ، او که غلطی پیدا شي نو دهغه له آثارو به یې اصلاح کوو.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.

ښاغلی نورالبشرنوید :

پوهاند صدیق الله رشتین دافغانستان د ادب دا ستاذانو استاذ و ، هغه د افغانستان سپین ږیری زوی و.ټول عمریې پښتون قلم دپښتو دادب او تاریخ لپاره دټول افغانستان دشناخت په دود په رپیدلو لاسونوکې نیولی و او مونږ نن رشتین صاحب درپیدلو لاسونه حرفونه داسې وایولکه چې هغه دخپلې خاورې په مخ دسانحې حرفونه لیکلي دي.

ای دپښتنو وطنه !

دپښتنو مسکنه

دغیرتونو زانګو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ستا په غیږکې زنګیدلي بچي
ستا په سینه دي روزیدلي زامن
ستا دعظمت په انکارې ولې دي
زما پښتویی ولې پرېښودله
هغه پښتو چې ما لیکلي هم ده
او ماویلې هم ده
او ما ښودلې ده
هغه پښتو چې ما دمورد پیو په شان په ځان یو قرض لاره
زه ماشوم وم ،زه ځلمی شوم.زه بوډا شوم
او زه مړ شوم
خو دغه قرض ما ادانه کړو
زه د ډالرو قرضداری نه مرم
دریالوبوج مې نه ماتوي
په ماکا لدارې هم راپورې نه دي
خو زه دخپلې ژبې پوروړی ومه
زما بچو !
زما افغانانو !
زما شاګردانو !
ماله زما دژبې پور ادا کړئ
ما له زما دخاورې مور رضا کړئ
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۳۵**مخ.

پروفیسر رسول امین:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رشتین دهغو شخصتیونو څخه ؤچې هغه دچا په پښتو کې ونه لوید.دچا په پښتو کې یې سرټیت نه شو ،دافغانستان په سریې چاسره سودا ونکړه.دافغانستان په سربلندې دچا په خدمت کې ونه درید کله چې په کابل کې دکمونستانو رژیم راغی نو دمادروطن او پدروطن په نامه جبهه جوړه شوه او ده ته یې دعوت ورکړچې په دې جبهه کې شامل شي.دوي غوښتل دپوهاند صاحب دعلم دفکر ،دذهن دلیک څخه په خپله ګټه کار واخلي مګرپوهاند صاحب یوازینی سړی و چې هغوي ته یې ولیکل چې په داسې جبهه کې چې هلته دافغانستان دافغانانو په سرسودا کیږي هلته نه کښینم.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۲مخ.

سناتورغلام نبی چنکوري:

پوهاند رشتین ټول عمرکتاب اوقلم ته وقف کړی و او دایې مسلک او شغل و.

چې پری غم غلطوم دری مې محرم دي
یــــوقلــم دویم کتاب دریم اشعار خپل

اروانښاد پوهاند رشتین په دی نظرو ،چې دقوم خدمت دهرچا وجیبه ده خود تعلیم یافته او تیزفهمو خلکو ذمه واري ډیره درنه ده.

خــدمت دې خـــومره په مـــا پور دی
چې ژوند پرې ورکړم نوبه څومره باقي شمه

دپوهاند رشتین درنه وضعه.په سړه سینه اوریدل.په حوصله ویل په مخصوص انداز لیدل کتل او درانه کیناستل او پاڅیدل ډیرخوندوروو.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۲مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټرراج ولیشاه خټک:
کوم کارچې پوهاند رشتین صاحب کړی دی هغه داچې د پښتو تهذیب یې ژوندی کړی دی او که دانه وې نو خدای خبرچې د پښتون به څه حال و.رشتین صاحب دقلم په واسطه علمي سفرمنزل ته رسولی دی.
کاظم شیدا وایي:
چې په غرونو لارشي صافه
قافله درومی تـر کافه
دغه علمي لار رشتین صاحب صافه کړی ده او ده د پښتو ژبې او ادب د پرمختیا لپاره په افغانستان کې ترهرچا زیاتې هلې ځلې کړی دي دا د پنځوستورو څخه یو ځلاند ستوری و.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۷مخ.

سرمحقق عبدالله بختانی:
پوهاند رشتین خپل ټول ژوند د پښتو ژبې خدمت ته وقف کړی و.دا خدمت په تعصب نه ؤ.بلکې ده دخپلې ژبې خدمت کولو.څوک چې خپلې ژبې ته خدمت کوي هغه تعصب نه ګڼل کیږي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۷مخ.
ښاغلی همیش خلیل:
کوم کارچې پوهاند رشتین پښتو ژبې ته کړی دی.هغه یقیناً ډیر دروند کاردی.څوک چې دژبې لپاره دومره ډیر کاروکړي هغه هیڅکله مرګ نه لري بلکې دهغه نوم دتل لپاره ژوندي وی.
د ادب په محـبت کـی لاثانی و

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښـــتو د ښـــيرازۍ ارماني و
د ادب پـــه حواله تور و تيار و کې
د وطـــن په افق ستوری کاروانی و
ځــکه تا خپلو شعرونو کې زه ستايم
خــدای ګواه چې ستا د فکر همنوا يم
ستـا قلم و د وخت مړي ژوندي کړي
ځکه ستـا د غه اعجاز باندې ګوايم

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۳۸مخ.

ښاغلی انورالحق احدی:

پښتو ژبه چې په قانون کې ملي او رسمي وګرځيده. په دې برخه کې پوهاند رشتين صاحب ډيرزيار ايستلی دی او ډيرکاريې کړی دی. پوهاند رشتين صاحب د ملت جوړولو په کاروان کې ډيرستر او مهم رول لوبولی دی.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۳۸مخ.

سيد صابرشاه صابر:

پوهاند رشتين د افغانستان د پښتو ادب په تاريخ کې د خان بابا وزيرمحمد ګل خان مومند نه پس. نه ساری لري او نه ثاني. که پوهاند رشتين نه وی نو خدای مکړه داسې نه ده چې ګنی پښتو به په افغانستان کې نه وه خو دا نن چې پښتو ژبه په څومره تيزۍ سره مخ په وړاندې روانه ده په دې کې د پوهاند رشتين لوي ،قوي ،او بنيادي لاس ضروردی.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۳۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی فدا محمد فایض:
استاد رشتین په داسې وخت کې د پښتوژبې او ادب تاریخ لیکلو ته ملا وتړله چې دده د مخه څوک په دې لارنه وو تللي دا منو ده مات کړې په پښتوژبه کې لا چا ژبپوهنه ،ژبښودنه سمه نه پیژندله، ددې ډګرلومړني قدمونه استاد رشتین کیښودل نوروېې پیروي وکړه،ارواښاد رشتین پرپښتون قام او افغاني ټولنه ډیرحقوق لري.د استاد رشتین په څیرشخصیتونه ددې وړدي، چې پوهنتونونه یې په نومونو ونومول شي.علمي ادبي اوفرهنګي ټولنې یې په نومونو جوړې کړای شي. دهغوی آثارچاپ شي.دهغوی دآثارو دلوستلو او څیړنوزمینه برابره شي او دهغویاد ژوند ی وساتل شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۰مخ.

پوهاند ډاکترمحمد رحیم الهام:
زه د پوهاند رشتین صاحب شاګرد وم ماله دوی څخه ډیرڅه زده کړی دي.
پوهاند رشتین یوثابت قدم انسان ؤ،دروغ یې نه ویل داخلاص او اخلاقی جرئت خاوند و،چې دا دده دعلمیت پوره نخښه ګڼلی شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.

استاد محمد آصف صمیم:
پوهاند رشتین د پښتو ادب هغه ګلبڼ ترخپلې وروستۍ سلګۍ پورې په خپله مینه ،وینه او ژمنه سمسوراوښیراز وساته چې (دده په خپله وینا) ددې عصرخوشال خان(محمد ګل مومند بابا) دمیوه یی نیالګیو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اینبودو جوړکړ، دپنځګونو ښوالو لومړنی اوپیاوړی ښوال (علامه حبیبي) د بڼ دبنسټګرپل پسې وا خیست، استاد خادم پکې دشعراو ادب کیاری اوکوراړي جوړکړل، استاد الفت ورته دخپلومغزوله سینده دژورو فکري، ابتکاري اوفلسفي رموزو لښتي ورتیرکړل، استاد بینوا پکې دعقل او سد دبندونوپه ماتولو درندی بی سدی او متحد دمفاهیمو ښایسته او ډولي خیابانونه وایستل او پای کې زمونږ رشتین خدمتګاریې وهری ګلونې اوهرګلبوټې ځانګه دخپل رسا پښتون سوچ له بوخځې نه دوریښمینو ټوکیو په رنګونوو ګاڼله ،ویې رنګوله او دهرې ځانګې اوشګوفې په ښکلا کې یې دزړه دوینو رنګ ورګډ کړاودهرې ځانګې په اغزی کې یې دنظم اونثرګل غونچې وټومبلې او دپښتانه کول اوپښتنی ټولنې دمغزوپه خوږبویی کې.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.

ښاغلی سرمحقق زلمی هیواد مل:

پوهاندرشتین دافغانستان یونومیالی فرهنګي شخصیت ؤ او د پښتو نامتو څیړونکې اوژبپوهاندو.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ښاغلی محمد جاوید خلیل:

د پوهاند رشتین عالمانه خبرو او دروند خوی به ډیرخوند کولو که د ژوند په هرډګربه ترې څه پوښتنه وشوه نوډیرپه زړه پورې ځوابونه او دلایل به یی ورکول.ګویا په خپل ذات کې یوه ډکشنري وه، یوه انسائیکلوپیډیا وه .یوانجمن و.یوه اکیډیمي وه هغه دپښتو ژبې او ادب خدمت خپل فرض ګڼلی و.دامینه دافرض یې ترآخري عمرپورې برقراروساتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ښاغلی میا روښان خادم:

مرحوم پوهاند رشتین په پښتوژبه او پښتون قام مین شخصیت ؤ او دغه مینه یې حقیقي وه ځکه د خپلې دغې مینې د اثبات دپاره یې عملي کارکړی، کتابونه یې لیکلي او د پښتوژبې د علمي پانګې په پیاوړتیا کې یې پوره ستره ونده اخیستې ده او په خپل دغه روش یې ځانته په افغان ملت کې سترځای جوړکړی او دهرفرهنګپال او په خبره پوه شخص په زړه کې ځای لري.

رشتینه ستا په مرګ سره طوفان وخوځیده
ویده پښتون له کته پرآسمان وخوځیده
زمونږ په کلي کورکې ولی ویردی اوماتم دی؟
چا وویلی پنځم لمرله آسمان وخوځیده

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ډاکټرحفیظ الله خوږلن:

د پوهاند رشتین صاحب نوم د پښتو او پښتوټولنې سره داسې غاړه غړی او پیوند شوی دی چې دیوبل څخه نه بېلیدونکی ښکاري او کله چې د پښتو او پښتوټولنې نوم یاد شی ورسره جوخت دمرحوم پوهاند رشتین نوم په ذهن کې را ژوندې شي.اوکله چې بیا د رشتین صاحب نوم واخستل شی نو د پښتو او پښتوټولنې نوم ورسره په ذهن کې بریښنا کوي.

دغه ویاړ د رشتین صاحب ته دهغه دصادقانه خدمتونو په بدل کې ورپه برخه شوی دی چې د پښتون کهول خوږې ژبې ته یې کړي دي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۴مخ.

ډاکټرمیراحمد اکبر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ژبې مشهور متل دی چې (سل دې و مره خو د سلو سره دی مه مره).
د رشتین صاحب پوهه او زړه ورتیا به په ګوتو شمارو افغانانو کې پیدا شي. په رښتیا چې پوهاند رشتین په پښتو او افغانیت ټینګ شخصیت و ،وطن وربانديې ګران ونو ځکه د وطن په ناخوالو ډیر و درد ید.

په هجرت بې وطنۍ کې ډیر غمګین شوم
چې خبر زه د پوهاند صاحب رشتین شوم
چا په غور کې راته وویل دا هم لاړ
ما ویل څوک؟ سم د غصې نه ورته شین شوم
ما ویل هر افغان زما د زړګي سر دی
څوک که پورته د پامیریا د خیبر دی
ای (اکبره) مات ګوډ شعر دی ورنه جارو
د ارشتین صاحب مومند د ننګرهارو

د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی محمد معصوم هوتک :
مرحوم پوهاند رشتین د پښتو ژبې او ادبیاتو دژوندي کولو دغور ځنګ یو ستر سالارو. دده علمي جدوجهد دومره دی چې نسلونه نسلونه به دده دآثارو څخه استفاده کوي. دده علمي هلو ځلو او خدمتونو ته ټول پښتانه په درنده سترګه ګوري.

یولوی ویرمو وکورته له ناورینه سره ولاړ
محفل د پښتو ژبې د رشتینه سره ولاړ
د پوهې او ادب پرګدۍ ناست یو ستر مرشد و
له وعظو له ارشاد او له تلقینه سره ولاړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـالار د قـافلو و د پښتو د خوځښتونو
لـه علـم ولـه وقار او له تمکينه سره ولاړ
سرونه پـرې زنګـيږي لارويان د ادب ژاړي
يو سترو يـاړ رانه ولاړ خوله تحسينه سره ولاړ
خـاطـريې لټاوه پکې اهونه وو دروند غم و
يـو قـصرد ادب لـه شاه نشينه سره ولاړ
پيړۍ پکار دي چې د رشتين خلا ډکه شي.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی سلطان جان کليوال:
استاد رشتين د پښتو ژبې د سم لوستلو او سم ليکلو د پاره د پښتو ژبې ګرامر ترتيب کړاو پـه دې توګـه يـې وکـولای شـول چـې دمعيـاري پښتو دليکلو په ډګر کې تربل هرچا مخکې شي او خپلې ژبې تـه تلپاتی خدمت وکړي، سربيره پر دې ار وا ښاد پوهاند رشتين د پښتو ژبې د زده کړې د پاره داسې نـوې لارې پيـدا کړې چې د غيرپښتو ژبې کسانو د پاره هـم د پښتو ژبې زده کړه آسانه کړی.
څـپې دغم دی را روانی د پښتو په کلي
چـې دا ستا دمرګ خبر راغی ددو په کلي
که ستوري نشي او د ستورو ځای ژرونه نيسي
بيـا به پښتو ګرځي سرتوره د پردو په کلي
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی عبد الباري جهاني:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروانښاد پوهاند رشتین خپل ټول عمرد پښتوژبې خدمت ته وقف کړی و ،هغه د پښتوژبې د ادب، ګرامراو کلتوري څېړنواو تحقیقاتوپه ساحوکې برجونه درولي دي.

پوهاند رشتین د پښتوژبې دګرامرپه برخه کې خصوصاً داسې تحقیقات وکړل چې د ډیرو داخلي اوخارجي پوهانوپام یې دغې په زړه پورې اوپه ضمن کې نیمګړې پاتې موضوع ته واړولو.

مونږ په خواشینۍ سره ویلای شوچې دا ګړی دګوتوپه شمیرپښتانه دهغه سره سیالي کولای نه شي او ځای به یې دتل لپاره خالی وي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.

ډاکټرسلمی شاهین:

پوهاند رشتین یوهمه ګیرشخصیت و.دعلم غر،دمینې چینه، دصبرانتها ، د پښتوخواخوږی، داخلاص مجسمه.داصولوعلمبردار،نه ستړی کیدونکی،خواریکښ دلفظ په حرمت پوه،ادیب، شاعر،محقق،مولف په یو ذات کې څه څه نه و.

هغه دکتاب اوقلم نه پرته په دنیا کې بل هیڅ کارنه وکړی،هغه خدای پاک دپښتوپه خدمت کې لګولی و ،هغه دخپل قلم آخري څاڅکې سیاهي اودخپل زړه آخري څاڅکې وینه هم د قلم په خدمت کې لګولې ده.دهغه قلم وچ شوی نه دی.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۷مخ.

ښاغلی ببرک میاخیل:

پوهاند رشتین خپل ټول ژوند دپښتوادب دخدمت لپاره وقف کړی و.هغه پښتوژبه په داسې سترو سترو کارناموویاړله چې که د پښتوژبې او ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

یولیکوال او ځیرونکی ژوندی وي د دغه ستر انسان د استرې کارنامې به له یاده و نه باسي.
پوهاند رشتین یو داسې ګنج او خزانه وه چې په زړه کې یې هر ډول ادبي ملغلرې پرتې وې هغه داسې یوه ستن وه چې په خپل ټول معنوي قوت یې زمونږ د ادب ماڼۍ پرپښو درولې وه.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۹مخ.

ډاکټرزرغونه زیور رشتین:
پوهاند رشتین بابا د پښتو او پښتونولۍ یو سمبول، د پښتو ژبې ادبي اتل او قهرمان په پښتو مین یو رښتني خدمتګارو.
ارواښاد پوهاند رشتین به څوک نه پیژني !پوهاند رشتین داسې یو شخصیت و، چې نه د خپل قام نه د خپل تاریخ ،نه د خپلې ژبې ،نه د خپلې خاورې مقروض له دې دنیا تللی دی، خو تاریخ پښتو ژبه، پښتنه خاوره او پښتون قام دده قرض داری دی او ښایي چې د دغه حقونه ادا کړي.

خدمت دی څومره په ما پور دی
چې ژوند پرې ورکړم نو به څومره باقی شمه

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۱مخ.

الحاج حبیب الله رشتین:
لوی استاد علامه پوهاند رشتین د پوره عزم او ارادې خاوند و.ثبات دده د ټول ژوند رازو، صداقت، راستی، ایمانداری دده په وجود کې اغږل شوی وه.هغه د یو رښتینی خدمتګار په حیث د وطن دوستی په روحیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د پښتونولۍ په جذبه د پښتوژبې ادب، د پښتون قام د آینده سمون او جوړښت لپاره بنیادي او تعمیري بنسټونه کېښودل.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۱**مخ.

استاد سعد الدین شپون:
د پوهاند رشتین د پښتو لیکلو په طریقه منکر اعتراض کولی نه شي زما هیله داده چې که رشتین صاحب د نثر په لیکنه و دروميي دلرې پښتونخوا په وینا (دابه ورله ښه شي).
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۲**مخ.
ښاغلی نور الحق علومي:
پوهاند رشتین د اولس په ذهني، کلتوري، اقتصادي او دژوند د نورو برخو په لوړتیا او پرمختیا کې لویه ونډه درلودله او د ټول اولس د آبادۍ، ترقۍ او نیکمرغۍ غم او فکر ورسره و. هغه د خپل ملي لرغوني کلتور غنا، ځلا او جلال غوښت او تل به یې دا سپارښتنې کولې چې هیوادوال دې نظم او ثبات وساتي چې د ټولو قومونو ژبې او کلتور خوندي پاتې شي.
دهغه آرزو داوه چې موجوده شرایطو کې دې ټول ملي پوهان، ادیبان او بادرده شخصیتونه لاس یو کړي د بدمرغه سیاستونو او کرغېړنو رقابتونو خلاف دې متحد شي او دا هیواد دې د نورې ورانۍ او فرهنګي چپاول څخه وژغوري.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۳**مخ.
ښاغلی محمد عارف غروال:
د پښتو په لوی جهان کې لکه غرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ادب په شنه آسمان کې لکه لمرو
ولولويې ويده زړونه وينبول چې
دی زمونږ له اتکلونو څومره لوړو
په قلم کې يې وزورژبه کې شورو
ځلاند ستوری د افغان د سترتبرو
میړنی د زمانی و ،ننګيالی و
د پوهانو عالمانو سرلبنکرو
په رشتينه لاروړ لارښتين استاد و
د (غروال) د میړني اولس زيور و

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، **۱۵۴**مخ.

استاد نصرالله حافظ:

بيا يوه رښتيني د يوه مړه شوله
بيا مو دماتم په کلي شپه شوله
يو رشتين راته پاتې وپه مينه کې
تل به پرې د سترو زړه دمه شوله
تا باندې وه ګرانه دوطن خاوره
ځکه دې دعمربستره شوله
لاړه چې يو يو ورنه دميني يار
دادنيا حافظ ته غم کده شوله

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، **۱۵۵**مخ.

محمد اياز (ملنګيار):

چې يې کړی په رشتيا خدمت دقام وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاد یې پاتې په دنیا کې به مدام وي
د پښتو ژبې صدیق ادیب رشتینه
په پښتو کې به دې یاد به خاص وعام وي
که رشتین شیرخان دې مل شو په سفر کې
په دنیا کې دژوندیو دا انجام وي
پښتون قام دملنګیاره سره وایي
دعا ګاني به زمونږ دخولې کلام وي

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۸مخ.

ښاغلی خیرمحمد احمدی:

ترعمره چې روان شریک په لارؤ دخپل قام
ښاغلی اومنلی وفادار ودخپل قام
انځوریې ارمانونه دخپل قام کړل په قلم
رشتین خو(احمدی) یولوی فنکارو دخپل قام

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۹مخ.

ډاکټرورمه رشیتن:

پرانستې کتاب
دخپل ځان دپیژندنې په تکل کې
ما بس لوستی یو کتاب دی
تری زده کړې مې پښتوده
هم پوه شوې په مطلب یم
ماخپل ځان په کې موندلی
پیژندلی مې پښتون دی
خپل وطن مې پیژندلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم له میني يې خبرشوې
دوطن په پاکه خاوره
قرباني مې ترې زده کړې
(حبيبي) مې دی لوستلی
بینوا مې پيژندلی
دخادم دجذبې لاره مې موندلې
دالفت په مطلبونو پوهيدلې
ماترې لیدې رڼا ګانې ،مشالونه
لوی پښتون مومند بابا دی نوموړی
پوهيدلی په فکرونو تکلونو
د بابا فخرافغان خپل
ما دا هرڅه دي زده کړی
له پرانستی یو کتاب نه
دا (رشیتن) کتاب رښتیا دي
چې شهکاردی دتمام افغانستان
دعلامه پوهاند رښتين بابا یاد ، ۱۲۳مخ.
پوهاند ډاکترزیور
...څومره چې پوهاند رښتين دپښتوژبې او ادب لپاره په مسلکي توګه کارکړی او علمي، ادبي، ژبني ، فرهنګي آثاريې رامنځ ته کړي دي چې هغه له هيچا څخه پټ نه دي هغومره بل چا نه دي کړي.
لوی استاد پوهاندرښتين دپښتوژبې په ادب پوهنه او ژبپوهنه کې لکه دعربي ژبې سیبویه ،خلیل او اخفش غوندې بنسټ ایښودونکي او مخکښ بلل شوی دی. چې ددوي دغه فکري مدرسه تراوسه د تطبيق وړ ده او وي به.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـوی اسـتاد پوهانـد رښـتین پښـتنو او د پښـتوژبې او ادب تـه دیو شاعرادیب ، مورخ،ژبپوهان، نقاد ، څیړاند ،ژورنالیست په توګه په صداقت ایمانداری، میني، رښتینولی، پښتونولی خدمت کړی دی د اروابناد علامه لوی استاد په علمي، ادبي، ژبني، فرهنګي او نورو خدمتونو په هکله ډیرې زیاتې لیکنې کیدلای شي خوزه دلته یوازې دده په ادبي خدمتونو او نوښتونو باندې یو څوخبرې کول غواړم.

ده د پښتو ادبیاتو په دواړوبرخو (نظم او نثر) کې دومره ډیرآثاراو لیکنې کړې دي چې هریو اثرباندې غږیدل اوڅه لیکل په دې لنډ وخت کې به اسانه کارنه وي.

د استاد په ادبي، تخلیقي او تحقیقي آثاروکې یوازې د (خوږې ورمې) نومي اثرپه نظم دی نورټول اثار یې په خواږه نثرلیکلي دي ښه قوي شعرونه یې ډیرخوښ وو خودکمزوري او بې مطلبه شعرطرفدارنه و ځکه په یوه لیکنه کې اروابناد فرمایلي دي: ((ښه شاعران دقوم سترګې دي، خدای پاک دې دا قوم بې سترګونه کړي)) اودی د پښتوژبې دنثردبرخې په کمې او ضرورت ښه پوه شوی و، نوځکه یې په دغه میدان کې ډیرمهم او ارزښتناک کتابونه او رسالې ولیکلې.

پوهاند صاحب دلومړي ځل لپاره د پښتو ادب تاریخ په ۱۳۲۳هـ ش کال لیکلی او ادبي تاریخي دوري یې ډلبندي کړي دي چې له ده څخه دمخه په پښتو ادب کې چا داکارنه دی کړی.

بله داچې لوی استاد دادب تاریخ دلیکلو لپاره ترهرڅه دمخه د پښتو ادبي تذکرې ضروري ګڼلې، چې بیا ددې تذکرو څخه دادب تاریخ جوړ شي. نو هماغه وو چې اروابناد د پښتانه شعرا په لومړي ټوک کې دلسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنو شاعرانو معرفي او بيا د پښتانه شعرا دوهم ټوک ليکل په ادب پوهنه کې ډيرستر کار دی.

ده د پښتو نثر دورې هم ډلبندي کړې چې د پښتو د نثر هنداره يې ښه بيلګه ده. چې د غه کار زمونږ د استادانو او محلصينو لپاره ډير ارزښتمند او په زړه پورې ګڼل کيږي.

د نثر په ميدان کې دلوی استاد لوړ صلاحيت پخه تجربه دهيرولو نه ده.

د پښتو په هنري او ادبي نثر کې د ده قلم پياوړی، رسا او بې جوړې دی.

زمونږ د پښتو په معاصرو ادبياتو کې د هنري ادبي نثر د مخکښانو له ډلې څخه استاد رښتين د يو منلي سوچه روان سبک خاوند دی. د ده نثر په موجوده وخت کې په رښتيا سره سم بې عيبه له خارجي اغيزې نه خلاص دی.

د ده د نثر ژبه خوږه سپيځلې، مطلبي او ګټوره ده چې ګڼ شمير نثرونه يې د ادبي پارچو، تاريخي، اجتماعي انتقادي نثرونو په بڼه خپاره شوي دي.

پياوړي استاد په خپلو هنري، ادبي نثرونو کې ډيرې ښکلي په زړه پورې پښتني تشبه ګانې، استعارې کنايي يې (د پښتو قصی) او (د ښکلاوږمه) د (ژوند پلوشې) کې د مضامينو په رنګينولو سره خوند او رنګ لا زيات کړی دی، د يو ليکوال په قول د ښکلاوږمه په کتاب کې اروا ښاد پوهاند صاحب په نثر کې شاعري کړی ده. په هنري ادبياتو کې ډرامه ليکل په فني توګه د ده (پښتني ميرمنې) ښه او ژوندی مثال دی.

د ځينو ليکوالو په نظر پوهاند صاحب د ژبپوهنې او ځينې نور بيا هغه د ادب پوهنې د څانګې غښتلی ليکوال بولي خو دا به ګرانه وي چې څوک دې دا پريکړه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه په بیلابیلو علمي، ادبي برخوکې خپل د قلم نیلی ځغلولی دی.

دژبې او ادب په هره برخه کې یې هر اړخیز (همه جانبه) کارکړی دی او دا هغه وخت سړي ته معلومیږي چې ددوی ټول اثارولولي او مطالعه یې کړي.

نوي ابتکارات چې پوهاند صاحب دژبني او ادبي اصطلاحاتو په برخه کې کړي دي څرګند او ښکاره دي.

په ادبیاتوکې دادبي سبک او ادبي مکتب موضوع ډیره مهمه مسئله ده چې استاد ددې موضوع توپیر په ښه شان ښودلی دی. او (دپښتو ادبي مکتبونو) په نامه یې په زړه پوری رساله لیکلې او چاپ شوې ده.

که ووایو چې په بره پښتونخواکې پوهاند رښتین دسفرنامو په لیکنوکې بابا دی، نومبالغه به مو نه وي کړی، دلوی استاد رښتین په سفرنامو کې دهند سفر، دننګرهار ننداره، دبدخشان ننداره، دقطغن سفر، دخوست لیدنه، الیشنګ او الینګار ننداره دعشق آباد سفر، دشوروي اتحاد سفر، دمصر سفر، دپېښور سفر او نورې مشهورې دي.

دادب پوهنې په مهمې څانګې (ادبي تنقید) کې: کره کتنه، ژوره کتنه، نوې کتنه، کره کتنې ته ژوره کتنه او دا سې نورې علمي اصطلاحګانې رواج کړې دي.

په مسلکي توګه د دکدرونو په روزلوکې پوهاند صاحب دادبیاتو د پوهنځي لپاره درسي کتابونه هم لیکلي دي، او دیو منلي او پیاوړي استاد په توګه پېژندل شوی شخصیت وچې دپښتوژبې او ادب د پرمختیا او پیاوړتیا لپاره یې ډیرشاګردان روزلي، دعلم او ادب په ډګرکې خدمت ته چمتوکړي دي، چې دهغوي له ډلې څخه، خالدروښان، میرحسین شاه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکترمحمد حسن کاکړ، سلیمان لایق، پوهاند حبیب الله تږی، پوهاند ډاکترالهام، سعدالدین شپون، محمدصدیق روهي، ډاکترسیدال شاه پولاد، ډاکترعبدالحکیم هلالی، ډاکتردولت محمدلودین، ډاکترنورزی، ډاکترزیار، ډاکترزیور، ډاکترزرغونه، شریفه او نور...... نوموړلی شو.

همدارنګه پوهاند رښتین په ډیرو سختو شرایطو کې په ګردیزاو فراه کې (وړانګه)، (سیستان) اخبارونه تاسیس کړل او چاپخانې یې په کار اچولې دي.

پوهاند صاحب دکابل مجله دهیواد اخبار، دزیري جریده هم چلولې ده. دوړمې مجله هم ددوي له علمي فیض څخه مستفیده وه.

څنګه چې لوی استاد پوهاند رښتین په پښتوژبه حاکم او برلاسی و، نو کومې ترجمې چې له اردو، عربي، فارسي څخه په پښتو کړي دي په هغو کې د ترجمې رنګ نه ښکاري. په ترجمه کې هم د پوره صلاحیت او استعداد خاوند و، ددې ټولو خبرو څخه زما مطلب دادی چې دژبپوهنې او ادب پوهنې په ډګرونو کې داسې موضوع نه ده پاتې چې هغه دې پکښې د قلم نیلی نه وي ځغلولی.

د تاریخي پیښو، اجتماعي مسایلو، سیاسي، ولسي، فرهنګي او نورو برخو کې کره لیکنې دده دآثارو پوره جوت مثالونه دي.

د پوهاند رښتین دهم دورې پوهاند ددوی د پوهې معیار په مختلفو ساحو کې ډیرعالي او لوړ ذکرکړی دی. دمثال په توګه، کله چې د پښتو ادب تاریخ چاپ شو او پوهاند حبیبي ته ورسید نو هغه سمد ستي پوهاند رښتین ته داسې ولیکل، په قلم دې برکت شه داسې ګټورکتاب دې لیکلی، دی چې پښتو ادب کې دداسې کتاب زیات ضرورت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه یو وخت چا د محمد ګل خان مومند څخه دیوې کلمې د جوړښت او معنا پوښتنه وکړه، هغه په ځواب کې وویل، چې اوس صدیق الله خان شته ددې خبرې مطلب دادی، چې پوهاند صاحب دلغت پوهنې په ټولو برخو کې پوره پوهه درلوده دلغاتو په ریښې، معنا تفسیراو تشریح کې تاکلی مقام او پوهه درلوده.

په **۱۳۵۵** ش کال دکابل پوهنتون دژبو او ادبیاتو دپوهنځي دپښتو څانګې محصلانود پوهاندرشاد څخه داسې پوښتنه کړې وه چې په افغانستان کې په ژبه او ژبپوهنه کې کوم یولیکوال پوره غښتلی دی؟ پوهاند رشاد په ځواب کې داسې ویلي وو: په ژبپوهنه کې دژبې دقواعدو، په ګرامري، لغوي او نورو څېړنو کې پوهاند رښتین غښتلی نومیالی پوه دی او په پښتوژبه کې پوره نامي دی.

دمعاصرغزل بابا امیرحمزه شنواري په خپلو اشعاروکې داروانښاد خادم صاحب او پوهاند رښتین صاحب په باب داسې ویلي دي:

ماچې دخادم او دررښتین علم ته پام وکړ زړه مې دافغان وپاکې خاوري ته سلام وکړ

په لندن کې دبین المللي شخصیتونو دپیژندنې په کتاب کې دپوهاند رښتین سوانح، آثاراو شخصیت په هکله دمعلوماتو بیان هم دده دنړیوال شهرت څرګندونه کوي.

څومره چې پوهیږم دپوهاند صاحب اړیکې په هیوادکې دننه او بهرله خلکو سره په علمي، ادبي چاپیریال کې زیاتې وې.دوی به تل ادبي ټولیو، انجمنونو، دعلم اوادب دخاوندانو سره نیغ په نیغه اویا دلیکنوله لارې اړیکې درلودلې. څومره به چې دوی خپلو ادبي ملګرو، دوستانو، شاګردانو ته لیکونه استول نو هغوي به هم ددوي سره متقابلې اړیکې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیرزوینې جاري ساتلې وې ددوي د شاګردانوله ډلې د اوسني معاصرې دورې ادبي، انتقادي لیکوال ، ژورنالست سعدالدین شپون له امریکې څخه په یوه لیک کې ددوي په اجتماعي، تاریخي شخصیت داسې لیکلي دي:

(... دنورو پښتنو قدرخوکوم ، مګرستاسی لاډیرځکه چې په دې تیره لسیزه کې د ....، ....، او نوروهمت مې وازمائیه او ستاسو هم دهغوي به بد نه وایم مګرتاسوچې په کوم پښتنی غرورمحمدګل خان مومند میراثه محفوظه وساتله دهغې ثاني کم ولیدل شو. ماته ټول احوال معلوم دی اوکه جګې شملې ته چا جایزه ورکوله زما کاندید به تاسی یئ.
خدای موځاله ودانه او دتاریخي شهرت څلی اوجنډه موجګه لره.
ستاسومخلص شپون.
په رښتیا سره پوهاند رښتین پوره دیو دایرة المعارف حیثیت درلود. یوه مکمله ډکشنری وه، یو انجمن و، یوه اکاډیمي وه او په دې توګه د ۱۳۴۸ کال د افغانستان په علمي اوادبي چاپیریال کې دپنځوادبي ستوروپه ډله کې پیژندل شوی شخصیت د ی او دمعاصرادب په اسمان کې یو دهغو پنځوځلانده ستورو څخه دی چې ترډیرو پیړیو به یې پلوشې خپل قام، ولس ته دلارې مشالونه وي.
په هرصورت که نن لوی استاد ددې غم لړلې نړۍ څخه سترګې پټې کړي دي، خو په معنوي توګه هغه تل ژوندی دی اوو ي به اوترڅوچې پښتوژبه او ادب ژوندی وي، ادبي ټولنې اوپښتني نړۍ اباده او ودانه وي نو دهغه یاد به تازه وی.

اروا دې دده ښاده وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلـوی استـاد پوهانـد ربنـتین یـاد ،فضـل الله ربنـتین ،۲۰۰۰م کـال ،۱۹۹، ۲۰۲مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین د پښتو د خدمت په لاره کې د مضر احتیاط د یوالونه ونړول
پوهنیار محمد اسماعیل یون

دهیواد د ملي ژبې او ادب ستر خدمتګار پوهاند صدیق الله رښتین د ژوند او اثارو او د هغه د ادبي خدمتونو د څرنګوالي په باب تر اوسه پورې ګڼ شمیر لیکنې خپرې شوې دي. په زیاتو لیکنو کې د استاد درغنده کلتوري کارونو ستاینه او یادونه شوې او دی د پښتو ژبې او ادب یوه ځلنده او ویاړمنه پانګه ګڼل شوې ده. استاد دا اتلولي او ستروالی په اسانۍ سره ترلاسه کړې نه دی، بلکې د خپل فکري نبوغ تر څنګ یې د ځان تیریدنې او ژوند ځارنې د جرئت په زور د اویاړګټلی دی. زه غواړم د استاد شخصیت د ستروالي او بریالیتوب په همدې برخې چې ظاهراً خلکو ته څنګزنې ښکاري خو په حقیقت او واقعیت کې همدې برخې استاد په ټولنه کې د درنښت، ګرانښت او ستروالي پوړیو ته رسولی دی. څه و وایم.

ځینې اروا پوهان چې د شخصیت دودې بیلابیل پړاوونه یې څیړلي، دې پایلې ته رسیدلي چې نوم د نوم مول شوي (اسم د مسمی) له شخصیت سره په یونه یو ډول اړیکې لري، دوی په دې نظر دي چې د نوم مانا د شخصیت په وده او اخلاقي جوړښت کې بې اغیزې نه ده. که چیرې د یو شخص د نوم مانا مثبته وي نو شخص کوښښ کوي چې د وخت په تیریدو سره په خپل شخصیت کې د خپل نوم د مانا څرک څرګند کړي. په اخلاقي شعوري او ناشعوري ډول خلکو ته دا په ډاګه کړي چې د ده نوم د ده له شخصیت سره سمون لري. که چیرې د یو نوم مانا منفي او بدرنګه وي نو د هغه نوموړل شوی ورو ورو د هغه له مانا سره روږدی کیږي او بیا د خپل نوم د مانا په عمل هم لاس پورې کوي او په نتیجه کې له دې شخص څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو منفي کرکټر جوړيږي. البته دا خبره سل په سلو کې پلې کيدونکې نه ده خو ترډيره بريده واقعيت ته نږدې ده.

پوهاند صديق الله رښتين يو له هغو شخصيتونو څخه دی چې. نوم يې د مانا له مخې په مثبتو نومونو کې راځي، د هغه لومړی نوم د (صدق) ياني رښتيا له ريښې څخه جوړ شوی چې پوره صديق يې له خپل دويم نوم رښتين سره د مانا له پلوه بشپړ مساوي او مترادف دی. نو يو شخص چې دنوم د مانا له مخې دوه ځله مثبت او رښتين شي، نو دا روا پوهنې له مخې سړی اټکل کولای شي چې هغه به د شخصيت له مخې څومره لوړ او ستر انسان شي.

استاد له کوچنيوالي بيا ترستروالي د همدغو دوو نومونو له ماناو سره ولوبيده، لوی شو او سترشو. ددې نومونو مانا بيا دقلم په روح او دذهن په دنياکې شنه شوه او له ده څخه يې داسې يو شخصيت جوړ کړ چې د عمر ترپايه يې هيڅکله هم خپل شخصيت د تکلف او تصنع پرناروغۍ اخته نه کړ، لکه څنګه چې رښتين و، همداسې رښتين پاتې شو. خدای ج پاک که له يوې خوا د استاد په ذهن او فکر کې ديولوی نبوغ چينه شنه کړې وه او دصداقت ځانګړی امتيازيې ورکړی و، نوله بلې خوا يې دده په زړه کې دداسې يوې مينې زړی کرلی و چې دهغه زرغونيدلو، پاللو او لويدلو دده دصداقت او فکري قوت يووالي ته اړتيالرله. استاد وايي ((خدای ج پاک دهرچا په زړه کې يوه مينه اچوي او هرڅوک له يو شي سره مينه لري لکه څنګه چې خوشال بابا وايې: (خدايه ته په زړه کې اچوې دامينې - چې په ښکار دې مبتلا کړم ته مې وينې) دغسې يې زما په زړه کې هم يوه مينه اچولې ده او هغه مينه د (پښتو) مينه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد له خپلې دې معشوقې سره خپله مینه دومره پالله چې د ذهن ټول ځواک او د زړګي ټول قوت یې همدې ته متوجه کړی و. هغه لکه د ځینونوورپه شان یو ګام پرشا او یو ګام مخکې لاړ نه شو، بلکې ګام په ګام پخپله لار پرمخ لاړ، یووخت یې بیا دومره واټن وهلی وچې ترشا یې یولوی ادبي کاروان راټو کیدلی و. دده مینه له پښتو اوهیواد سره داسې یو حالت ته رسیدلې وه چې دهغو د خدمت لپاره یې د هیڅ ډول مضر احتیاط، سیاسي نزاکت او ځانساتنې خیال نه ساته.

دخپلې ژبې دخدمت لپاره د پښتو، په ځانګړي ډول د پښتو لیکوالو اندو د او چلند یو له بله توپیر کوي. ځینې دیو مضر احتیاط په جیل کې داسې راګیروي چې د خدمت هر ډول نوښت او جرئت ورته یو جرم او د نوروحق تلفي ښکاري.

دا ډله کسان پردې ذهني ویره او ناروغۍ هم اخته وي چې که چیرې په زغرده خپلې ژبې او کلتور ته کاروکړي، هسې نه چې څوک پرې دنشلیست او فاشیت ټاپه ولګوي نو دوی د مقابل لورې دهمدې ذهني برید او تورله ویرې له دومره احتیاط نه کار اخلي چې خپلې ژبې ته یې ترګټې تاوان زیات وي.

یانې ((د مضر احتیاط)) ترپړاو رسیږي. په دې شلمه پیړۍ کې ترپښتون بابا وزیر محمد ګل خان مومند وروسته یو هاند صدیق الله رښتین یو دهغو ګوتو په شمار کسانو له جملې څخه دی چې دخپلې ژبې د خدمت په وړاندې یې د مضر احتیاط ټول ولاړ دیوالونه یو په بل پسې ونړول او په خپل اخلاقي، فکري او ادبي جرئت یې ځانته د خدمت لاره بیرته کړه. هغه د پښتو ژبې د کورنیو او بهرنیو دښمنانو، توطئه ګرو او مضر احتیاط کارو پښتنو په وړاندې لکه غر داسې ودرید.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه ذره .. هم له خپلو ژبنيو او ملي حقوقو څخه تيرنه شو او نه يې د هغو په سرله چاسره معامله او ((دادو گرفت)) وکړ. د شلمې پيړۍ له سياسي، ادبي او ژبنيو مسايلو سره د چلند په اړه د هيواد د ملي ژبې او ملي واکمنۍ له دښمنانو سره (دوه ځيرې) ډيرې زياتې مطرح او د بحث وړ دي، هم پرې په ليکنې او هم په ګړنې ډول نيوکې کوي، دا دوه ځيرې يو پښتنو بابا وزير محمد ګل خان مومند او بل د پښتو ستر خدمتګار پوهاند صديق الله رښتين دی. د هيواد د ملي ګټو او ملي ژبې د ښمنانو خپل ليکنې او ګړنې تبليغ ته په اصطلاح د اسې يو (پرداز) ورکړی چې آن پر مضر او احتياط اخته د ځينو پښتنو پر ذهنونو يې هم سيوری خپور کړی دی.

د مضر احتياط ناروغان نيوکه کوي چې که چيرې دوی (وزير صاحب او پوهاند رښتين) افراط نه وای کړی نو د دوی په وينا زموږ لږکي ورونه به نه را پاريدل، خو دوی هم لکه د نورو په شان د افراط پر اصلي مانا نه دي پوه شوي اول خو دوی افراط ندی کړی او بيا که د دوی په وينا دا يو افراط وي نو دا خو هم بايد وويل شي چې د دی کار زيږنده او لامل څه دی؟ د پښتو ژبې يو بل خدمتګار پوهاند ډاکتر مجاور احمد زيار نه چا پوښتنه کړې وه چې تاسې په ژبه کې افراط کوئ؟ هغه ورته په ځواب کې وويل: ((چې خلک تفريط کوي نو ځکه افراط کوم)) آيا دې ته افراط او تعصب ويل کيږي چې سړی په خپله ژبه ليکل او لوستل وکړي او له هغې څخه د پوهولو او راپوهولو ديوې وسيلې په توګه کار واخلي نو که دا تعصب او افراط وي نو بيا خود نړۍ ټول ولسونه پر دې افراط او تعصب اخته دي.

د مرحوم استاد روهي په وينا ((که چيرې په خپله ژبه ګريدل تعصب وي، نو بيا خو په دنيا کې هيڅ څوک بې تعصبه نشته.)) د مضر احتياط ناروغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلړکیو د پاریدنې او د هغوی د حقوقو د مدعیانو د ناورسورو د مسئولیت یوه برخه وزیرصاحب او استاد رښتین ته راجع کوي.

ترکومه ځایه چې دلړکیو د حقوقو د مدعیانو او د هغوی د قناعت خبره ده په دې باب باید وویل شي چې د هغوی مدعیان د خپل خصلت له مخې په هیڅ ډول امتیاز قانع نه دي.

استاد رښتین د یو تفریط په مقابل کې بغاوت کړی و، هغه وایي ((زه چې کله کابل ته ولاړم نو په پل باغ عمومي کې چا پښتو نه پیژندله نو زړه کې مې یوه لمبه تاوه شوه او بیا موکارونه پیل کړل)) هغه مجبورو چې د پښتون پاچا په کورکې وژل شوې او رټل شوې پښتو بیرته راژوندۍ کړي نو لومړۍ هڅه یې داوه چې له قانوني او حقوقي سرچینو څخه خپل کارپیل کړي، خو پرقانوني او حقوقي سرچینو هم داسې کسان واکمن وو چې له پښتو سره یې کینه اوج ته رسیدلې وه. د پښتو پر مختګ او رسمي کیدنه یې د بلې واکمنې ژبې د له منځه تلو په معنی انګیرله.دی کارکې ورسره ځنې داسې پښتانه سیاسي مشران او اشخاص هم ورګډوو چې د پردۍ ژبې په ساتنې او پالنې یې ځان مکلف ګاڼه یا یې مضراحتیاط کاوه، یا یې ځان ساتنه او ورځ چاري کوله، خو بیا هم داسې یو شمیر کسان وو چې هغوی خپل ملي مسئولیت او رسالت پیژندلی و کله چې په شوراکې د پښتو ژبې او فارسي ژبې مسئله رامنځته شوه او خبرې ډیرتند پړاو ته ورسیدلې نو د پښتو ژبې مخالفینو استدلال کاوه چې د ژبې درباري قدامت ،بډاینه او دآثارو شمیرد پې په پام کې ونیول شي نه د اکثریت او اقلیت انډول. دا په افغانستان کې د پښتو ژبې د ښیرازۍ او شاتګ حساس پړاو و. کله چې د اثارو د شمیرپه انډول یو نسبي توافق ته خبره ورسیده نو پوهاند رښتین یو پنډ کتابونو سره شوراته ورننوت ،هلته ښایسته ډیر فارسي کتابونه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړل شوي وو کله چې د پرتلې خبره رانږدې شوه نو پوهاند رښتین د ایرانۍ فارسۍ او د ایراني لیکوالو لیکلي کتابونه یوې خواته کړل او هغه یې په قانوني توګه له محاسبې نه وکښل اووې ویل چې دا افغانستان دی ایران نه دی. کله چې هغه کتابونه له شمیرنه ووتل په افغانستان کې خودري ژبو دومره کتابونه نه وو لیکلي ،که څه لیکل شوي هم وو نو هغه هم پښتنو په فارسي ژبه لیکلي وونو په ډول د پښتوآثاروتله درنه شوه او دوخت دولت مجبورشو چې دهیواد دملي ژبې په توګه د پښتوژبې قانوني حق اوحیثیت ومني او په اساسي قانون کې له پښتوژبې سره د (رسمي) ترڅنګ د (ملي) نوم ونه هم ولیکي.

دادپوهاند رښتین هغه اخلاقي، ملي، ادبي اوسیاسي جرئت وچې په مناسب وخت کې یې په ځانګړي حقوقي اوعلمي مهارت او قانوني حق سره د پښتوژبې حق په قانون کې تثبیت کړ. که استاد دلته له ډیرکم مضراحتیاط ،ځان ساتنې او ورځ چارۍ څخه کار اخیستی وای شاید دده لمن له سرواو سپینوډ که شوې وای خود پښتولمن به ډیره سپیره پاتې شوې وای، خودده په زړه کې رښتیا هم خدای پاک د پښتومینه اچولې وه.

پوهاند رښتین اوځینې نورملتپال چې په قانون کې دخپلوژبنیوحقوقو پرتثبیت بریالي شول نوبیا یې دخپلې ژبې ودې ، پرمختګ او بډاینې ته ملاوتړله، دګنوآثارو په خپرولو ،دپښتوپه دفتري کولو، په تعلیمي نصاب کې دپښتوپه شاملولواو دملي ترمینالوژۍ (نومونې) پرجوړلو یې لاس پورې کړ.

پدې لاره کې یې دهرمهال له چاروا کوسره ډغرې ووهلې، سره له دې چې پوهاند رښتین نه له پوځي پلوه ځواکمن و، نه له سیاسي پلوه او نه هم له اقتصادي او آن له اداري پلوه ، خویولوی حقوقي،ملي اوژبنی حق او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا تړيــې ترشــا ولاړو او ده خپلــه روحــي قــوه او فکــري ســپيڅلتيا ورســره ملګرى کړې وه. نوځکه يې پرزياتروچاروا کوخپل حق منلى و. استاد پدې موده کې دنوروګڼوخدمتونوترڅنګ يوازې ملي نومونې (ترمينالوژۍ) تـه دومره خدمتونـه وکـړل چـې دشـل کلـن ناتـارډول ډول سـتمي اوملـي ضـد ناخوالوهم د هغوپه له منځه وړلو زورونه رسيد. اوس هم دکابـل پـه ښـارکې دربنتين صاحب او نوروپـه لاربنـوونه او زيـارجوړې شـوې ملـي نومـونې اولوحې ليدل کيږي.

زمــوږ لــه يوشميرنوروپښــتنوليکوالوڅخه دا اســتاد دڅــانګړي شخصـيت يوامتيـاز دادى چـې ده خپـل ټـول څـواک دپښـتودخدمت لپـاره لګولى دى. له يوڅانګړي ضرورت پرتـه يې نورټول آثارپـه پښـتوژبه خپـاره کړي دي اوپدې ډول يې خپلې مينې ته خپل زړه ښه تش کړى دى.

سره له دې چې استاد پرڅينونورژبوهم پوهيده اوکولاى يې شول کره ليکوالي هم پرې وکړي. خودى پرهغه راز او ارزښت ډيرښه پوهيده چې دپښتون ليکوال انرژي بايد د پښتودخدمت په لارکې مصرف شي. څينې کسـان چـې پـه فرهنګـي اوملـي کـارکې ديوګـام شـاته او يوګـام وروسـته پرناروغۍ اخته دي هغوى دربنتين صاحب دې کارته هم دنيوکې په سترګه ګوري. او داسې وايي چې ولې يې دپښتوترڅنګ فارسي ژبې تـه کارنـه دى کـړى. دوى دفارسـۍ ژبـې خـدمت پرپښــتنوفرض ګڼـي خودپښـتو خـدمت يوعادي کار.

استاد صديق الله ربنتين خپلې ملي ژبې تـه دراپيښـوناروغيوپه وړاندې ديوسپر په شان ولاړو، ترپايه يې دهيڅ ډول مضراحتياط ،سياسي نزاکـت، دوخـت غوښـتنواو نـورو خبروترسـيوري لانـدې خپـل شخصـيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرینښودە دهغە شخصیت لە یوې ملي مبدانە راپیل شوی و او پە مستقیم ډول د حالاتو لە بدلون سرە سرە دیوسترملي شخصیت تر پړاوە ورسید.

هغە دژوند تروروستیو وختونو یاني هغە وخت چې دناورغی پربسترپروت وهم پە پښتوژبە خپلو لیکنوتە دوام ورکړاو یو شمیر پښتو مجلو او خپرونوتە یې خپلې لیکنې او اصلاحي نظرونە لیږل. (دهوډ یالیوخویونە) پە نوم داستاد یوە وروستی لیکنە دهیلې پە مجلە کې دچاپ لپارە زما ترګوتوشوە، ماچې کلە داستاد دلیکنې دتوروپە لوستلو پیل وکړنولە یوڅە ستونزوسرە مخ شوم. دا داستاد لە وروستنیو لیکینو څخە یوە لیکنە وە چې هغە دناروغۍ پە ډیرو سختو شرایطو کې لیکلی وە، دلیکنې کرښې کږې شوې وې، کلمې یې یولە بل سرە نښتې وې، داسې څرګندیدلە چې داستاد پە زړە کې اوس هم دمینې ولولې څپې وهې خوګوتوکې یې نوردومرە زورپاتې نە وچې هرە کرښە اوکلمە بیلە بیلە او صفا ولیکي، استاد محمد آصف هم راسرە دتوروپە لوستلو کې مرستە وکړە، هغە لیکنە پە هیلە مجلە کې چاپ شوە ،خودکرښولە کږیدلو څخە داسې ښکاریدلە چې استاد نور لە مورنە خدای پاماني اخلي، اوس هم کلە چې زە داستاد هغە لیک پە ذهن کې انځوروم نو همغە کږې کرښې رایادیږي اودې سرە جوخت مې دهغە شخصیت هم ترسترګو کیږي چې دزمانې لە ناخوالواو کړلیچونو څخە ،بریمن راوتلی دی.

هوکې دده دلاس کرښې کږې شوې خود سرلوړي شخصیت لوري یې هیڅکلە کوږ نە شو. (۱: ۱۵۹، ۱۲۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین ځانګړې هلې ځلې

راز محمد ویښ

د پوهاند رښتین د کار، پوهې اخلاقو، خدماتو په باب ډیر څه ویل شوی ما هم په دغه برخه کې څه قلم ښورولی، او اوس یې په دې تلین کې هغو ځانګړتیا وته د ګرانو حاضرینو پام را اړوم چې په هغه باب چا څه نه دي ویلي:

داؤد خان په ۱۲۳۲ هـ ، ش کال کله چې د حکومت په کرسۍ له کښیناستو سره سم وغوښتل د افغانستان خوږ تاریخي نوم په (اریانا) بدل کړي .نو د دې کار د عملي کولو لپاره یې په پوره مهارت د غلام حسن خان صافي په خوله د وخت ډیر یاد مشهورو او پوه لیکوال لکه سراج الدین سعید ، سید شمس الدین مجروح ، محمد امین خوږیانی ،الفت، خادم، جلالي، بینوا ، مولانا ارشاد ، د وړمې مجلې مدیر ،محمد موسی شفیق ،ارسلان سلیمی، پکتیانی، عبدالقدوس پرهیز، محمد ظاهر صافی او نور......

چې شمیر یې (۲۰) تنو ته رسیده د میلمستیا په پلمه کورته را وبلل، سردار محمد نعیم میلمنو ته وویل: څه کیږي چې د آریانا ویاړمو په برخه شي او تردې وروسته د افغانستان د کلمې له تعصب نه تیر شو او د هغې په ځای د اریانا خوږه کلمه چې نننی بلخ یا بخدي یې مرکز غوره کړو ؟ !

ټول رابلل شوي کسان چو په خوله ناست وو یوازې رښتین ،خادم او چت شول او و یې ویل:

دا به سمه وي ،خو که دا د غرو پښتانه چې د افغانستان نوم ورته ډیر خوږ او د اسلام مرادف ایسی پدې خبره خبرشي، خدای خبر چې هغوی په دی نزاکت پوه شی، ډیره ویره ده چې له دې خبرې به هیوادوالو او دولت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته لوی غم او فساد جوړشي. داؤد خان چې پوه شو چې خبره رسوایي او بحث ته وځي، ژرېې د سردار نعیم خان په خوله لاس کښېښود ویې ویل: دادلوی احمد شاه ستر میراث دی. دا به پرېږدو، که څه هم خلک ناست وو خو مجلس ډیر سوړ شو او په پای کې میلمانه پټه خوله او چوپ وو تل د ملګرو له جملې یو ازی جلالي، رښتین او خادم ته یې شاباسی ووایه او نور تروش وو.

ددې پیرېړه د دریمې لسیزې په پای کې د داؤد خان له حکومت نه لږ واندې ملي جریدې لکه: ولس، ندای خلق، وطن، انګار بند شول. داؤد خان په ۱۳۳۲ هـ کال کله چې د صدارت واګې ترلاسه کړې د سردار محمد نعیم په نوبت د ایران د خوشحالولو او د زړه ساتنې په خاطر یې وځل بیا د پښتنو په وړاندې سخت دریځ ونیو او لیکوال صلاح الدین سلجوقي یې د اطلاعاتو او کلتور وزیر وټاکه. سلجوقي لومړی خادم صاحب، د اصلاح ورځپاڼې له ریاست نه لرې او په ځای یې محمد علم غواص هراتی کښېناوه. غلام رحمن جراریې له راډیو لرې او پر ځای یې دکتور جاوید ودراو. نور محمد تره کی یې له اژانس څخه وویست پر ځای یې عبدالحق واله وټاکه. حید رژوبل یې د کابل د مجلې مدیر او د پښتو ټولنې مرستیال وټاکه رښتین صاحب یو ازنی شخصیت و چې له سلجوقي او سردار نعیم سره یې پښتو ضد پاڅون په وړاندې ډغرې و وهلې.

رښتین صاحب ځان ټینګ کړ او خپل کار ته یې د سلجوقي د ناخوالو سره سره په شوق او مینه دوام ورکړ.

رښتین صاحب حیدر ژوبل ته هیڅ وخت ورنکړ چې ورسره وګوري او یا یې د مجلې په باب برابر کړی مطالب ولولي.

په پای کې حیدر ژوبل تنګ شو پخپل سر له مطبوعاتو څخه ووت. د پوهنې وزارت ته ولاړ. او هلته د عرفان د مجلې مدیر شو. داؤد خان خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغه پلان عملي کولو لپاره يو سخت دريځ سړی دکتورسهيل هم چې دخپلې ډلې سره له ضياء قاريزاده. يوسف آينه، مايل هروی، طالع ،صديق حيا ، شيدا هروی،فکري، سلجوقي اونورو سره ملګری و.

کابل ښاروال مقررکړ. دوی دا پلان درلود چې پښتني اېښودل شوي نومونه او عناوين په بيلو بيلو وجوهاتو ناقص، باطل اولرې کړي.

لومړی يې د پاميرد اخبار نوم په ((ښاری پاڼه)) بدل کړاو د پامير کلمه يې د دنيا د بام په معنی له دغه اخبار سره مناسبه ونه بلله.

رښتين صاحب په دې نادوده کار سخت او ډيرو درديده سملاسي يې يوه ملګري په وسيله چې بيمار نوميده او اصلاح دورځپاڼې سرمحرر ردعمل وليکه داسې چې داکار يې د اخبار مؤسس په منل شوي حق تيری او د مطبوعاتي دود او قانون څخه مخالف وګاڼه او په اخبار کې يې خپورکړ.

دی رد عمل په داسې حال کې چې سلجوقي دمطبوعاتو وزير او غواص يې مرستيال ود جرايدو په لروبر کې غوغا جوړه کړه. دولت دی ته اړشو چې نور دا پلان پريږدي.

د ۱۳۳۲ کال د داؤدی دولت په درشل کې چې خادم صاحب داصلاح ورځپاڼه پښتو کړې وه د پارسي ژبو غوغا زياته وه له هغې جملې يو عتيق الله پژواک وچې هغه وخت يې معروف تخلص کاوه. ده په يوه اوږده مطلب کې په پښتو او ددغې ژبې په کمښت او فقرداسې څرګندونې درلودې چې ګڼې پښتو سل کاله هم د اخبار، دفتر، درسی، پوهنتون جوګه کيداى نشي نوولې بې ځايه د پارسو علمي ژبې په مسير کې ډبرې اچول کيږي !؟

لومړی رښتين صاحب داسې مدلل ځواب ورکړچې ليکوال يې خفاشی سره تشبه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بیا الفت صاحب ، خادم صاحب هغه ښه وکوته او سپک یې کړ، زه د ربښتین صاحب د غه ځانګړتیا زیات د قدر وړ بولم او هیوادوال یې هم باید هیڅکله هیر نه کړی روح دی ښادوي. (۲۱: ۱۷، ۴۲)

دښاغلي راز محمد ویښ دویمه وینا

درنو ګرانو او محترمو عزیزانو دوستانو حاضرینو اسلام علیکم ورحمت الله وبرکاته !

زه مریض او ناروغه یم صحت مې د دې جوګه نه دی چې چیرته لاړ شم. خو رشتین صاحب زما ډیر حقدار دوست مهربان عزیزو. دوه پنځوس کاله سره یو ځای وو. زه د افغانستان په مطبوعاتو کې په کار شامل شوی وم اول د حبیبی صاحب سره منشی وم او هلته په ابتدایی کار مصروف وم او د هغه سره کاتب وم. دغه زما د پاره یو فکري مکتب و. ځوک چې به دغه دفترته راتلل ما ترینه زیاته استفاده کړې ده.

رشتین صاحب هم په دغه وخت کې دلته و. پښتو ټولنه کې و. الفت صاحب هم دغسې هریوه سره چې تاسې یې پنځه ستوري ګڼۍ د پښتو د ادب شملې یې ګڼۍ د دوی سره مې په خپل وخت کې خاص کارونه کړي دي.

پنځوس کاله د مطبوعاتو او هم د معارف له محیط څخه نه یم وتلی. زه په نادارۍ او نیستۍ او هرقسم شرایط چې وو ماموریت زما د پاره افتخار و هرحالت چې وخدای تعالی راته صبر راکړ د دې خلکو فضل او برکت په ما اثر کړی و او ورځ په ورځ د خپل کار څخه په دغه ځای کې خوشحاله کیدم او خوشحاله وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوزیاته موده مې د رشتین صاحب سره کار کړی دی.
دده علم او فضلیت تاسو دوستانو بیان کړ.مګر زما خوله وړه ده او ژبه مې دهغه توان نه لري. نارساده.

خو عمري مادیو مخلص په حیث دده سره عمر تیر کړی دی او دده محنت او منت له ما سره یوه لار ښودنه وه زه دده ځینې خصوصیتونه وایم.

دی ډیر صابرو. ډیر حوصلمن، سخت پر کار او لوی پهلوان و دلسو نفرو کار به یې کاوه. پښتو ټولنه په دغه وخت کې په دری نفرو چلیده حتی په دوو نفرو، مولانا سیفي هلته و. ډیر پوه سړی و په اردو او عربي ډیر ښه مسلط و، پښتو خو یې خپله ژبه وه. ښې ترجمې یې کولې خو خدای دې وبخښي خط یې نه لوستل کیده. ده ته به رشتین صاحب داسې منشي پیدا کاوه چې دده له خط سره اول بلد شي ښه ترجمه یې کوله. خو دلیکوالۍ قدرت یې داسې نه و.

مګر رشتین صاحب دده اثار به نیم اصلاح کول. تاسې سیرت النبي څو جلده وګورئ چې دا په حقیقت کې رشتین صاحب ورته لیکلي دي. او کتلي دي او اصلاح کړی. بله خبره دا چې نه یوازې سیرة النبي بلکې ټول مضامین چې پښتو ټولنه کې نوشته کیدل او نشریدل.

دا به ټول رشتین صاحب ټکي په ټکي کتل او اصلاح کول به یې زما په یاد شي چې ژواک او نورملګرو هم دخپلې کامیابۍ اولیکوالۍ راز د رشتین صاحب لارښوونه اوله برکته ګڼله.

رشتین صاحب د سبا نه تر بیګا به کېښناست او کار به یې کاوه پنځه دیرش کاله یې په پښتو ټولنې کې کار کړی دی یو کال دوه کاله ځینې لرې شوی څه وخت له پاره نشراتو ته هم تللی او هلته مدیر شوی دی پوهنتون کې هم و. مګر بیا دوخت ضرورت دې ځای ته راوستلی، ډیر کار یې وکړ، ښه ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې سترې کړې په مينه يې کاروکړخوډېرې نادودې يې هم وليدلې. زه شاهد يم.

زه څومره چې دوی ته نژدې وم زامن يې نه وو. څومره چې زه رشتين صاحب پيژنم ، څومره چې الفت اوخادم پيژنم. څومره چې حبيبي اوبينوا پيژنم. ژبه او ادب کې چې دوی څومره کارکړی ژبه خوداسې نه وه دومره کارچې رشتين صاحب کړی، نه سترې شوی او لکه په سنګرکې چې نه يې توره اونه ډال غورځولی وي.

سره د ډيرو نادودو ، مخالفتونو په سنګرکې کلک ناست و يوتعداد ځوانان دپوهنتون څخه راووتل اودغه ځوانان دايراني مشرپه پلوخلکوله خوا په شاټپول کيدل دوی غوښتل چې پښتوټولنه لغوه کړي. اوستوري ورک کړی.

رشتين صاحب بې له دې چې له چا سره جګړه وکړي په متانت اوثبات په خپل دريځ ولاړاو خپل کارونه يې سرته رسول.

خوځنګه چې داکاډيمۍ رئيس صاحب وويل زه هم بايد ووايم چې که رشتين صاحب نه وای نونن به دافغانستان نوم اريانا و.

رشتين صاحب صدرنه و وزيرنه وخو هغه دصدراو وزير کارونه کول يو وخت دپامير اخبارچې دښاروالی له خوا نشريده د (پامير) په نوم هم لانجه وه.

درشتين صاحب دکاراوکوښښ په وجه فرمان راغی چې هيڅوک نه شي کولای نومونه بدل کړي.

زه رشتين صاحب صدربولم زه يې تاجداربولم.

هغه داسې کارونه کړي چې بل چانه شوکولای، دده په اندازه ژبه ، خوله،خوصله ، ثبات زغم بل چانه درلود. ډوډی مارسړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفیق صاحب ،ننګرهاری صاحب ،ستي صاحب چې رشتین صاحب ورته تخلص لری کړاو صداقت یې پرې کیښود داټول دده دوستان او ملګری و.

د دارالعلوم د دوران څخه یې له دوی سره ناسته پاسته وه دوطن ، او پښتو په خدمت کې هم سنګري و.

دا پښتو چې نن دې حد ته رسیدلی دادده برکت دی په دې برخه کې هیڅوک دده جوګه سړی زه نه وینم.

زه دعا کوم چې خدایۍ تعالی دی وبخښي او جنتونه یې په نصیب شه. (۲۱: ۳۴، ۳۶)

ښاغلی محمد زرین انځور:

اروا ښاد استاد پوهاند صدیق الله رشتین په افغانستان کې د پښتو دهغو مخکښو پیاوړیو لیکوالو له ډلې څخه دی، چې په خپلو نه ستړی کیدونکی هڅو یې د پښتو د راژوندي کولو ،ودې او پرمختګ نوی بنسټونه جوړ کړل. استاد رشتین د نوې پښتو هنري،ادبي نثر له مخکښو څیرو څخه ګڼل کیږي او له همدې امله خود پښتو د معاصرو ادبیاتو ،دنوي هنري او ادبې نثر په وده او پرمختګ کې دیادونې او ستاینې وړ دریځ لري.

استاد ربنتین او د پښتو د معاصرو ادبیاتو ځلورنورستوري هریو استاد عبدالحی حبیبي، استاد ګل پاچا الفت، قیام الدین خادم او استاد عبدالروف بینوا په داسې مهال کې د پښتو ژبې او ادبیاتو پر هسک راڅرګند شول چې له بده مرغه دلیک ، تحقیق ، پوهنې او ادب د ډګر ټول اړخونه تش وو له همدې امله. دوی اړ وو. چې هرخوا ته لاس وا چوي. په هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې لیکنې وکړي، هره تشه ډکه کړي، هرډول ناخوالې وزغمي، هم شعرولیکي، هم ادبي نثر، هم تاریخ ولیکي، هم دنوي ژبپوهنې اوګرامربنسټونه کښېږدي. هم ټولنیزې. سیاسي لیکنې وکړي، هم دکلاسیکوادبیاتو دمتونودتصحیح کاروکړي، هم ادبي تاریخونه ولیکي اوهم ادبي تذکرې او دغه ډول نورو بیلابیلواړخونوته پاملرنه وکړي، هم درسي کتابونه ولیکي اوهم نورخیړنیزژورآثار.

دبیلوبیلوعلمي، ادبي ډګرونوکې دقلم دزغل په کارکې منډې تررې کړي دي او له همدې امله یې کارونه دلومړنیوبنسټونوپه توګه خورازیات ارزښت لري.

سره له دې چې دغولومړنیوپنځوستورو دپوهنې اوادب په نړدې ټولو برخوکې نه هیریدونکي خدمتونه کړي دي، خودادبي عمرپه اوږدوکې یې هریوپه یویادوه برخوکې ترنوروټولو زیات ځلیدلي اوبریالي شوي دي. زه داسې ګڼم چې اروابناد استاد حبیبي له نوروارخونوزیات دتاریخي او علمي ژوروخیړنواو دادبي تاریخ د دقیق لیکوال په توګه ، اروابناد استاد الفت دادبي هنري نثردیوپیاوړي قلموال په توګه ، اروابناد استاد خادم دتاریخي ، سیاسي مسایلوپه کښلوکې ، اروابناد استاد بینوا ترنورو زیات دیوپیاوړي او مستانه شاعرپه توګه او اروابناد استاد رشتین دپښتوګرامراو ژبپوهنې دیونومیالي متخصص په توګه د زیاتي پاملرنې وړدی. ددې خبرې مانا په هیڅ ډول دانه ده چې د دغه هریونومیالي لیکوال دادبي هڅونوراړخونه ګوندې دپاملرنې او ستاینې وړنه دي. زما په نظردهریوه درانده لیکوال دګڼوارزښتمنو کارونوپه لړکې یې دغه یادې شوې برخې ترنوروځلندې ښکاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد رښتین هم ،ددې په څنګ کې چې شاعردی، ژبپوهاند دی، ادبي مورخ او نقاد او څیړونکی دی، د پښتو دهنري، ادبي نثرپه تاریخي څیړنه کې دغه نومیالی لیکوال ځکه د پوره ستاینې وړدی، چې په حقیقت کې دهمدوی په پرله پسې هلوځلو په افغانستان کې د پښتو نثرپه ورشو کې دهنري، ادبي ښکلاو بهیرونه دنند اروشول.

که موږ د پښتو په معاصرو ادبیاتو کې دهنري ادبي نثرد مخکښانو او نومیالیو څیرولتهون کوو ،نو کله څنګه چې په کوزه پښتونخواکې دمولوی احمد قاضی میراحمد شاه رضواني، منشي احمدجان ، استادراحت زاخیلي، ماسترعبدالکریم، استاد حمزه شنواری، سیدرسول رسا ، سیدمیرمهدي شاه مهمدي،عبدالخالق عبدالاکبرخان اکبر،اسلم خټک، صاحبزاده محمد ادریس، رشیدعلي دهقان، اجمل خټک ، قلندرموننداو یوشمیرنوروم‌خکښو څیرو نومونه په لومړي سرکې راځي، داسې هم په افغانستان کې ترهرچادمخه داستاد حبیبي، استادخادم، استاد الفت ، استادبینوا ، استاد رښتین ، برهان الدین کشککی، استاد عبدالشکوررشاد او یوشمیرنورپه لومړی ګام کې دیادونې وړدي. (۲: ۲۴۴ ، ۲۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله او لنډیز

پوهاند صدیق الله رښتین د پښتوژبې او ادب سترلیکوال، محقق، ادیب، مورخ، نقاد او له پنځوادبي ستورو څخه یو ځلاند ستوری دی، چې شپیته کاله یې د پښتوژبې او ادب دا سمان لمن پخپلو روښانو پلوشو باندې ځلولې ده.

پوهاند رښتین په (۱۲۹۸) ل کال د مومندو په آزاده علاقه غازي آباد کې زیږیدلی دی، د مولوی تاج محمد خان مهتمم صیب زوی او په قام د لوګر سلیمانخیل دی.

کله چې د هند آزادی غوښتونکو د شیخ الهند مولانا محمود الحسن په فتوی د هجرت بندوبست شروع کړ، نو مولوی تاج محمد خان د ترنګزو حاجي صیب سره ملګری شو او د مومندو آزادې علاقې ته راغی. پوهاند صاحب لومړی زده کړه په غازي آباد کې ترسره کړه بیا په ۱۳۱۱ ل کال د هډې په نجم المدارس کې داخل او ترفراغت وروسته په ۱۳۱۵ ل کال، د کابل په عربي دارالعلوم کې داخل شو.

د کابل د عربي دارالعلوم د فراغت څخه وروسته په ۱۳۱۸ ل کال د لومړي ځل له پاره په رسمي ماموریت په پښتوټولنه کې وګمارل شو او (۳۵) کاله په پښتوټولنه کې پاتې شو، چې دوه دورې یې د ریاست چارې هم پکې سرته رسولي، وروستۍ دوره یې لس کاله وه او بیا په ۱۳۵۲ ل کال تقاعد ورکړی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتوژبه چې اوس کوم ځای او مقام لري دا تول د پوهاند رښتین او دهغه دملګرو برکت دی. دارواښاد پوهاند رښتین په هلوځلو اوس پښتو دراډیوګانو ،دفترونو ،ښوونځیو ،پوهنتون او دهیواد په اساسي قانون کې دیوې رسمي او ملي ژبې په حیث منل شوې ده.
پوهاند صاحب تر (۸۰) زیات اثار لیکلي او تر(۱۰۰۰) زیاتې مقالې یې په لس زره مخونو کې خپرې شوي دي.
اوس که مرحوم په جسمي لحاظ له دې فاني نړۍ څخه تللی دی، خو په معنوی لحاظ هغه ژوندی دی ځکه دهغه افکار او نظریات ژوندي دي، علم یې د ځان سره خاورو ته نه دی وړی.
دارواښاد پوهاند رښتین دژوند وروستي کلونه دهیواد په روان ناورین او جنګونو کې تیرشول ددغه جنګونو پراساس هغه ته دزړه ناروغتیا پیدا شوه او په ۱۳۷۷ ل کال دلیندۍ دمیاشتې په پنځمه نیټه د (۷۹) کالو په عمر په حق ورسید. (اناللّه وانا الیه راجعون)
ددې رسالې په بله برخه کې دارواښاد پوهاند رښتین مرکې راغلی، دامرکې اکثره مرحوم دخپل ژوند په وروستیو لسو کلونو کې چې روغتیا یې حالت یې هم د ډاډ وړ نه و، دزړه تکلیف او تشویش یې دواړه درلودل، تل یې دا خواهیش او غوښتنه وه ،چې دمطبوعاتو او خپرونو له لارې خپل علمي نظریات ، تجربې او د پښتوژبې دترقۍ او پرمختګ لارې چارې راتلونکي نسل ته ورپه ګوته کړي.
کومې مرکې چې پوهاند صاحب داخبارونو ، جریدو ،اومجلو سره کړي او په دې رساله کې خوندي او بحث ورباندې شوی ،دادي:
۱- له جرګې مجلې سره
۲- له روزنامه شهادت (اردو) ورځپاڼې سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- له سپيدې مجلې سره.
۴- له ليکوال مجلې سره.
۵- له (مخ په مخ) رسالې سره.
۶- له وفا جريدې سره.
۷- له (مرکه نامې) رسالې سره.
۸- له خاورې جريدې سره.

ددې ټولو مرکو نچوړ او مهم ټکي يې دادي:

۱- د پښتو ژبې دودې او پرمختګ په اړه:

پوهاند رښتين وايي کله چې موږ پښتو ژبې ته کار شروع کړو نو هغه وخت پښتو ژبه رسمي نه وه ، پښتو ژبې ته سياسي رونق په دولتي چوکاټ کې وزير محمد ګل خان مومند ورکړی و.

په ۱۳۱۱ ل کال وزير محمد ګل خان له خوا په کندهار کې پښتو انجمن جوړ شو ، د غه انجمن په ۱۳۱۲ ل کال د کابل ادبي انجمن سره يو ځای شو او پښتو ټولنه مينځ ته راغله کله چې موږ د پښتو ژبې د تحقيق او څيړنې کار پيل کړ نو په لومړی وخت يو ازې موږ پنځه تنه پوهاند عبد الحی حبيبي ، قيام الدين خادم ، ګل پاچا الفت ، عبد الروف بينوا اوزه وم ،وزير صاحب محمد ګل خان مومند موږ سره په دې برخه کې مرسته کوله.

دا زموږ هماغه هلې ځلې وې ، چې پښتو اوس په نړيواله سطحه خلکو پيژندلې ده. دامريکا ، انګليستان ، چين ، المان ، روسيه ، ايران ، هندوستان ،او نور... هيوادونه په پښتنو ژبې رادويي خپرونې کوي.

موږ پښتو ژبې او ادب ته په ټولو برخو کې وده ورکړه ، لکه ،ګرامر ،ادب تاريخ ، ادبي څېړنې او نور راز ، راز کتابونه موو ليکل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږچې کوم کارکړی هغه مود کوزې اوبرې پښتو نخوا دواړو له پاره کړی دی. که پښتانه شعراء دي دادب تاریخ یا نورآثار.موږ فرق نه دی کړی پښتو یوه ده.

۲-دپښتو ټولنې (کابل) اوپښتو اکاډیمی (پیښور) دکارونوپه اړه:
پښتو ټولنه په ۱۳۱۶ل کال مینځ ته راغله ، پښتو ټولنه لومړی په مطبوعاتو پورې تړلې وه، وروسته په وزارت معارف پورې وتړل شوه ،دپښتوټولنې لومړی مدیر پوهاند عبدالحی حبیبی و.
دویم عبدالرحمن پژواک و.
دریم بیا پوهاند عبدالحی حبیبی شو.
څلورم یې عبدالروف بینوا و.
پنځم یې زه وم.
شپږم یې ګل پاچا الفت و.
اووم بیا دویم ځل زه رئیس شوم.
اتم یې څیړندوال محمد صدیق روهی و.
د۱۳۵۷ل کال دثوردمیاشتی وروسته پښتوټولنه له منځه لاړه او دافغانستان دعلوموااکاډیمی یوه برخه شوه.پښتوژبې ته په افغانستان او کوزه پښتونخوا دواړو کې کارشوی دی. خوزیات کارپښتو ټولنې کړی دی اوتر(۳۰۰) دری سوو څخه زیات عنوانه کتابونه یې چاپ کړي دي.
پښتوااکاډیمی په پیښورکې هم ډیرکارکړی دی، داشعارو دیوانونه چاپ شوي ،ترجمې شوي، دشعر،افسانواوکیسوپه برخه کې پښتو ژبې ته ډیرزیات کارشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګرپښتو ژبې ته په افغانستان کې په نظري او عملي دواړو برخوکې کارشوی یعنی پښتو په مکتبونو او دفترونو کې رواج ومونداو دافغانستان ملي اورسمي ژبه هم وګرځیده، اوداکاردلته نه دی شوی.

پوهاند رښتین ادب او سیاست سره تړلی بولي وایې چې یوخت پاچاخان له ماخخه پوښتنه وکړه چې دپښتنودترقۍ له پاره څه کول پکاردي نوماورته په ځواب کې وویل چې دیوقام دترقۍ له پاره څلورتوکي پکاردي.

علم، اقتصاد، کلتوراو سیاست تاسو په یوه پایه باندې ګاډی چلوئ، یعني یوازې سیاست ته مولاس اچولی دی.

په دې باندې پښتون قام ترقي نه شي کولای، ددې څخه دمخه دهغوی علمي ترقي ضرورده، اقتصاد ژبه او کلتور ته یې وده ورکول پکاردي.

۳- دپروفیسورقلندر مومند (پټه خزانه فی المیزان) د ردولو په اړه:

پوهاند رښتین په خپلو اکثره مرکوکې دپروفیسور قلندر مومند پټه خزانه فی المیزان کتاب ردکړی دی پوهاند رښتین وایې: دپټې خزانې قلمی نسخه پوهاند عبدالحی حبیبی ته په لاس ورغلې وه هغه په **۱۳۲۳** ش کال چاپ کړه، پخواني کتابونه همدغسې یو یادوه نسخې پیدا کیږي.

مغل چې دپښتنو ازلي دښمنان وو هغوی چې د پښتنو دتاریخ په هکله کوم آثار پیدا کړي دي هغه یې ټول سیزلی اوله منیځه وړي دي. پښتانه په خپلو ادبیاتو کې دې دورې ته مغلواله وایې او مغلواله دظلم معنا لري.

پوهاند رښتین وایې اعتراض خو په هرکتاب کیدای شي، مونږ دقلندر سره موافق نه یو، پټه خزانه یو پخوانی کتاب دی. بالکل درست دی محمد هوتک په دې کتاب کې پوره حوالی ورکړی دي.

دکوموکتابونو څخه چې لیکل شوی هغه یې ښودلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د قلندر صیب کورته تللی وم هغه راته خپله لیکنه پټه خزانه فی المیزان راکوله خو ما انکار وکړ او ردمې کړه.

ما قلندرته ویلي وچې بل کوم تحقیق به دی کړی وای، اهمیت به یې زیات و د پټې خزانې څلویښت کاله شوي چې چاپ شوې ده، ته اوس وربانـدې اعتراضونه کوې، کله چې عبدالحی حبیبی ژوندی و نو دا کتاب به دې لیکلی و. په پټه خزانه کې به ځینې معلومات کمزوري وي غلطي هم پکې کیدای شي، پوهاند عبدالحی حبیبی شاعرنه و اونه یې د شعردعوه کوله، نو هغه به څنګه دغه شعرونه له ځانه جوړ کړي وي، په پټه خزانه کې د (۴۹) شاعرانو حال احوال بیان شوی دی.

د پټې خزانې پـه برکـت د پښـتو ادب تـاریخ دویمـې هجـری پیـړی تـه رسیږي، همدارنګه د غوریانو ژبه پښتو وه، شهاب الدین غوري او غیاث الدین غوري پښتانه پاچاهان تیرشوي ، پـه پټه خزانـه کې د بهلول لـودي رباعي او د شیخ رضي لودي شعرهم راغلی دی دغـه ټول معلومات مـوږ تـه د پټې خزانې په برکت لاس ته راغلي دي.

۴- په افغانستان کې دروان سیاسي بحران په اړه:

پوهاند رښتین ځینې سیاسي مرکې هم کړي دي. هغـه پـه هیـواد کـې دروان سیاسـي بحـران او جنګونـو د حل یـوازینی لار لویـه جرګـه بـولي، دغـه لویـه جرګه باید په داسې ځای او ولایت کې جوړه شي چې هلتـه پـوره آمـن وي، د افغانستان ټول مشهور او لوی قومونه پکې برخه واخلي او پخوانی پاچا محمد ظاهرشاه یا دده پشان بل کوم خیرخواه کس د مشرپه توګه وټاکي.

۵- ځوان اوراتلونکی نسل ته توصیه او مشورې:

پوهاند رښتین د خپلو مرکو په پای کې داسې وایي.....

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل او پیښوردواړو ته یو شریک کارپه غاړه دی، هغه شریک کار دژبې خدمت او تکمیل دی ځوانان باید په دې کارکې زیات کوښښ وکړي دنظم څخه زیات دنثروخواته توجه ولري ددوی له پاره یو مرکزیت پکاردی ټول لیکوال باید یو مرکزته رجوع وکړي، ځوانان باید ټول ددې مرکز سره تړلي وي، دژبې له پوهانو سره په تماس کې وي او دهغوی څخه دې مشورې او مصلحت واخلي اویو کاردې په خپل سرنه کوي.
هغوی به تل ددې خبرې دثبوت لپاره دا متل ویلو (چې وکاندي سلا ، نو یې ورکه شي بلا)
ددې رسالې دریمه برخه :
پوهاند رښتین دنورو پوهانو په نظرته ځانگړی شوی دا برخه لومړی په دوولویو برخوویشل شوی.
لومړی برخه یې پوهاند رښتین دبهرنیو پوهانو په نظر، په دې برخه کې اکثره دهغه بهرنیو پوهانو نظریات راغلي چې دپوهاند صاحب په ژوند یې په خپلو لیکونو او پیغامونو کې څرگند کړي دي.
په دویمه برخه کې یې دافغانستان او کوزې پښتونخوا دنومیالیو لیکوالو څرگندونې، خاطرې او دعقیدت پیرزوینې دپوهاند صاحب په ژوند او له وفات وروسته ټولې بیان شوی دي.
په پای کې ترنتیجې او وړاندیزونو او مناقشې وروسته دټولو هغه مأخذونو فهرست هم وړاندې شوی، چې ددې رسالې په لیکلو کې ترې استفاده شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیزونه

۱- تر هرڅه لومړی د دې خبرې یادونه کوم ، چې په دې رساله کې که له ما څخه کومه تیروتنه او سهوه شوې وي نو د ګرانو لوستوڅخه په ډیر درناوي هیله کوم، چې خپل اصلاحي نظر دې له ما سره شریک کړي.

۲- د دې رسالې د هراړخیزه غني کیدنې په اړه به زما نورې هڅې دوام ولري ترڅود پوهاند رښتین تلویزوني ، رادیویي او نورې پاتې مرکې هم ترلاسه کړم او په دې توګه دا اثر نور هم بشپړ شي.

۳- د دې رسالې د هرې مرکې په پای کې پوهاند صاحب د ځوانانو او راتلونکي نسل له پاره یو لړ لارښوونې کړې دي د دغه ګټورو لارښوونو د عملي کولو له پاره باید ټول لیکوالان او په خاصه توګه ځوان نسل یې د عملي کولو په هکله مکلف او اړین بولم.

۴- څرنګه چې پوهاند صاحب د پښتوژبې په هره برخه کې په ځانګړي ډول د سفرنامو په برخه کې ډیر کار کړی دی ،که چیرې کوم لیکوال وتوانیږي او دا سفرنامې سره راټولې کړي نو دا به لوی او ګټور کار وي.

۵- د تیرو درې لسیزو جنګونو په دوران کې د پوهاند رښتین شخصي کتابتون چور او تالاشوی که په دې برخه کې له چا سره د دې کتابتون د کتابونو په اړه معلومات وي نو د مهربانۍ له مخې دې د پوهاند صاحب له کورنۍ سره اړیکه ونیسي ترڅو دا قیمتي اثار له ورکیدو وژغورل شي.

۶- په دولتي لګښت باید د ټولو سترو پوهانو ، ادبي او فرهنګي شخصیتونو او په خاصه توګه د پنځو ادبي ستورو مقبرې په اساسي او پاخه ډول ورغول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷-دمعارف په تعلمي نصاب کې باید پنځه معاصر ادبي ستوري په مفصل ډول معرفي شي.
۸- دارواښاد پوهاند رښتین هغه اثار چې اوس بیخي ورک او دقلمي نسخو اهمیت لري باید داکاډمیکو مؤسساتو له خوا په دویم ځل چاپ او خپاره شي.
۹- دپوهاند رښتین فرهنګي ټولنه چې دڅوکالورا هیسې فعالیت لري باید ورسره مالي مرسته وشي، ترڅو دغه فرهنګي مرکز هڅې نورې هم پراخه او ګړندی شي.
۱۰- دافغانستان اسلامی جمهوریت له خوا باید دعلامه پوهاند رښتین په نوم یوه ادبي جایزه اوعلمي نښان تصویب او جاري شي.
۱۱- کوم کار چې پوهاند رښتین په خپل ژوند دخپلو اثارو دتدوین په اړه سرته نه دی رسولی ، او په ورځپاڼو ، جریدو او مجلو کې په متفرق ډول دهغه مضامین خپاره شوي ، باید هغه مضامین راټول کړای شي ، ترڅو دا قیمتي اثار دورکېدو وژغورل شي.
۱۲- په کابل ښار کې دې کومه لوړه علمي او تعلیمي مؤسسه دپوهاند رښتین په نوم ونومول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناقشه

پوهاند صدیق الله رښتین چې نیمه پېړۍ یې د پښتو ژبې او ادب خدمت په ډېر اخلاص سره کړی او په دې لار کې یې دډېرو ستونزو او کړاوونو سره هم مخامخ شوی دی ، اروا ښاد د پښتو ژبې درسمي کولو ، دفتري کولو او په تعلیمي نصاب کې د شاملولو لپاره په عملي او نظري دواړو برخو کې په زړه پورې ګامونه اوچت کړي ، چې د دې لوی کار د ثبوت او اعتراف په خاطر دهغوی د مرکو وړاندې کول یو اړین او ګټور کار بولو زه د دې مرکو یو څه برخه د مناقشې لپاره وړاندې کوم.

که د اسې پوښتنه مطرح کړو ، هغه کوم لامل وو ، چې تاسو د خپل تېزس موضوع د پوهاند رښتین نظریې د هغه د مرکو په هنداره کې وټاکله ، نو د د اسې احتمالي پوښتنو په ځواب کې باید ووایو ، چې په دې کار کې زما دوه موخې وې یوه دا چې دهغوی مرکې راټولې او دورکېدو څخه وژغورل شي ، بله دا چې په دې مرکو کې د پښتو ژبې او اد ب د ترقۍ او پرمختګ ټول بهیر بیان شوی او راتلونکی نسل یې خپلو مسوولیتونو ته متوجه کړی دی او دهرې مرکې په پای کې ، ځوانان اتفاق او اتحاد ته رابللي دي.

اوس که د اسې پوښتنه مطرح کړو ، چې له تاسو څخه د مخه نورو لیکوالانو هم په دې برخه کې څه کار کړی دی ، نو د د اسې پوښتنې په اړه باید ووایو ، چې د پوهاند رښتین د ادبي او علمي شخصیت په باره کې ګڼو لیکوالو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغه په ادبي خدمتونو او آثارو څېړنې کړې دي ، خو دمرکو دراټولولو کار يې په لومړي ځل ما په خپل تېزس کې وکړ.
اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې ددې مرکو مهم موضوعاتو کوم دي نو دداسې پوښتنې په ځواب کې بايد ووايو ، چې ددې مرکو موضوعات ډېر مفصل او هراړخيز دي که هغه ټول دلته بيان شي ، نو کېدای شي ، چې دا مرکې بيا له سره تکرار شي ، زه يې يوازې دنمونې په توګه يو څو بېلګې تاسو ته وړاندې کوم:
زه به په اونۍ کې يو ځل حتمي دپوهاند صيب دليدلو لپاره دهغوی کور ته تللم ، هغوی به زما په راتلو سره ډېر خوښ شول ، ما به کوشش کاوه ، چې له هغوی څخه زيات معلومات تر لاسه کړم ، هغوی همېشه ، حوان نسل او دپښتو ژبې او ادب څېړونکو ته داتوصيه کوله ، چې په يو مرکز باندې راټول شئ شريک کار وکړئ ، يو له بل سره سلا او مصلحت وکړئ ، هغه به دپټې خزانې دشکوکو او شبهاتو دليري کولو په اړه ډېر پاخه نظريات وړاندې کول ، دپښتو ژبې او ادب دپرمختګ او ترقۍ لپاره يې مشورې وړاندې کولې او په دې لار کې چې اروانباد او دهغه ملګرو کوم کړاوونه تير کړي وو ، هغه بۀ يې تشريح کول ، چې تفصيل يې په دې تيزس کې راغلی دی ، اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې په دې مرکو کې دپوهاند صيب دشخصي ژوند او دهغه دآثارو په اړه څه داسې موضوعات هم شته ، چې ذکر يې لازم بولئ ، نو دداسې پوښتنو په ځواب کې بايد ووايو ، چې هو ، دپوهاند صيب دشخصي ژوند او آثارو په اړه مفصل معلومات په دې تېزس کې شته دی ، خو ما کوشش کړی ، چې دهغوی ديو ناچاپ اثر ، چې (پوهاند رښتين ژوند پيښې) نوميږي په دې تيزس کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورڅخه پوره استفاده وکړم او هم مې دهغوی له آثارو او لیکنو دچاپ کال په برخه کې دنورو لیکنو سره پرتلنه کړې ده.

اوس که دا سې پوښتنه مطرح کړو ، چې ایا په دې تیزس کې د پوهاند رښتین ټولې مرکې خوندي شوي او که نه ؟نو ددا سې پوښتنې په ځواب کې باید ووایو ، چې د پوهاند رښتین یوازې اته مرکې ، چې په چاپي رسنیو کې نشر شوي ما په خپل تیزس کې راوړي دي ، له دې پرته نورې مرکې ، چې په راديو او تلویزیون کې تر سره کړي ، دځینو تخنیکي مشکلاتو پر بنا په دې تیزس کې نه دي راغلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱. ازمون ،پوهنیار لال پاچا ، درښتین ژوند هنداره ،دافغانستان دکلتوري ودې ټولنه ، ۱۳۷۹ل کال.

۲. انځور ، زرین. دعلامه پوهاند رښتین با با یاد . پېښور. استاد رښتین او پښتو ادبي نثر. ۱۳۸۵ل کال.

۳. اظهر، عارف ، دمحترم پوهاند رښتین سره مرکه ، پښتو ادبي جرگه ، پېښور ، ۱۹۹۷م کال.

۴. بینوا ، عبدالروف ، اوسنی لیکوال ، لومړی ټوک ،کابل. دولتي مطبعه ، ۱۳۴۰ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. بیاباني، سارا ، پوهاند رښتین د پښتو ژبې او ادب ځلانده څېره(مرکه) جرگه مجله ،کابل. قومونو او قبایلو چارو وزارت ، سنبله ۱۳۷۰ل کال.

۶. حصاري ، عزیزالله ، د پښتو ادب ځلانده ستوری (مرکه). پېښور.خاورې جریده ۱۱-۱۲گڼه ۱۳۷۶ل کال.

۷. خلیل ، حنیف، دادبي شخصیتونو سره مرکې ، مخ په مخ (رساله) اپریل ،۱۹۹۵م کال.

۸. خلیل ، حنیف، پوهاند رښتین سره مرکه ، وحدت ورځپاڼه ، مارچ،۳۰ گڼه، ۱۹۹۸م کال.

۹. خلیل، حنیف، پوهاند رښتین سره مرکه ، وفا جریده ، لینډۍ ، ۱۳۷۴ل کال.

۱۰. رښتین، پوهاند صدیق الله ، ادبي لیکونه ، یونیورستي بک ایجنسي ، پېښور ، ۱۳۶۱ل کال.

۱۱. رښتین، پوهاند صدیق الله ، درښتین ژوند پېښې ، ناچاپ اثر ، ۱۳۷۷ل کال.

۱۲. رښتین، پوهاند صدیق الله ، څوک گرم دي ، سبا ستوري مجله ۴-۵گڼه ، ۱۳۸۰ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. رښتین ،فضل الله ، دلوی استاد پوهاند رښتین یاد ، دمقالو مجموعه ،پېښور. دانش خپرندویه ټولنه ،۲۰۰۰م کال.

۱۴. رښتین ، فضل الله ، دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، مقالو مجموعه ، پوهاند رښتین فرهنګي ټولنه ، دساپي دپښتو څېړنو او پراختیا مرکز ، **۱۳۸۵**ل کال.

۱۵. صمیم ،محمد اصف ، دپوهاند رښتین سره مرکه ،پېښور. سپېدې مجله ، دویمه دوره ، **۵**ګڼه ، **۱۹۹۲**م کال.

۱۶. عابد ، عبدالله جان ، پوهاند رښتین سره مرکه ،پېښور. شهادت (اردو ورځپاڼه)**۶**مه ګڼه می ۱۹۹۱م کال.

۱۷. کوټوال ، حسن ، داروانښاد پوهاند رښتین ژوند او اثار ،پېښور. هیله مجله ، **۳**کال ، **۵**ګڼه ، **۱۳۷۰**ل کال.

۱۸. ملاتړ، زکریا ، اروانښاد پوهاند رښتین دنظراو عمل په هنداره کې ،پېښور. سبا ستوري مجله ، لومړی کال ، دریمه ګڼه ، **۱۳۷۹** ل کال.

۱۹. ناصر ، څېړنوال نصرالله ، نومیالی لیکوال ، تاریخ پوه او کره کتونکی اروانښاد پوهاند رښتین ، کابل مجله۱۱-۱۲ګڼه**۱۳۸۱**ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. نوید نورالبشر او هما محمد همایون ، دافغانستان نومیالي لیکوال پوهاند رښتین سره مرکه ، لیکوال مجله ، ډسمبر ، ۱۹۹۲ م کال.

۲۱. وېښ راز محمد . د پوهاند رښتین ځانګړې هلې ځلې. پېښور ، لومړی کال. دریمه ګڼه. ۱۳۷۹ل کال.

۲۲. هاشمي، محی الدین ، دلیکوالۍ فن ، دانش کتابخانه ، پېښور. دوهم چاپ ، ۱۳۸۳ل کال.

۲۳. یون اسماعیل. پوهاند رښتین ژوند هنداره.جرمني. پوهاند رښتین دخدمت په لار کې دمضر احتیاط د بوالونه ونړول. ۱۳۷۹ ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (محمد داود شینواری) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین نظریې
د هغه د مرکو په هینداره کې

پوهاند صدیق الله رښتین

ذکریا ملاتړ

۱۳۹۴ لمریز کال

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library